

Kirkkonummen järvien ja lampien nimet

Pro gradu- tutkielma

Jaakko Raunamaa

Suomen kieli

Helsingin yliopisto

Marraskuu 2014

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusaineisto.....	2
1.2 Teoria ja metodit.....	2
2 TUTKIMUSALUE.....	7
2.1 Maantiede	7
2.2 Historia	9
3 AINEISTON ANALYSOINTI.....	14
4 NIMET JA KIRKKONUMMEN ALUEEN MENNEISYYS	112
4.1 Mistä järvien ja lampien nimeämismallit ovat tulleet Kirkkonummelle?	113
4.2 Nimien iästä	120
5 JÄRVIEN JA LAMPIEN NIMIEN LUOKITTELUA	122
5.1 Kuinka monta nimeä Kirkkonummen järvillä ja lammilla on?	122
5.2 Yleisimmät nimenantoperusteet	123
5.3 Nimien katoaminen ja muuttuminen	127
6 LOPUKSI.....	130
LÄHTEET JA LYHENTEET.....	133
LIITTEET.....	140
HAKEMISTO.....	143

1 JOHDANTO

Pro gradu -työssäni tutkin Kirkkonummen kunnan alueella sijaitsevien järvien ja lampien nimiä. Tavoitteenani on selvittää nimien rakennetta ja nimenantoperusteita. Toisin sanoen pyrin selvittämään, millaisista rakenteellisista osista tutkimani paikannimet koostuvat ja millaisin perustein ne on aikanaan annettu. Tuloksien avulla hahmotan Kirkkonummen alueen kulttuurista ja historiallista kehittymistä. Tutkimuksen erityisenä painopisteenä on aika rautakauden lopussa ja keskiajan alussa. Pyrin selvittämään, millaiselle alueelle ruotsalaissiirtolaiset ovat saapuneet ja minkälaiset kulttuurivaikutukset ovat olleet heitä vastassa.

Analysointityössäni tärkeintä on löytää syyt järven tai lammen nimeämisperusteille. Tähän vaaditaan nimen rakenteellisen ja leksikaalisen informaation selvittämistä. Tärkeää on lisäksi hahmottaa, millaisissa ”elinoloissa” jokin nimi on syntynyt. Nimi ei siis ole olemassa tarkoitteensa irrallisena nimilappuna vaan se on monitasoisesti sidoksissa ympäristöönsä ja muihin nimiin.

Pelkästään paikannimistöön sisältyvä informaatioarvo on varsin rajallinen. Tämän vuoksi tukeudun tutkimuksessani myös muiden tieteiden apuun. Olen käyttänyt hyväkseni esimerkiksi arkeologian, historiatieteen eri osa-alueiden, kielitieteen ja maantieteen julkaisuja. Tämän laajan tieteellisen perustan avulla selvitän tutkimaani nimistöä sekä pyrin luomaan kuvan Kirkkonummen alueen menneisyydestä.

1.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni olen kerännyt monesta eri lähteestä. Näistä tärkeimpänä on peruskartta, joka tutkimuksen yhteydessä tarkoittaa samaa kuin internet-sivusto kansalaisen.karttapaikka.fi (KKP). Sivustolta löytyvät tiedot ovat aikajaksolta 1.1.2013–1.7.2014. Peruskartalta olen kerännyt jokaisen järven ja lammen nimen Kirkkonummen alueelta. Kotimaisten kielten keskuksen Nimiarkisto (NA) ja Svenska litteratursällskapetin paikannimiarkisto (SLS) ovat yhtä lailla keskeisiä tutkimusaineiston lähteitä. Järvien ja lampien nimiä on lisäksi löytynyt monesta muustakin lähteestä. Näistä keskeisin on Maanmittaushallituksen kokoama vanhojen karttojen ja asiakirjojen kokoelma (MHA), johon olen perehtynyt Kansallisarkistossa. Erityisesti olen keskittynyt maareformi isojaon aikaisiin (1700-luvun lopulla) kartta-aineistoihin, jotka ovat kattavuudessaan ja tarkkuudessaan tärkeä tutkimusaineisto. Tärkeitä karttakokoelmia ovat lisäksi olleet 1800-luvun puolivälissä koottu *pitäjänkartasto* (PK) ja saman vuosisadan lopussa julkaistu *Senaatin kartasto* (SK). Vanhoihin karttoihin on laskettavissa myös Timo Alasen ja Saulo Kepsun (1989) toimittama teos *Kuninkaan kartasto* (KK), joka tehtiin alun perin sotilaallisia tarkoituksia varten 1700- ja 1800-lukujen taitteessa.

Yllä esiteltyjen keskeisimpien lähteiden lisäksi tutkimusaineistoa on kertynyt muualtakin. Yksi tärkeimmistä teoksista on ollut Greta Hausenin *Nylands ortnam* (1924), johon on kerätty erilaisia asiakirjamainintoja Uudenmaan pitäjistä 1200-luvulta aina 1500-loppuun asti. Tutkimusaineistoani ovat kartuttaneet myös tässä mainitsematta jäävät lähteet. Näistä löytyy tarkemmat maininnat nimiartikkelien yhteydessä ja osiossa Lähteet.

1.2 Teoria ja metodit

Nimistöntutkimuksella on pitkät perinteet osana historiantutkimusta (historiantutkimuksella tarkoitan tässä yhteydessä laajasti kaikkia niin esihistoriaan kuin historialliseenkin aikaan suuntautuneita historiatieteitä). Nimistöön pohjautuvia todisteita on käytetty historiallisten päätelmien tueksi jo modernin historiantutkimuksen alkuajoista lähtien. Menetelmä on kuitenkin ollut varsin yksipuolinen ja epäanalyttinen. Klassisessa tapauksessa jollekin historialliselle päätelmälle on haettu tukea muutamalla juoneen sopivalla nimellä, jotka on selitetty enemmän tai vähemmän mielivaltaisesti

ennakko-oletuksen mukaiseksi. Nimistöä ei ole nähty omana, spesifinä järjestelmään vaan enemmänkin seurauksena. Toisin sanoen yleinen ajatus on ollut se, että nimistö on seurausta esimerkiksi arkeologian keinoin todennettavista tapahtumista eikä nimistön itsensä taakse kätkeydy mitään sen suurempaa informaatiota menneestä. Hiljalleen erilaiset kieliteoreettiset suuntaukset vaikuttivat myös nimistöntutkimukseen. Uusien näkökulmien myötä ymmärrettiin, että luonto ei ole olemassa sellaisenaan vaan käsitteellistettynä. Toisin sanottuna jokaisella kulttuurisesti erityisellä ryhmällä on omanlaisensa tapa hahmottaa ympäristöään. Tätä kautta he myös nimeävät paikkoja sellaisin tavoin, jotka ovat ominaisia kyseisessä kulttuurissa. (Saarikivi 2010.)

Nimet voisi nähdä eräänlaisena kielellisenä apuvälineenä. Kun appellatiiviset ilmaisut eivät ole enää riittäneet paikkojen tai asioiden erottamiseen, ovat nimet syntyneet avuksi. Paikannimet eivät siis ole olemassa vain niminä vaan niihin kätkeytyy sekä semanttista että leksikaalista informaatiota menneestä. Nimet ovat syntyneet tietyn kulttuurin tarpeesta ja kyvystä nimetä paikkoja (Ainiala – Saarela – Sjöblom 2008: 15–16). Siinä missä hämäläinen metsästäjä nimesi ansapaikkojansa *Salin*-nimillä, nykyihminen nimeää mielikuviensa mukaisesti rakennuksen *Makkarataloksi*. Molemmissa tapauksissa on selkeästi havaittavissa yleiskäsitteen muuttuminen propriiksi tai ainakin osaksi sitä.

Tvärminnen seminaarissa vuonna 1977 nimistöntutkimuksen pioneeri Eero Kiviniemi tiivistä paikannimistön annin historian tutkimuksen saralla kolmeen osaan: nimen kieleen, nimen sisältöön sekä nimien levikkiin ja typologiaan (1984: 319). Ensimmäisellä osalla, nimen kielellä, voidaan karkeasti ottaen tarkoittaa nimen kielellistä alkuperää. Tavallaan pyrkimyksenä on selvittää, mistä nimissä esiintyvät appellatiivit ovat peräisin (Kiviniemi 1984: 320–327). Klassinen esimerkki tällaisesta tutkimuksesta löytyy Uudenmaan ruotsalaisasutuksen historiasta. Perinteinen käsitys oli pitkään se, että ensimmäiset ruotsalaiset olisivat muuttaneet alueelle jo hyvin varhaisessa vaiheessa, ennen 1000-luvun vaihdetta ja ennen suomalaisia. Alueen suomenkielinen substraattinimistö kuitenkin viittaa vahvasti siihen, että alueella on ennen ruotsalaisia ollut pysyvää suomalaista asutusta (Kepsu 2005: 58–61). Yhtä lailla kaikista Suomeen vaikuttaneista kulttuurisuuntauksista voidaan nähdä todisteita paikannimistössä. Hämeen ja Satakunnan runsasta germaanisiin henkilönnimiin perustuvaa asutusnimistöä on vaikea nähdä muuna kuin todisteena germaanitaustaisten ryhmien runsaasta vaikutuksesta (Kiviniemi 1984: 322).

Nimen sisällöllä Kiviniemi tarkoittaa nimiin sisältyviä merkityksiä eli tavallaan vastauksia kysymyksiin, miksi ja miten nimi on annettu. *Haukijärvi*-nimisen vesistön tapauksessa olisi oletettavaa, että nimen taustalla olisi kyseisen järven haukien määrä ja että nimi olisi annettu kalastuksen näkökulmasta. Yleensä nimen sisältöä on mahdotonta selvittää täysin. Varsinkin kun puhutaan asioista, jotka ovat eläneet ikään kuin kansanperinteenä jopa tuhansien vuosien ajan, mitään varmoja päätelmiä ei voi tehdä. Rakenteeltaan samanlaisilla nimillä voi olla taustallaan aivan erilaiset nimeämisperusteet. *Mustalahti* saattaa olla nimetty tavallista tummemman vetensä vuoksi tai yhtä hyvin erotukseksi vieressä sijaitsevasta lahdesta, jonka vesi näyttää vaaleammalta. Toisin sanoen nimen sisällön tulkinta vaatii runsasta tietoa tarkoitteen ympäristöstä ja nimen syntyyn mahdollisesti vaikuttaneista tekijöistä. Esimerkiksi nimen ikä on yksi kriittinen osa nimen sisällön selvittämisessä. Nimen syntyolojen hahmottaminen on paljon helpompaa, kun sille voidaan hahmottaa edes suuripiirteinen ikä. Nimen sisällön selvitys saa siis arvonsa vasta, kun konteksti tukee tulkintaa. (Kiviniemi 1984: 327–329.)

Paikannimien levikki ja typologia kattaa jo käsitteenä tämän osa-alueen metodiikan. Paikannimien alkuperää pyritään selvittämään levinneisyyden ja rakenteen avulla. Perusteena on ajatus paikannimien mallisidonnaisuudesta: ”On olemassa nimeämisperustemallit ja paljon sananmuodostusmalleja, jotka yhdessä reaalistuvat nimeämismalleina. Nämä taas ovat sidoksissa paikanlajiin.” Tällaisen systeemisidonnaisuuden avulla on mahdollista olettaa, että tietynlaiset mallit kuuluvat osaksi tiettyä kulttuuria. Asutushistorian tapauksessa voidaan esimerkiksi tutkia, miten jokin paikallinen nimenosa näyttäytyy koko kielialueella ja tätä kautta olettaa, missä päin nimenantajakulttuurilla on ollut vaikutusta. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Paikannimistöä voi pitää kansanperinteenä, joka on elänyt useiden eri sukupolvien ja kulttuurien läpi. Aineistoa ja vertailua eri alueiden kanssa on oltava riittävästi, jotta todellisia johtopäätöksiä voidaan tehdä. *Letku*-alkuiset paikannimet ovat hyvä esimerkki tästä. Paikannimenä *Letku* voi viitata niin hyvin vanhaan ’hyllyvää, pehmeää maata’ (Vahtola 1980: 236–237) tarkoittaneeseen hämäläisyyteen tai sitten sen nykyiseen merkityksen eli ’taipuisaan putkeen’ (SSA). Tällaisten virheiden minimoimiseksi nimistöntutkijan on selvitettävä nimenosien taustat ja mahdolliset moninaiset merkitykset. Vasta sitten tulokset ovat yhdistettävissä muiden historiallisten alojen tuloksiin. (Kiviniemi 1984: 329–337.)

Pro gradu -työni tutkimus rakentuu hyvin vahvasti Kiviniemen esittelemien metodien varaan. Selvittäessäni Kirkkonummen järvien ja lampien nimiä pyrin käyttämään yllä esiteltyjä paikannimistön tutkimuksen osa-alueita. Ensinnäkin nimenosien kielellisen alkuperän selvittäminen on oleellista Kirkkonummen kaltaisella kieliraja-alueella. Kielen selvittämisellä voidaan päästä lähemmäksi nimen semanttisen sisällön selvittämistä. Monesti nimet ovat kieleltään täysin läpinäkyviä. Tällöin sanakirja on riittävä apuväline nimen merkityksen selvittämiseen. Vaikeammissa tapauksissa nimen kielellistä alkuperää on selvitettävä laajemmin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tutkittavan paikan ympärillä olevan alueen paikannimistön selvittämistä. Vanhat asiakirjamerkinnot saattavat myös helpottaa selvitystyössä, ja lähiseudun historian tietämys on monesti hyödyllistä. Lisäksi keskeistä on paikannimistön yleisten lainalaisuuksien tuntemus. Tätä on löydettävissä erityisesti muista paikannimistön tutkimuksista ja myös itsetehdyillä vertailuilla. Kirkkonummella tämä tarkoittaa esimerkiksi tutustumista kieliraja-alueisiin keskittyvään nimistöntutkimukseen. Tässä työssä olen käyttänyt paljon hyväkseni Ritva Liisa Pitkäsen väitöskirjaa *Turunmaan saariston suomalainen lainanimistö* (1984), jossa on selvitelty yleisiä lainautumisessa tapahtuneita muutoksia nimien siirtyessä suomalaisilta ruotsalaisille.

Nimien sisällön selvittäminen on tutkimukseni keskeisin tavoite. Toisin sanottuna haluan selvittää, millaisin perustein Kirkkonummen järvet ja lammet on nimetty. Nimen kielellisen alkuperän ja sisällön selvittäminen tarkoittavat monesti samojen metodien käyttämistä. Sisällön tutkimuksessa kuitenkin korostuu nimenosien leksikaalisten ja semanttisten merkitysten ymmärtäminen. Jonkin leksikaalisesti epäselvän määriteosan kanssa on yritettävä selvittää muodon mahdollista alkuperää esimerkiksi murrearkiston aineistoihin tutustumalla. Vanhoihin asiakirjamerkintöihin tutustuminen on myös tärkeää. Monesti tämä ei riitä, vaan pitää esimerkiksi etsiä ortografialtaan samantapaisia nimiä muualta. Yhtä lailla vertailtavistakin nimistä on etsittävä vanhoja asiakirjamuotoja, jotta ortografian muuttumiselle voidaan osoittaa yleinen kehityssuuntaus.

Kiviniemen kolmantena mainitsema metodiala on paikannimistön levikki ja typologia. Tutkimuksessani paikannimien levikkivertailuilla ja luokitteluilla on tärkeä rooli. Joskus nimenosien levikkejä vertailemalla voidaan myös vahvistaa käsityksiä tutkittavan kohteen kielellisestä alkuperästä tai sisällön merkityksestä. Toisin sanottuna oletukset ja päättelyt saavat vahvistusta, jos lähialueelta voidaan todeta samanlaisia tapauksia. Luokittelun avulla voidaan yhtä lailla vahvistaa tai heikentää tutkimuksessa

syntyneitä päätelmiä. On esimerkiksi oletettavaa, että tutkittavalle nimenosalle löytyy paralleleja tapauksia muualta Suomesta. Suurin osa Suomen *Kauk(a)*-alkuisista luontonimistä on topografialtaan pitkiä ja kapeita. Tällä perusteella voidaan todeta, että esimerkiksi ruotsinkielinen paikannimi *Köklax* on todella alkuaan **Kauklaksi*, koska se on muodoiltaan pitkä ja kapea (SPNK: 144). Tutkimuksessani edellä mainitun kaltainen topografinen vertailu on suuressa roolissa. Kyseinen metodi on muutoinkin ollut uusimmissa paikannimistöä käsittelevissä tutkimuksissa suuressa roolissa (esim. Rahkonen 2013a; Heikkilä 2014).

Käytännössä edellä mainitut Kiviniemeen perustuvat metodit voidaan tiivistää sekä päivittää nelikohtaiseen kriteeristöön. Tämä perustuu Pauli Rahkosen ja Mikko Heikkilän tutkimuksissaan esittämiin samankaltaisiin listauksiin (Rahkonen 2013a: 13–17; Heikkilä 2014: 32). Kriteerieni avulla havainnollistan ne asiat, joiden on mielestäni täytyttävä, jotta nimen etymologointia voi pitää luotettavana:

1. Nimeämistavan on esiinnyttävä useasti.
2. Nimessä mahdollisesti tapahtuneille äännemuutoksille on saatava tukea paralleleista tapauksista tai muusta tutkimuksesta.
3. Nimen semanttisen merkityksen on sovittava yhteen paikan ulkoisten ominaisuuksien kanssa. Nimeämisperusteelle on siis löydettävä uskottava selitys.
4. Erilaisista etymologoinnin mahdollisuuksista yleisin on myös todennäköisin.

2 TUTKIMUSALUE

2.1 Maantiede

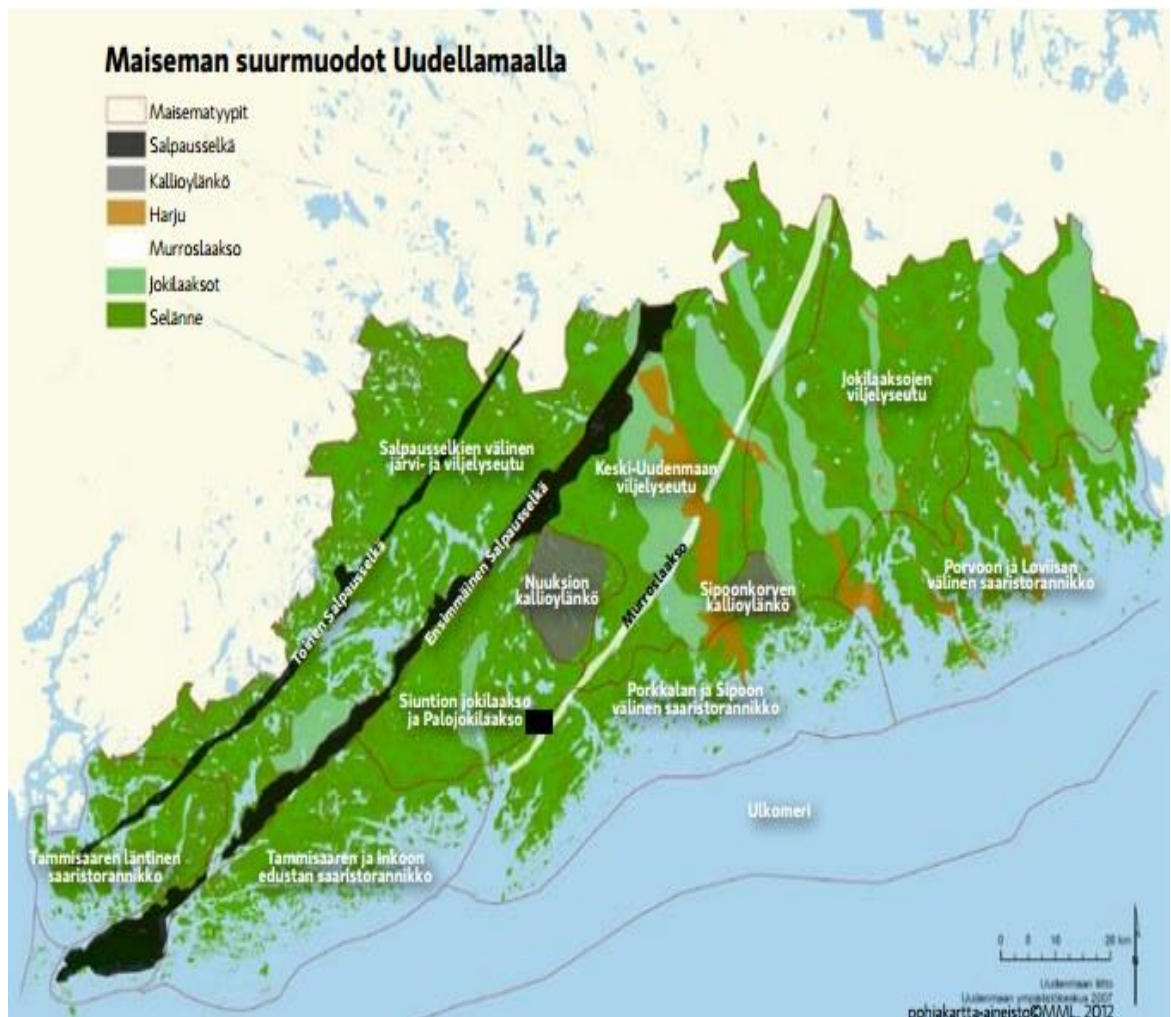
Kirkkonummen kunnan maantiede on monipuolinen. Etelässä maisemaa hallitsevat kaksi suurta niemeä Upinniemi ja Porkkalanniemi, joiden rantoja Itämeri huuhtoo. Pohjois-Kirkkonummi on vuorostaan kalliopitoista selännettä, jossa maastonmuodot muuttuvat tiheään. Näiden kahden ääripään välillä Kirkkonummen maisema vaihtelee. Etelässä maankohoaminen on vaikuttanut ympäristöön voimakkaasti. Entinen merenpohja on maatonut, ja monin paikoin muuttunut laaksomaisiksi peltovyöhykkeiksi. Kirkkonummen kirkkokin on valmistuttuaan sijainnut mereen yhteydessä olevan Sundetin salmen äärellä. Nykyisin tästä yhteydestä ei ole jäljellä kuin kosteaa vesijättömaata ja pieniä vedenkokoumia siellä täällä. Meren rannoilta pohjoiseen päin siirryttäessä maisema muuttuu hitaasti. Kumpuilevat peltoaukeat ja kallioiset metsäsaarekkeet vaihtelevat. Kirkkonummen lounaisnurkasta löytyy kallioinen ylänkö, joka on säilyttänyt erämaiset piirteensä nykypäiväänkin asti. (Kuusisto – Rinkinen 2012: 11–13; KKP.)

Kirkkonummi sijaitsee niin kutsutulla hemiborealisella vyöhykkeellä, jolla seka- ja havumetsät vuorottelevat. Erityisesti Kirkkonummen keskiosista löytyy paljon lehtomaista kasvillisuutta, minkä vuoksi esimerkiksi tammea esiintyy runsaasti. Pohjoisemmaksi mennessä havumetsät lisääntyvät, ja luonto alkaa muistuttaa enemmän sisämaan vastaavaa. Kirkkonummen rannikolla meri ja kallioinen maaperä tekevät luonnosta erityisen. Tämän vuoksi alueelta tavataan monia Suomessa harvinaisia kasveja ja hyönteisiä. (Kuusisto – Rinkinen 2012: 11–13; Cedercreutz 1930: 91–101; KKP.)

Meri on aina ollut Kirkkonummen seudun keskeisin vesistö. Rannikko on muodoiltaan rikkonainen, joten sieltä löytyy paljon erilaisia saaria, niemiä ja lahtia. Entistä Sundetin salmea voi pitää tietynlaisena murrosalueena alueen sisävesille. Kaikki salmea etelämpänä olevat järvet ja lammet ovat maankohoamisen myötä syntyneitä, ja niiden vedet laskevat yleisesti ottaen suoraan mereen. Sundetin pohjoispuolella järvet ja lammet ovat taas huomattavasti vanhempia ja suurempia. Näistä vedenkokoumista Kirkkonummen keski- ja länsiosissa sijaitsevat laskevat vetensä Sundetiin ja idempänä

olevat Espoonlahteen. Luoteessa sijaitsevat vesistöt kuuluvat vuorostaan osaksi Siuntionjoen valuma-aluetta. (Rosberg 1930: 11–90; KKP.)

Kirkkonummelta löytyy nykyään 86 nimettyä järveä tai lampea (KKP; NA; SLS). Tämä on suuri määrä merenrannalla sijaitsevalle kunnalle. Järvet ja lammet ovat Kirkkonummella hyvin monimuotoisia. Eteläosissa suurin osa vedenkokoumista on pieniä, vedeltään tummia ja rannoiltaan rehevöityneitä. Pohjoiseen päin siirryttäessä järvien ja lampien olomuodot vaihtelevat runsaasti. Vierekkäisistä järvistä toinen saattaa olla kalliopohjainen ja kirkas, kun taas toinen mutapohjainen ja himmeä. Myös ihmisen toimet ovat vaikuttaneet Kirkkonummen vesistöihin. Järvet, lammet ja joet, jotka ovat sijainneet vuosisatojen ajan peltojen lähistöllä, ovat monesti rannoiltaan rehevöityneitä ja vedeltään tummia. Vesistöjä on myös konkreettisesti muokattu peltoalan lisäämiseksi. Tämä on tarkoittanut joskus jopa kokonaisten järvien kuivattamista. (Rosberg 1930: 11–90; KKP; NA.)

Kartta 1. Uudenmaan maisematyyppit (Kuusisto – Rinkinen 2012: 12).

2.2 Historia

Kirkkonummen esihistoriaan on vaikuttanut eniten viimeisen jääkauden jälkeinen maankohoaminen. 10 000 vuotta sitten kunnan nykyinen alue on ollut pääosin meren peitossa. Arkeologisten löytöjen perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että ihmiset ovat asuttaneet Kirkkonummen muuttuvaa rannikkoa aina kivikauden alkuajoista asti (8600–1500 eaa.). Erityisesti nykyisten Lapinkylän, Kauhalan ja Vitträskin alueilta on paljon merkkejä asutuksesta. Löytöjen perusteella voidaan lisäksi päätellä, että Kirkkonummen seudulla kalat ja hylkeet ovat olleet ne asiat, jotka ovat kiinnostaneet kivikautisia ihmisiä. Mainittavaa on myös se, että Vitträskin ja Juusjärven rantakallioista on löydetty kivikaudelle ajoitetut kalliomaalaukset. Kyseiset löydöt ovat eteläisimpiä Suomessa (http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_kalliomaalaukset, luettu 27.7.2014). (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 16–22; Europaeus 1930: 230–237.)

Pronssikaudella (1500–500 eaa.) meri oli vielä useita metrejä nykyistä korkeammalla, ja esimerkiksi Porkkalan- ja Upinniemi olivat rykelmänä saaria. Pronssikauden aikana Kirkkonummen seutu sai vaikutteita erityisesti lännestä, mikä voidaan nähdä merkkinä siitä, että yhteydet Itämerellä paranivat. Osaltaan merenkäyntiin liittyivät myös niin sanotut röykkiöhaudat, joita Kirkkonummeltakin löytyy ainakin neljästä paikasta silloisen merenrannan ääreltä (kulttuuriymparisto.nba.fi/, luettu 1.7.2014). Kivistä kootut haudat toimivat osaltaan hautoina, mutta yhtä lailla niiden tarkoituksena oli osoittaa merenkävijöille, että kyseinen alue on tietyn suvun omaisuutta. Pronssikaudelta löytyvät myös ensimmäiset merkit maatalouden kokeilusta Suomessa. Kirkkonummen seudulta tällaisesta ei kuitenkaan ole löytynyt merkkejä. (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 23–24; Europaeus 1930: 237–240.)

Rautakauden (500 eaa.– 1200 jaa.) aikana ilmasto Pohjois-Euroopassa kylmeni. Suomessakin pronssikaudelta peräisin oleva asutus harveni. Kirkkonummella tämä näkyy rautakautisten löytöjen vähyytenä. Kuitenkin on selvää, ettei alue autioitunut täysin. Esimerkiksi osaa Kirkkonummelta löytyvistä röykkiöhaudoista on käytetty vielä rautakaudella (kulttuuriymparisto.nba.fi/, tiedot haettu 1.7.2014). Yhtä lailla Lohjanjärven seudulla, Etelä-Hämeessä (kts. Kartta 2) ja Pohjois-Virossa (Tvauri 2006: 106) sijainneet rautakautiset keskukset antavat tukea oletukselle, että Kirkkonummella on ollut ihmistoimintaa ajanlaskun alun jälkeen. Esimerkiksi hämäläisten tiedetään harrastaneen kalastusretkiä Uudellemaalle vielä keskiajan alussa, joten he lienevät

vaikuttaneet alueella aikaisemminkin. Myös *lappalaisiksi* kutsuttuun ihmisryhmään kuuluvat ovat voineet vaikuttaa Kirkkonummen seudulla. (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 25; Europaeus 1930: 240–244; NA.) Rautakaudella viljelemättömiä seutuja asuttivat saamelaiset sekä muut lappalaisiksi kutsutut metsästyksellä ja kalastuksella elävät ryhmät. Kirkkonummenkin seudulta löytyy *Lapp*-alkuisia paikannimiä, joten on täysin mahdollista, että heitäkin olisi alueella tavattu ennen kiinteän asutuksen syntymistä. (Tarkiainen 2010: 29, 35).

Kartta 2. Asutustilanne rautakauden lopussa. Kirkkonummi merkittynä valkoisella neliöllä. (Lahelma 2009.)

Niin sanotulla viikinkiajalla (800–1050 jaa.) ihmisiä on varmasti tavattu Kirkkonummen eteläosissa. Viikinkien sekä muiden merenkävijöiden reitti Tallinnaan ja Venäjälle kulki Porkkalanniemen kautta (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 27). Viikinkiaikana myös ilmasto alkoi jälleen lämpenemään. Tämä aiheutti väestönkasvua, joka purkautui vielä asumattomille seuduille. Toisaalta väestönkasvu synnytti myös paljon levottomuuksia, joiden huipentumisena viikinkien retket voidaan nähdä. Tämä oli osaltaan syynä siihen, miksei Uudenmaan rannikolle syntynyt laajamittaista asutusta. Sisämaan turvissa sijainneiden järvien ja jokien varsille asutusta alkoi kuitenkin

kehittyä. Pysyvää asutusta turvaamaan rakennettiin monia linnavuoria Uudellemaalle (Kepsu 2005: 11–13). (Backman 2003: 25–26; Tarkiainen 2010: 36–43.)

Kirkkonummen rautakauden oloista kertovat myös siitepölytutkimukset, joiden avulla voidaan ajoittaa maanviljelyn alkaminen ja määrittää sen laatu. Kirkkonummen länsiosassa sijaitsevasta Lapinkylänjärvestä tehtyjen siitepölytutkimusten avulla on nähtävissä, että viljely ja karjankasvatus ovat alkaneet paikalla jo viikinkiajan alussa. Loojärvestä saadut tulokset ovat hyvin samankaltaisia, mutta hieman nuorempia. Kirkkonummen eteläosassa sijaitsevan Molnträskin siitepölyanalyysin perusteella viljely on alkanut 1100–1200-lukujen taitteessa. Siitepölytutkimusten perusteella vaikuttaa siis selkeästi siltä, että Kirkkonummella rautakautinen asutus on ensin syntynyt sisämaassa ja vasta sitten rannikolla. (Alenius 2011: 92–93, 113–114.)

Viimeistä rautakauden jaksoa kutsutaan Suomessa ristiretkiajaksi (1050–1200). Nimensä mukaisesti ajanjakson keskeisin tapahtuma oli Suomen kiinnittyminen osaksi kristillistä Eurooppaa. Kirkkonummen seudulla ristiretkiaika tarkoitti myös Ruotsin kuningaskunnan vahvaa vaikutusta. Uskonnolliset pyrkimykset olivat vain osittaisena syynä ruotsalaisten ilmestymiseen Etelä-Suomen maaperälle. Kolmen enemmän tai vähemmän todistettavasti tapahtuneen ristiretken avulla ruotsalaiset ottivat suuren osan nykyisen Suomen pinta-alasta hallintaansa. Sotilaallista voimaa tarvittiin erityisesti hämäläisten ja karjalaisten alistamiseen. (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 29; Tarkiainen 2010: 71–103.)

Toista ristiretkeä voi pitää Kirkkonummen historian kannalta keskeisimpänä. Tutkijat ovat pitkään olleet erimielisiä retken tarkasta ajankohdasta, mutta joka tapauksessa se lienee tapahtunut 1200-luvun puolivälissä. Ruotsin silloisen johtajan jaarli Birgerin tavoitteena oli alistaa hämäläiset lopullisesti. Pyrkimyksen onnistumiseksi Uudenmaan rannikot oli hyvä saada ruotsalaisten hallintaan. Tämän vuoksi ruotsalaisia talonpoikia kannustettiin muuttamaan alueelle. Jatkuvan väestönkasvun vuoksi halukkaita oli olemassa. Uudesta asuinpaikasta muodostui ruotsalaisten kannalta *Nyland* eli suomeksi *Uusimaa*. (Tarkiainen 2010: 91–99, 119–128.)

Ruotsalaisperäinen asutus keskittyi erityisesti rannikoiden savikkomaille. Tärkeää oli myös, että lähietäisyydeltä oli löydettävissä riittävästi niittyjä karjan ravitsemiseen. Kirkkonummen merestä nousseilla rannikkomailla ruotsalaisten edellytykset täytyivät. Tämän vuoksi on loogista, että Kirkkonummea pidetään yhtenä ruotsalaismuuton keskuksista. Tuskin on sattumaa sekään, että alueelle rakennettiin kirkko jo viimeistään

1300-luvun alussa. Uudisasukkaat toivat tapansa ja lakinsa mukanaan. Kristinuskolla oli tietysti keskeinen merkitys uudisasukkaiden elämässä, joten ensimmäinen kirkko lienee rakennettu heti heidän saapumisensa jälkeen. (Björkman – Gestrin – Rosendahl – Haggren 2008: 66–67; Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 30–31.)

Ristiretkiaikaan ja keskiaikaan liittyvät kirjalliset lähteet ovat varsin huterat, minkä vuoksi monet asiat jäävät arvailujen varaan. Kirkkonummen tapauksessa tiedämme, että kirkko ja pitäjä ovat olleet olemassa viimeistään 1300-luvulla, koska nimestä löytyy maininta vuoden 1330 kauppakirjasta (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 27). Tämän jälkeen Kirkkonummeen liittyviä mainintoja löytyy satunnaisesti vanhoista asiakirjoista. Lähdetietojen puutteellisuudesta huolimatta on pääteltävissä, että asutus vakiintui 1300-luvun loppuun mennessä, jolloin ilmaston kylmenen yhdessä Eurooppaa koetelleen ruttoepidemian kanssa johtivat väestön vähenemiseen (Hausen 1924: 319–397; Björkman ym. 2008: 61.)

Historiantutkimuksen alalla on jo pitkään pohdittu kysymystä siitä, millaiseen paikkaan ruotsalaiset uudisasukkaat saapuivat (Tarkiainen 2010: 49–60). Nykytutkimuksessa on vallalla käsitys, jonka mukaan tulokkaat eivät saapuneet tyhjiin maahan. Toisin sanottuna ruotsalaiset kohtasivat suomalaisasutusta saapueessaan Uudellemaalle. Konkreettisin todiste tällaisesta kanssakäymisestä löytyy paikannimistöä (Kepsu 2005: 39–40). Kirkkonummellakin moni keskeinen luontonimi on suomalaisperäinen nimi, jota on pidettävä merkinä ruotsalaisia edeltävästä suomalaisvaikutuksesta (kts. luku 4.2). Selvää on myös se, että moni alkuaan suomalaisten asuttama paikka ruotsalaistui keskiajan kuluessa. Vähäisten lähteiden avulla on kuitenkin vaikea sanoa mitään tarkempaa uudis- ja kanta-asukkaiden yhteiselosta. Mistään ei esimerkiksi selviä se, miten kaksi kielellisesti erilaista ryhmittymää suhtautuivat toisiinsa. Todennäköisesti prosessi on ollut pääosin rauhanomainen, koska lähteet vaikenevat täysin minkäänlaisista väkivaltaisuuksista. Yllä käsiteltyjen siitepölyanalyysien perusteella on oletettavaa, että rannikolla ei harrastettu maataloutta ennen ruotsalaisten saapumista. Toisin sanottuna uudisasukkaat näyttävät ottaneen ensisijassa haltuunsa maa-alueet, joita ei vielä viljelty. (Tarkiainen 2010: 119–132.)

1500-luvulla katsotaan keskiajan Suomessa päättyneen. Tällöin Kustaa Vaasa liitti Suomen kiinteäksi osaksi Ruotsin kuningaskuntaa. 1500-luvulla keskusvallasta tuli voimakkaampi ja järjestelmällisempi, minkä vuoksi esimerkiksi kirjallisia dokumentteja kirjattiin huomattavasti enemmän kuin ennen. Historiantutkijoille tämä tarkoittaa

huomattavasti parempaa lähdeaineistoa menneisyyden tulkittamiseen. Kirkkonummen kannalta 1400- ja 1500-lukujen keskeisimpiä tapahtumia olivat Itämeren alueen valtataistelut. Rannikon asukkaat saivat kohdata niin tanskalaisia, venäläisiä kuin ruotsalaisiakin sotajoukkoja. Valtataisteluihin liittyivät myös aateliston maaomistukset Kirkkonummella. Poliittisten suhdanteiden mukaan aatelisto sai maita haltuunsa. Esimerkiksi 1400-luvulla kuningasvaltaa auttanut Måns Grabbe sai omistukseensa Kosken kylän alueet (Fleege 1930: 406). Myös Itämeren eteläpuolelta haettiin tukea, minkä vuoksi Padisten luostarilla oli 1300-luvulla maaomistuksia Kirkkonummella. (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 33–34, 37–41.)

Kaiken kaikkiaan asutus ja ihmisten arkipäiväinen elämä pysyivät Kirkkonummella pääpiirteissään samanlaisina aina 1500-luvulta teollistumisen alkuaikoihin saakka. Maatalous oli alueen pääelinkeino. Rannikolla lisätienestiä saatettiin saada kalastuksesta ja talonpoikaispurjehduksista Tallinnan kaupunkiin. Sodat ja katovuodet vaikeuttivat tavallista elämää, ja monet perheet menettivät omistusoikeuden tilaansa. 1700-luvulla arkea mullisti maanjakouudistus isojako, jossa siirryttiin kaistaleviljelystä isompien peltokokonaisuuksien omistamiseen. Tällöin myös monet keskiaikaiset kyläkeskukset hävisivät, koska talonpojat muuttivat lähemmäksi uusia maaomistuksiaan. (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 46–63.)

3 AINEISTON ANALYSOINTI

Tässä luvussa selvitän Kirkkonummen järvien ja lampien nimiä. Nimet ovat erillisinä nimiartikkeleinaan aakkosjärjestyksessä. Ennen varsinaisen analysoinnin alkua kerron yleisiä käytänteitä ja ohjeita, joiden avulla lukijan on helpompi ymmärtää, miten tutkimukseni rakentuu.

Analysoidut nimet ovat aakkosjärjestyksessä. Olen pyrkinyt käyttämään aakkostuksessa peruskartalta löytyviä nimimuotoja. Peruskartalla tarkoitan Maanmittauslaitoksen ylläpitämää karttasivustoa *kansalaisen.karttapaikka.fi* (lyhenne KKP). Kaksikielisissä tapauksissa olen toiminut peruskartan mukaisesti ja pitänyt ensisijaisena sitä muotoa, joka kartalla on ensimmäisenä. Peruskartalla nimeämättömien lampien ja järvien yhteydessä olen käyttänyt ensisijaisena nimenä yleisimmin lähteissä käytettyä varianttia. Joka tapauksessa saman paikan eri rinnakkaisnimet löytyvät analysointiosioista (poikkeuksena sellaiset paikannimiarkistojen nimet, jotka ovat varsin nuoria ja käyttäjäpiiriltään pieniä, esim. monet nimet Upinniemen varuskunnan alueelta). Tällöin nimen alla on viittaus sivulle, jossa kyseistä paikkaa käsitellään tarkemmin. Kartalta ja arkistoista puuttuvien rinnakkaisnimien jälkeen olen merkinnyt pienen mustan ristin † ilmaisemaan, ettei nimi ole enää käytössä. Analysoinnin yhteydessä on eritelty vielä lisää eri varianttien taustoja ja keskinäisiä suhteita.

Nimiotsikkoa seuraa merkintä nimen suomenkielisestä murreasusta, jos sellainen on ollut saatavilla. Seuraavaksi ovat merkittynä tiedot kyläkohtaisesta sijainnista ja sijainnista peruskartalla. Karttapaikkaviite, joka ilmoittaa peruskartalla olevaa sijaintia, on muodossa karttalehden numero, kaksoispisteen jälkeen karttaruudun numero sekä ruuduttainen paikannusnumero, esimerkiksi Ahvenlampi (2041 07: 55/86 2). Niissä tapauksissa, joissa karttapaikkaviitettä ei ole saatavissa, olen yrittänyt kuvata paikka sijainnin tavallistakin tarkemmin, jotta sen löytäisi peruskartalta.

Karttapaikkaviitteen jälkeen olen kirjannut käsiteltävän lammen tai järven rinnakkaisnimet ja -muodot. Ne on kerätty Kotimaisten kielten keskuksen (NA) ja Svenska litteratursällskapetin Uudenmaan (SLS) paikannimikokoelmista. Näitä seuraavat vanhoista asiakirjoista ja kartta-aineistoista kerätyt muodot, jotka ovat pääosin

peräisin Kansallisarkistosta löytyvistä kartta- ja maanmittausasiakirjoista. Kerättyjä nimiä edeltää lähteenä olevan asiakirjan kirjaamisvuosi, ja suluissa on arkistointitunnukset, joiden avulla asiakirjat ovat löydettävissä. Muusta tutkimusaineistosta löytyy enemmän informaatiota luvusta 1.1.

Varsinaiset analysointiosiot noudattavat pääpiirteissään samaa kaavaa. Ne alkavat kuvauksella paikan maantieteellisestä ympäristöstä. Sen jälkeen olen esitellyt nimenosien merkityksiä sekä nimen rakennetta ja siinä tapahtuneita muutoksia. Tällä tavoin pyrin selvittämään, millaisin perustein tutkimieni lampien ja järvien nimet on aikanaan annettu. Osa aineistoni nimistä on vaatinut tavallista tarkempaa paneutumista, mikä näkyy myös artikkelien pituudessa. Analysoinnissa olen käyttänyt hyväkseni esimerkiksi nimenosien maantieteellisen levikin vertailua (levikkikartat ovat itsetehtyjä, jos muuta mainintaa ei ole), Suomen murteiden sana-arkistoa (SMSA), kotiseutuhistoriikkeja, vanhoja karttoja ja asiakirjoja, sanakirjoja, maantiedettä ja ylipäättänsä kaikkea aiheeseen liittyvää materiaalia.

Abortiena †

Katso Ahvenlampi.

Ahvenlampi

ahvellampi : ahvellammest

Kaljärvi

2041 07: 55/86 2

SLS: *Ahvenlampi*

1532: *Abortiena* (Hausen 1924: 397), 1532: *Abborkierfvi rää* (1732 KA Raasepori KO a 32: 998v, kopio vuoden 1532 tuomiokirjeestä), 1711: *Ahenlanbi* (MHA B21 4/1), 1731: *Ahwenlambj* (MHA B21 4/2-3), 1779: *Ahvi Lambi* (MHA B21 4/4-5), 1912: *Avelampi* (MHA B21 24/1-2), *Ahvenlampi* (SK: VII 27)

Kyseessä on pieni suolampi aivan Vihdin Palojärven rajalla. Lammen länsipuolella on mäkistä ja metsäistä. Itäpuolella on vuorostaan tasaisempaa suomaata. Ahvenlammen ympäristöstä löytyy monia kaivettuja ojia, joilla on ilmeisesti kuivatettu suomaata metsätaloudelle soveliaammaksi.

Ahvenlampi on yksi Suomen yleisimmistä *lampi*-perusosan sisältävistä paikannimistä (Kiviniemi 1990: 187). Yleensä kyseessä ovat juuri Kaljärven Ahvenlammin tapaiset pienet suolammet, joissa ahven viihtyy. Nimestäjän informantti

kertookin, että *Ahvenlammesta* on ennen pyydetty ahvenia (NA). Lampi on siis nimetty paikalla esiintyvien ahvenien perusteella.

Vuonna 1532 Vihdin Palojärven ja Kirkkonummen Evitskogin väliseksi rajamerkiksi on nimetty *Abbortiena* 'ahvenlampi' (*tiena* = *tjärna* 'lampi'). Samalta vuodelta on peräisin merkintä *Abborkierfvi råå*. Mitä luultavammin kyseessä on nykyinen Kaljärven kylässä sijaitseva Ahvenlampi. On kuitenkin erikoista, että määriteosa ja koko nimikin ovat esiintyneet ruotsiksi. Ruotsinkieliset eivät yleensä ole kääntäneet suomalaisia nimiä omalle kielelleen (Ainiala ym. 2008: 128). Kuitenkin poikkeuksiakin löytyy; esimerkiksi Upinniemen *Vitträskin* alkuperäinen nimi on ollut *Valkjärvi* (kts. *Vitträsk* (Edö / Grundträsk / Munkinmäki)). Ruotsalaiset kirjurit ovat siis saattaneet kääntää nimiä asiakirjoihin.

Ahvenlammen liitynnäisnimet puhuvat suomalaisen nimen alkuperäisyyden puolesta. Ahvenlammen ympärillä olevaa aluetta kutsutaan liitynnäisnimellä *ahvellammensua* ja lammesta Petäjärveen laskevaa ojaa kutsutaan *ahvellamminojaksi* (NA). Ruotsinkielisessä paikannimikokoelmassa ei ole mainintoja *Abbor*-alkuisista paikannimistä Kirkkonummella.

Ajdasmäkilammi †

Katso Lamme.

Alhonjärvi

alhojjärvi

Petäjärvi / Kylmäla

2041 07: 54/85 1

NA:*Alhonjärvi*

SLS: *Alhonjärvi*

1850: *Alholammi* (MHA B21A 1/3-4), *Alhilampi* (SK: VII 27)

Alhonjärveksi kutsuttu alue on nykyään suota Vihdin rajan läheisyydessä. Paikalla on ollut järvi, jota on nimestäjän informantin mukaan kutsuttu muodolla *alhojjärvi*. Informantti kertoo myös, että järveä on kuivatettu vuosina 1902–1903. (NA.) Kuitenkin jo vuoden 1711 kartassa alueen nimeksi on merkitty *Lammin suo* (MHA B21 4/1). Alhonsuon läpi virtaa Ahvenlammen ja Petäjärven yhdistävä oja, jota kutsutaan latvapuoleltaan *ahvellamminojaksi* ja suupuoleltaan *alhonojaksi* (NA).

Alueen *alho*-nimet liittyvät *alhonsuonojan* ja *ahvellamminojan* varrella olevaan niittymaahan. *Alho* tarkoittaa yleensä 'maaston painannetta, (kosteaa) notkoa, suota' (SSA s.v. *alho*). Itäisissä murteissa *alho* on lisäksi tarkoittanut 'suoniittyä, takapeltoa'. Määritelmät sopivat hyvin Alhonsuon alueelle. Vanhoihin maanmittauskarttoihin on piirretty suorakaiteen muotoinen niittyalue, joka lähtee järven rannasta ja jatkuu *alhonsuonojan* suuntaisesti itään. Vuoden 1711 maanmittausasiakirjassa niitty on nimetty muotoon *Alhon ängen* (MHA B21 4/1). Samalla paikalla sijaitsee nykyään peltoalue, jota kutsutaan nimellä *Storängarna* eli suomeksi 'isoniityt' (KKP). Kaiken kaikkiaan appellatiivi *alho* näyttää olleen produktiivi nimielementti Kirkkonummen seudulla: esimerkiksi *Alho* (peltoalue Kaljärvellä, NA), *Alhon påldo* (peltoalue Lapinkylässä vuonna 1700, MHA B20: 9/1) ja *PaskalhoRödjan* (niitty Evitskogissa, MHA B19 13/11-12).

Bakträsk

baaktresk

Evitskog / Överkurk / Vols

2032 09: 54/78 1

NA: *Backträsk*, *Bakträsk*

SLS: *Bakträsk*, *Backträsk*

1692: *Öfwisko Träsket* (MHA B21 18/1-2), 1765: *Stor Träsk (Hela Träsket med Bakträsk)* (MHA B19 13/3), 1782: *Bak Träsk* (MHA B21A 27/1-2), 1817: *Back Träskett* (MHA B19 13/7-8), 1900: *Backträsket* (MHA B19 13/30), 1912: *Boeträsk* (MHA B21 24/1-2)

Kyseessä on suurehko järvi Evitskogin kyläkeskuksen eteläpuolella. Samaan vesistöön kuuluu kapean salmen takana sijaitseva Storträsk (Kts. Storträsk (Evitskog)), joka on vesialueista pienempi. Vesi virtaa Bakträskiin järven pohjoispuolella sijaitsevilta suoalueilta ja etelästä päin Mustjärvestä laskevasta ojasta. Järven pohjoisrannat ovat hieman rehevöityneet. Pohjoisrannalla sijaitsevat myös Evitskogin ja Överkurkin kyliin kuuluvat peltoaukeat.

Bakträskin ortografiassa on vuosisatojen saatossa tapahtunut pientä vaihtelua. Kuitenkin on selvää, että muoto *Bakträsk* on alkuperäinen ja muut vanhat rinnakkaismuodot ovat kirjureiden aikaansaannoksia. Leksikaalisesti *Bakträsk* on selkeä. Määriteosa *Bak* on postpositio, jonka merkitys on suomeksi 'taka'. *Bakträskillä* viitataan järven sijaintiin 'takana, syrjässä'. Todennäköisin vaihtoehto on, että nimi on

annettu Evitskogin kylästä käsin. Kyläkeskus on sijainnut *Storträskiksi* kutsutun järvenosan pohjoisannalla. *Bakträskiä* ja *Storträskiä* erottaa toisistaan kapea salmi. Toisin sanottuna kauempana kylästä sijainnutta järvenosaa on kutsuttu 'takajärveksi' eli *Bakträskiksi*. Nimeä tuskin on annettu mistään muusta suunnasta, koska Evitskogin kylä on 1500-luvulta kirjattujen asiakirjojen mukaan aina ollut Pohjois-Kirkkonummen vauraimpia kyliä. Täten on oletettavaa, että kylä olisi myös vanhimpia alueellaan.

Samaa vesistöä nimeävien *Storträskin* ja *Bakträskin* suhteen on vaikea sanoa, kumpi rinnakkaisnimistä on ollut alkuperäisempi. Ilmeisesti järven jako kahteen eri nimettävään alueeseen on hyvin vanha, koska jo vuoden 1765 maanmittauskartasta löytyy seuraavanlainen merkintä: ”Stor Träsk (Hela Träsket med Bakträsk)”. On luultavaa, että nimellä *Storträsk* on alun perin viitattu koko järveen, koska muutoin jäisi selittämättä, miksi pienempää osaa järvestä kutsutaan *Storträskiksi*. Tälle tulkinnalle antaa tukea myös 1700-luvun lopulla piirretty Kuninkaan kartasto, jossa koko järvelle on annettu nimeksi *Storträsk* (KK: 34).

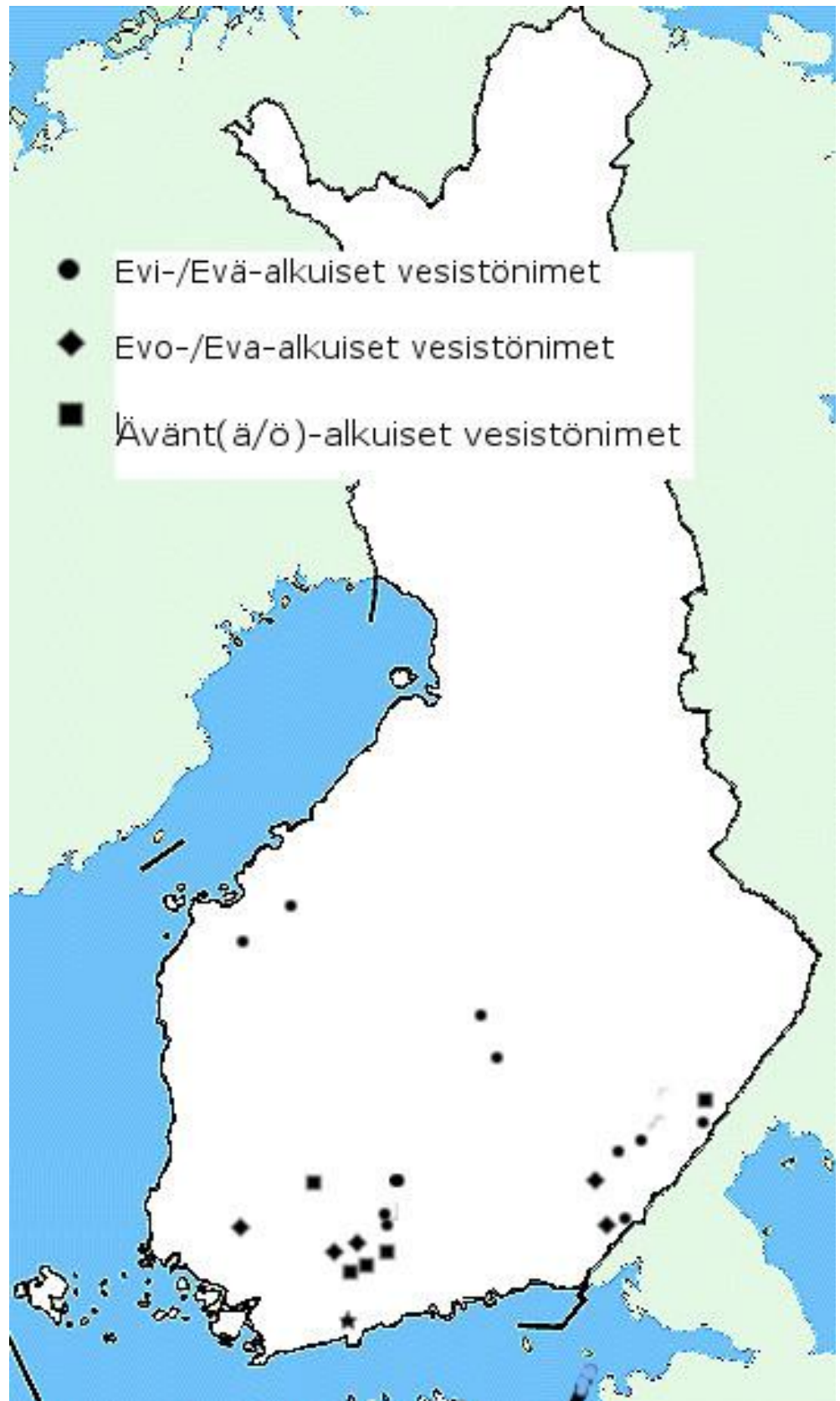
Storträskin ja *Bakträskin* suhteen lisäksi mielenkiintoinen kysymys liittyy vesistön alkuperäiseen nimeen. Evitskogin, Volsin ja Överkurkin paikannimistössä on hyvin voimakas suomalaisperäinen vaikutus: esimerkiksi Evitskogissa: *Lonoks* < **Lahna/Lahnus* (kts. Lonokset), 1817 *Lukubergs Rå* < **Loukku-* (MHA B19 13/11-12) , 1817 *Thomola* (**Tuomola*), *Sukari koppeli*, *Paskalho Rödjan* (MHA B19 13/7-12); Volsissa: *Jocki pelto*, *Lamm ängen* ja *Pahamäki* (SLS); ja Överkurkissa: 1540 *Kurkeby*, 1554 *Kurckela* (Hausen 1924: 392), 1782 *Hämmelajs Ängar*, *Lajnitu*, *Mäcki Nitu*, *Mörtkorpi Berg*, *Kalajocki* (MHA B21A 27/1-2) . On siis selvää, että alueella on ollut runsaasti suomalaisasutusta. Yhtä lailla on oletettavaa, että *Storträskin* ja *Bakträskin* vesistöllä on ollut suomenkielinen nimi.

Alkuperäinen nimi on saattanut olla **Ev(i/ä)järvi* tai jokin sen tapainen (Kepsu 2013a suullisesti). Vakuuttavin todiste tämän puolesta löytyy vuoden 1451 asiakirjamerkinnästä, johon on kirjattu muoto *Ewaetreskaeboll* (FMU 4: 22). Yhtä Kirkkonummen verotusaluetta eli boolia on siis kutsuttu tällä nimellä. Kyseessä on mitä todennäköisimmin ollut juuri Evitskogin kylän ja sen lähiympäristön muodostama verotuskokonaisuus. Tämän perusteella nykyistä *Bakträskiä* on kutsuttu nimellä **Eväträsk*. Todennäköisesti myös kylännimi *Evitskog* on kehittynyt vanhasta järvennimestä. Muut vanhat asiakirjamerkinnät eivät ainakaan kumoa tulkintaa: esimerkiksi 1532 *Eviskog*, *Eväsko*, *Öviskogh* (Hausen 1924: 394). Oikeastaan koko

1500-luvun asiakirjamerkinnot vaihtelevat *Evi-*, *Evä-* ja *Övi-*, *Öve-*alkuisten välillä. Tietysti on syytä huomioon, että määriteosan mahdollinen genetiivimäärite *s* on liudentunut perusosaan *skog*, eikä sitä näin ollen ole merkitty asiakirjoihin.

Rajanaapuri Siuntion löytyvän *Övitsbyn* taustalla on selkeämmin henkilönnimi *Övidher*, jonka pohjalta myös *Evitskogin* on katsottu syntyneen (Huldén 2001: 264). Siuntion *Övitsbyn* vanhat nimiasut ovat: 1441 *Äffvisböle*, 1529 *Öffuesby*, 1544 *Öwesby*, 1562 *Öffwidzby* (Hausen 1924: 701). Sinänsä tällainen merkityksen siirtymä *Ev(i/ä)järvestä Evitskogiksi* ei olisi mahdoton. Esimerkiksi Espoon ja Kirkkonummen rajalla sijaitsevan *Loojärven* on kuviteltu saaneen nimensä ruotsin sansta *lo* 'ilves'. Vanhimpien asiakirjamerkintöjen perusteella on voitu kuitenkin voitu osoittaa, että määriteosa *Loo-* on alkuaan peräisin muodosta *Lohi-* (SPNK: 243). Perusosa *skog* taas saattaisi olla ruotsalaisten kirjurien perua. Esimerkiksi Kirkkonummellakin monen suomalaisen kylännimen perään on lisätty jokin ruotsinkielinen asutusmäärite: *Kurkela* - > *Kurckeby* ja *Lapkylä* -> *Lappböle* (Hausen 1924: 392 ja 363). Muotojensa puolesta *Storträskin* ja *Bakträskin* vesistö sopisi **Ev(i/ä)järveksi*. Suomen muutamat *Evä-* ja *Evi-*alkuiset vesistöt ovat *Storträskin* ja *Bakträskin* tapaan monihaarisia (KKP). *Evä-*määritteillä onkin todennäköisesti viitattu vesistöistä löytyviin evämäisiin muotoihin.

*Evä-*alkuisten paikannimien ja siihen mahdollisesti liitettävien rinnakkaismuotojen levikki vaikuttaa hämäläiseltä. *Evo-* ja *Ävänt(ä/ö)-*nimiä ei voi varmuudella yhdistää *evä-*nimiin, mutta topografian perusteella ne sopivat ”evämäisine” muotoineen joukkoon (KKP). Joka tapauksessa nimeämistapaa on pidettävä hyvin vanhana, koska kyseessä on varsin keskeisiä ja laajalti tunnettuja paikkoja. Nimien keskittymä sijaitsee Päijänteen lounaispuolella, jossa se voitaisiin yhdistää esimerkiksi Hollolan seudun laajaan rautakautiseen asutukseen (Kts. Levikkikartta 1; Kivikoski 1955: 47).

Levikkikartta 1. *Evä-, Evi-, Evo-, Eva* ja *Ävänt(ä/ö)-*vesistönimet (NA). Esintymät löytyvät liitteestä 1.

Bergträsk

Överby

2032 08: 53/70 3

SLS: *Bergträsk*

1912: *Bergträsk* (MHA B21 24/3-4), 1914: *Bergträsk* (MHA B21A 26/26)

Lampi lähellä Kirkkonummen länsirajaa. Se sijaitsee hyvin kallioisen maaston keskellä. Vetensä lampi saa ympäröiviltä kalliorinteiltä.

Bergträsk on nimenä selkeä. Määriteosa *berg* 'kallio, kivi' ja perusosa *träsk* 'pieni järvi, lampi' muodostavat yhdessä ymmärrettävän kokonaisuuden. Nimenantoperustekin on helppo ymmärtää, koska kyseessä on lampi kallioiden keskellä eli 'kalliojärvi'. Nimenä *Bergträsk* on Suomessa harvinainen; peruskartalta ainoastaan Uudestakaarlepystä ja Mustasaaresta löytyy samanniminen paikka (muodossa *Bergträsket*) (KKP).

Bråaträsket

Masala ~ Masaby

2032 09: 61/74 5

SLS: *Bråaträsket*

1758: *Bruta Träsket* (MHA B20 8/1), 1775: *Bråta Träsk* (MHA B20 14/3-4)

Kuivunut lampi Vitträskin eteläpuolella. Nykyään paikalla on samanniminen suo. Ilmeisesti lampea on myös tarkoituksella kuivatettu, koska sen kautta kulkee kaivettu oja.

Bråta-alkuiset nimet ovat yleisiä suomenruotsalaisilla alueilla (KKP). Paikannimien yhteydessä määritteen *bråta* merkitys on 'korpi', 'uudisviljelys'tai 'risuaita' (SPNK: 38). SLS:n paikannimikokoelman perusteella tähän listaan voisi lisätä vielä merkitykset 'raivattu alue', 'raivio'. Kirkkonummen *Bråaträsketiin* kyseiset määritteet eivät suoranaisesti liity, mutta lammen läheltä löytyy entinen niittyalue nimeltä *Bråtaängen*, joka lienee ollut pohjana myös lammen nimeämiselle. Tämän puolesta puhuu se, että suurin osa peruskartan *Bråta*-alkuisista paikannimistä on viljelykseen liittyviä kulttuurinimiä.

Byträsk †

Katso Hemträsket.

Båtnästräsk †

Katso Tollsträsket.

Djupström

Edis / Hällnäs / Kolsari / Loviselund

SLS: *Djupström*

1740: *Djup Träsket* (MHA B21 3/1-2), 1845 *Djupström Träsk*, 1851: *Djupström Träsk* (MHA B21 2/1-2), 1912: *Djupström* (MHA B21 24/3-4), 1925: *Djupströmträsk* (MHA B21 2/6-7), 1932: *Djupträsk (Djupströmträsk)*

Kirkkonummen keskustan eteläpuolella sijaitseva lampi, joka on aikoinaan ollut osa Sundetin salmea. Maankohoamisen myötä Sundet on hiljalleen kuivunut ja näin myös Djupströmistä on tullut erillinen lampensa. Maankohoaminen jatkuu edelleen, ja siksi lammen rannat ovat soistumassa.

Merkitykseltään *Djupström* on yksinkertainen. *Djup* merkitsee 'syvää' ja *ström* 'virtaa'. Suomeksi nimi olisi siis 'syvävirta'. Nykyistä *Djupströmin* lampea nimi kuvaa varsin huonosti. Lampi ei enää ole syvä eivätkä siihen liittyvät vähäiset ojat aiheuta kuin nimellistä virtausta. Nimen synty onkin ajoitettava aikaan, jolloin Sundetin salmi on vielä todella ollut yhtenäinen vesiväylä. Lammen pohjasta otettujen näytteiden perusteella *Djupström* on eriytynyt merestä jo vuoden 800 paikkeilla (Miettinen 2011: 70). Tästä huolimatta Sundet lienee ollut vielä keskiajalla yhtenäinen vesiväylä aina *Djupströmistä* Espoonlahteen, mutta tällöinkin salmi on ollut jo liian kapea soutuvenettä isommille aluksille. Vanhimmassa karttamerkinnässä (1740) nimi on ollut ilman *ström*-määritettä muodossa *Djup Träsket*, joten silloin sitä ei ole enää käsitetty osaksi Sundetin vesiväylää.

Määritteen *djup* nimenantosityt ovat helpommin havaittavissa. *Djupströmiä* reunastavat jyrkät kalliorinteet antavat vieläkin vaikutelman pohjan syvyydestä. Vuosisatoja sitten vaikutelma on varmasti ollut vieläkin nykyistä selkeämpi.

Evitskogträsk †

Katso Bakträsk ja Storträsk (Evitskog)

Falklampi

falklampi

Petäjärvi

2041 04: 53/83 2

SLS: *Falklammi*

1765: *Falklami*, 1850: *Falck Lammi* (MHA B21A 1/4-5), 1910: *Falklammiträsk* (MHA B21A 1/17), 1921: *Falklammiträsk* (MHA B21A 1/22-23)

Lampi Petäjärvestä länteen, lähellä Vihdin rajaa. Rannoiltaan Falklampi on korkeiden ja metsäisten kallioiden ympäröimä. Lammessa ei ole enää laskuojaa, mutta ainakin vielä 1900-luvun taitteessa Falklammen ja Petäjärven välillä on ollut pieni puro.

Lammen luoteispuolella sijaitsee *Falkmäki*, ruotsiksi *Falkberget*. Ilmeisesti muitakin Falkmäen ympärillä olevia mäkiä on kutsuttu samalla nimellä. Mäet ulottuvat Siuntion ja Vihdin puolelle. Nimestäjän informantti kertoo, että mäkiäalue on ollut vanhastaan haukkojen pesimispaikkoja (NA). Ruotsin *falk* merkitsee 'haukkaa'.

Lampi on nimetty läheisten mäkien perusteella eli kyseessä on liitynnäisnimi. Nimi lienee kehittynyt seuraavalla tavalla: *Falkmäenlampi* / *Falkberginlampi* -> *Falklampi*. Mäkiäalueen keskeisyydestä kertoo esimerkiksi se, että sitä on käytetty Siuntion Harsbyn ja Evitskogin verokunnan välisenä rajamerkinä, esimerkiksi vuonna 1532 muodossa *Falkebergh roo* (Hausen 1924: 397). Lisäksi läheltä kunnanrajaa löytyy muitakin *Falk*-alkuisia liitynnäisnimiä: *Falkmossen* (suo), *Falksilda* (tila), *Falksilda åkrarna* (peltoalue) ja *Falksilda bäcken* (oja) (KKP).

Falklampi-muodossa nimen määriteosa on siis ruotsia ja perusosa suomea. Yleisenä tendenssinä on, että kieliraja-alueilla nimet lainautuvat kielestä toiseen äännekuolemalla (Ainiala ym. 2008: 128). *Falklammen* yhdistelmä on kuitenkin erityinen, koska molemmat nimenosat ovat kirjattuna alkuperäiseen ääntöasuunsa. Nimenosat on siis omaksuttu sellaisenaan, eikä niitä ole sovitettu ruotsalaiseen tai suomalaiseen ääntämykseen paremmin sopiviksi. *Falklammen* esimerkistä näkyikin hyvin, miten joustavasti kieliä on käytetty kieliraja-alueella.

Finnträsk

Abrahamsby/ Finnby/ Gumbacka/ Ingvalsby/ Nägels/ Sarvvik/ Sundsberg

1758: *Finby Träsket* (MHA B20 8/1), 1760: *Finnträsk* (MHA B21 19/3), 1769: *Finnträsket* (MHA B21 13/1), 1775: *Finby Träsket* (MHA B20 14/2), 1779: *Finn Träsk* (MHA B20 14/3-4), 1905: *Finnträsk* (MHA B20 8/2), 1912: *Finnträsk* (MHA B21 24/3-4)

Järvi Kirkkonummen kaakkoisosassa. Finnträsk on entistä merenlahtea, joka on maaton järveksi. Edelleenkin meren ja Finnträskin välinen kannas on alavaa ja kosteaa maata. Järven länsipäässä on mäkisempää.

Finnträsk on todennäköisesti johdannaisnimi, joka perustuu järven eteläpuolella sijaitsevaan *Finnbyn* kylään. Tähän viittaa myös vanhin asiakirjamuoto vuodelta 1758, jolloin nimi on ollut muodossa *Finby Träsket*. Tietysti kehitys on saattanut kulkea toisinpäinkin, jolloin kantanimenä olisi toiminut järven nimi (*Finnträsk* -> *Finnträskby* -> *Finnby*). Tämä on kuitenkin epätodennäköistä, koska yleisesti ottaen henkilönnimiin tai etnisiin viittaavat määritteet on liitetty asutusnimiin (Kiviniemi 1990: 143–145). Kirkkonummenkin seudulla monet pienet lammet ja järvet on nimetty viereisten kylien perusteella (esimerkiksi *Ängvik träsk* ja *Gillobacka träsk*).

Historiallisesti *Finnträsk* on erittäin mielenkiintoinen nimi. *Finnträsk* eli 'suomalaisjärvi' on etnonyminen nimi, jolla ruotsalaiset ovat viitanneet joko järven alueita omistaviin tai alueella oleskeleviin suomalaisiin. Tällaiset nimet antavat viitteitä siitä, etteivät ruotsalaiset uudisasukkaat saapuneet autioille Uudenmaan rannoille niin kuin historiantutkimuksessa pitkään väitettiin. Tietysti on eri asia, olivatko ne suomalaiset, joihin ruotsalaiset ovat viitanneet määritteellä *Finn*, paikalla vakituisesti asuvia vai vain paikalla käyviä. Huomioon täytyy myös ottaa se, ettei määrite *Finn* välttämättä viittaa suoraan suomalaisiin, vaan se voi olla myös peräisin lisänimestä *Finne* (SPNK: 54). Joka tapauksessa *Finnby* on jo pitkään ollut ruotsalaistunut, koska alueelta ei löydy suomalaisperäistä nimistöä.

On kuitenkin täysin mahdollista, että määrite *Finn* olisi viitannut etnisesti suomalaisiin. Tällöin olisi kuviteltavaa, että järvellä olisi alkuaan ollut suomenkielinen nimi. J.E. Rosberg on arvellut, että *Finnträsk* on muuttunut merenlahdesta järveksi noin

kaksituhatta vuotta sitten (1930: 36). Järvi on siis ollut jo olemassa, kun ruotsalaista uudisasutusta on alkanut saapua Kirkkonummen alueelle (noin 1200-luvulla). Mitään viittauksia mahdolliseen suomalaisnimeen ei kuitenkaan ole löydettävissä.

Getbergsträsk

Katso Storträsk (Vuohimäki/Överby)

Gillobackaträsket

Killinmäki ~ Gillobacka / Kvis

2032 08: 60/71 5

SLS: *Gillobackaträsket*

1774: *Gillo Träsket* (MHA B20 1/1-2), 1777: *Qvis och Gillobacka Träsk* (MHA B21A 5/1), 1782: *GilluTräsk* (MHA B21 5/1-2), 1910: *Gillobacken träsk* (MHA B21 5/4-5), 1912: *Kvis och Gillobacka träsk* (MHA B21 24/3-4)

Pieni ja kapea lampi Kirkkonummen keskustan tuntumassa. Vielä keskiajalla Gillobackaträsket ollut osa Sundetin salmea, joka oli yhteydessä Espoonlahteen. Maankohoamisen myötä salmi on kuroutunut umpeen ja jättänyt jälkeensä pieniä ja kapeita lampia, kuten Gillobackaträsketin. Lammen eteläpuolella kohoaa hyvin jyrkkä kallioseinä. Myös osaa järven pohjoisrannasta reunustaa jyrkkä kallioseinä. Muutoin Gillobackaträsketin rannat ovat laakeaa ja kosteaa vesijättömaata.

Gillobackaträsket on vielä pitkälle 1900-luvulle tunnettu myös rinnakkaisnimellä *Kvisträsk* (esimerkiksi Rosberg 1930: 35). Kylät *Gillobacka* (suomeksi Killinmäki) ja *Kvis* jakavat yhdessä lammen alueen. Tähän jakoon lammen rinnakkaisnimitys todennäköisesti perustuu. Isojakoa varten jokaisen kylän maat piti kartoittaa, mikä mahdollisti sen, että kyläkohtaisista kokouksista saattoi päätyä maanmittausasiakirjoihin erilaisia nimivariantteja samalle paikalle (Talvitie 2013: 72–74).

Molemmat nimet, *Gillobackaträsket* ja *Kvisträsk*, ovat saaneet määriteosansa lammen rantoja hallinneista *Gillobackan* ja *Kvisin* kylistä. Nämä vuorostaan pohjautuvat molemmat ruotsalaisiin kutsumanimiin. Ensimmäinen on todennäköisesti peräisin nimestä *Gille* ja jälkimmäinen nimestä *Vit* (Huldén 2001: 265, 269).

Gölet

Masala ~ Masaby

2032 12: 63/73 2

SLS: *Gölet*

Pieni lammikko Sundetin varrella, lähellä merta. Maannousun myötä Sundetin salmi on umpeutunut ja jättänyt jälkeensä monia pieniä lampia. Gölet on pieni leveähkö kaistale nykyisin Sundetia halkovassa ojassa. Ympäristöltään lammikko on vetistä vesijättömaata.

Ruotsin sana *göl* on merkitykseltään 'pieni lampi, lätäkkö'. Tällaiseksi Kirkkonummen *Gölet* sopii hyvin. *Göl(et)*-nimet ovat sijoittuneet suomenruotsalaisille alueille, kuten olettaa saattaa (KKP).

Haapajärvi

haapajärvi ~ haapjärvi

Haapajärvi / Koski-Navala

2041 07: 58/84-85 22

NA: *Haapajärvi, Isojärvi*

SLS: *Haapajärvi*

1700: *Hapiärfi* (HMA B20 9/1-2), 1711: *Hopierfwi* (MHA B20 7/1), 1752: *Isojerfwi* (MHA B20 7/2), 1777: *Iso Iärwi* (MHA B20 1/3-4), 1804: *Hap Jerfie* (MHA B21 6/1-2), 1833: *Haapa järvi* (MHA B20 7/13-14), 1912: *Haapa- eller Isojärvi* (MHA B21 24/1-2)

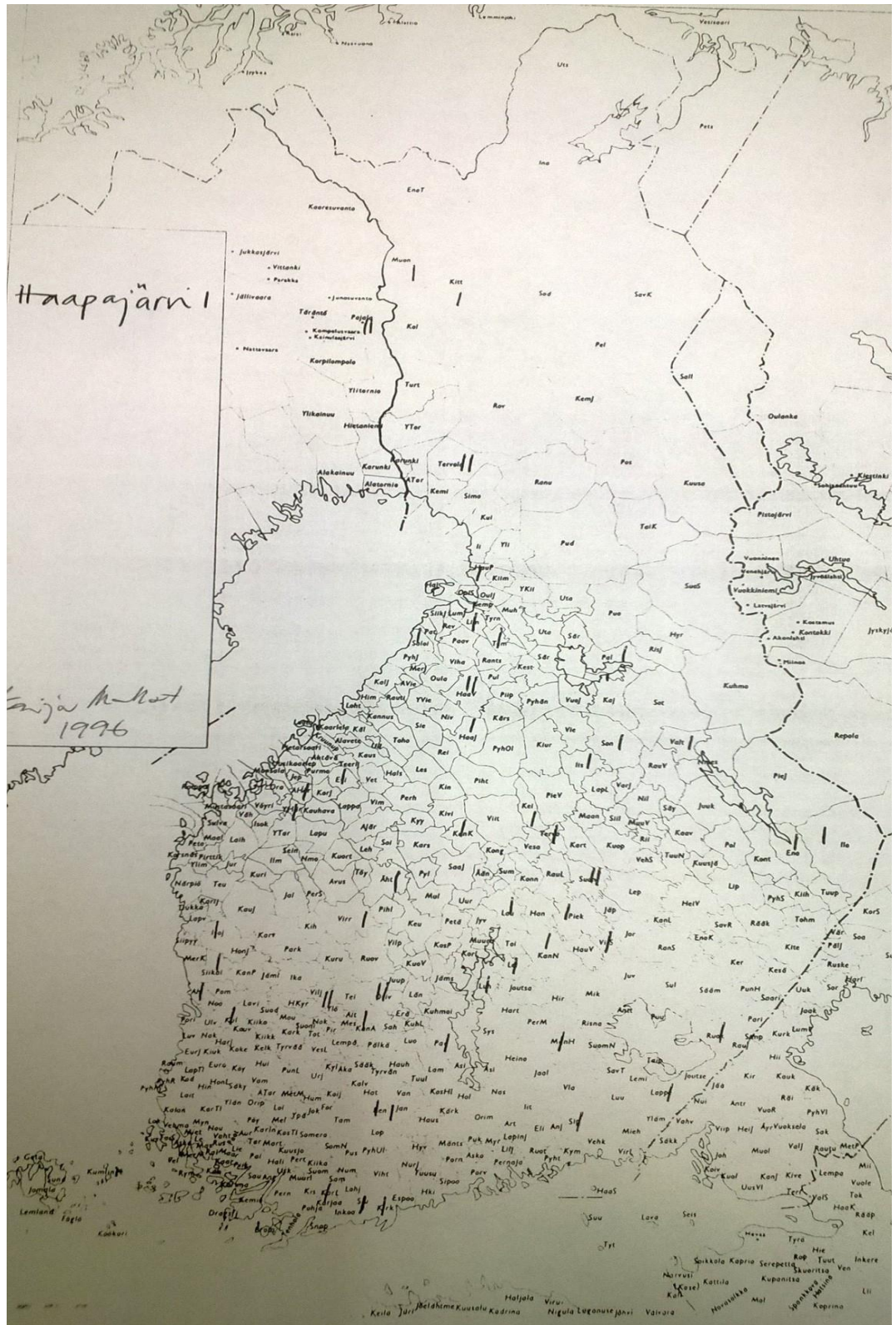
Isohko järvi Kirkkonummen pohjoisosissa. Rannat ovat avaran peltomaiseman ympäröimät. Eteläinen ranta on hieman rehevöitynyt. Pienet Koskenoja, Koivistonoja ja Palo-oja laskevat järven pohjoispäättyyn. Vesi virtaa järven eteläpäädyistä pois Pusinojaa (ruotsiksi *Pusisbäcken*) pitkin aina Loojärveen asti. Haapajärven kaakkoispuolella, Pusinojan varrella on aikaisemmin sijainnut järvi (peruskartassa *Lillträsk*), joka on kuivatettu 1900-luvun taitteessa.

Haapajärven pohjoisosa kuuluu Koski-Navalan maarekisterikylään. Pohjoisrannalla sijaitsevat kylälle nimensä antaneet Eriksgårdin (entinen Koski) ja Navalan kartanot. Järven eteläosa kuuluu puolestaan Haapajärven kylään. Koski-Navala ja Haapajärvi ovat olleet jo 1500-luvulla pitkälle kehittyneitä yhteisöjä (SAYL). Tästä voidaan päätellä, että Haapajärven rannat ovat jo varhain tarjonneet hyvät elinolosuhteet keskiaikaiselle asutukselle ja viljelykselle.

Haapajärvi on vieläkin semanttiselta merkitykseltään täysin ymmärrettävä. Toisin sanoen se on nimetty paikalla esiintyvien haapojen perusteella. Haapa ei ole puuna Suomen yleisimpiä, mutta paikannimenä se esiintyy usein (Kiviniemi 1990: 132).

Haapa-alkuiset paikannimet siis ilmaisevat jotakin erityistä ja ympäristöstä poikkeavaa. Nimenantajien mielestä Kirkkonummen Haapajärven rannan haavikkoisuus on erottanut sen muista läheisistä järvistä ja näin sitä on alettu kutsua *Haapajärveksi*. Myös nimestäjän informantin mukaan Haapajärven lähistöltä on tavattu haapoja: ”kyl tääl oli ennen haapoi, maantievvieret” (NA).

Maantieteellisestä levikiltään *Haapajärviä* löytyy Sisä-Suomesta aina napapiirille asti. Varsinainen keskittymä näyttäisi sijaitsevan Hämeen ja Keski-Suomen alueilla (kts. Levikkikartta 2). Nimimuodon levinneisyyden perusteella *Haapajärvi*-nimiä voisi pitää hämäläisten levittäminä, mutta kyseessä on niin yleinen nimenosa ja laajalti murteissa esiintyvä appellatiivi, ettei levinneisyyden perusteella voi tehdä sen suurempia johtopäätöksiä. Toisaalta haapa oli puuna merkittävä entisaikojen erämiehille, koska siitä oli helppo tehdä alkeellisia veneitä eli haapioita (SMSA). Ainakin osaa Suomen *Haapajärvistä* voisi pitää nimettyinä erämiesten tarpeiden pohjalta. Lisäksi on syytä ottaa huomioon analogian vaikutus *Haapajärvien* yleisyyteen. Laajan ja tiheän levikin omaava paikannimi tarkoittaa sitä, että kyseinen nimeämismalli on yhtä lailla laajasti tunnettu. Tapa nimetä haaparantaisia järviä *Haapajärviksi* on ollut osa nimenantoyhteisöjen kielellistä kompetenssia siinä missä sijapäätteet, äänenpainot muut kielen osa-alueet.

Levikkikartta 2. Haapajärvi-nimien levikki (Mallat 1996).

Haaversopakko

haaversopakko

Koski-Navala

2041 07: 60/87 2

NA: *Haaversopakko*

SLS: *Haversupakko*

Miltei umpeenkasvanut lampi tai suon silmäke valtatie numero yksi pohjoispuolella lähellä Espoon rajaa. Ruotsinkielisten käyttämä muoto on *Haversupakko*. Lammen läpi virtaa pieni oja, joka laskee viereisiin Pikaraisjärviin. Nykyään lampi on osa Nuuksion kansallispuistoa.

Pitkällä vokaalilla kirjoitettuja *Haaver*-alkuisia paikannimiä Suomesta ei löydy kuin muutama, ja nekin sijaitsevat kieliraja-alueilla (NA). Sen sijaan *Haver*-alkuisia löytyy enemmänkin. Näille muodoille löytyy kolme eri merkitysmahdollisuutta. Ensimmäinen mahdollisuus on, että *Haver*- viittaisi ruotsin sanaan *haveri*, joka on omaksuttu suomen kieleen muodossa *haaveri*. Tämä onnettomuutta ja haaksirikkoa tarkoittava sana on ollut laajalti tunnettu länsimurteissa (SSA s.v. *haaveri*). Toinen selitys liittyy ruotsin kielen sanaan *havre* 'kaura' (SPNK: 74). Kolmas mahdollisuus on, että *Haver*-alkuiset paikannimet voivat viitata vanhaan skandinaavisperäiseen henkilönnimeen *Hafr*, *Havar*, *Haver*, joka olisi suomalaistunut muotoon *Haveri* (SPNK: 74).

Kahteen ensimmäiseen merkitysmahdollisuuteen liitettävät paikat näyttävät sijaitsevan pääosin rannikoiden ruotsinkielisillä alueilla ja niiden läheisyydessä. Merkityksessä 'onnettomuus, haaksirikko' *Haver*-alkuiset nimet viittaavat joko rannikon kareihin, kiviin tai saariin. Voisi myös kuvitella, että jotkut *Havermossen*-nimisistä soista olisi nimetty onnettomuuden eli haaverin perusteella. Toisin sanoen edellä mainitut tarkoitteet ovat paikkoja, joissa mahdollisia onnettomuuksia ja haaksirikkoja on tapahtunut. Peltojen, niittyjen ja monien soidenkin tapauksissa *Haver*-alkuiset paikannimet viittaavat ruotsin kielen sanaan *havre* 'kaura'. (KKP, NA)

Kolmannen vaihtoehdon edustajat näyttävät sijaitsevan suomenkielisillä alueilla. Nämä henkilönnimikantaiset *Haver*-paikannimet keskittyvät lounaaseen, Varsinais-Suomen ja Satakunnan raja-alueelle, Pirkanmaalle ja Etelä-Pohjanmaalle, Pohjois-Karjalaan sekä Kainuuseen (KKP). Ne ovat pääosin talonnimiä tai omistajuutta ilmaisevia paikannimiä niin kuin henkilönnimikantaiset nimet yleensäkin (Kepsu 1987: 61).

Kirkkonummen *Haaversopakon* tapauksessa on otettava huomioon, että paikan tarkoite sijaitsee vanhastaan suomenkielisellä alueella. Myös nimen perusosa on suomenkielinen. Ilmeisesti *sopakko* on ollut Kirkkonummella käytetyn murteen muoto *soppi*, *sopukka* -tyyppisille sanoille, jotka ilmaisevat 'nurkkaa, perukkaa, ahdasta paikkaa' (SSA s.v. *soppi*). Peruskartalla *sopakko*-loppuisia nimiä ei ole paljoa, mutta heti Kirkkonummen pohjoispuolelta, tarkemmin sanottuna Vihdistä, löytyy kaksi suota, jotka on nimetty *Sopakoiksi* (KKP).

Suomenkielisestä alueesta huolimatta on mahdollista, että *Haaver* olisi viitannut ruotsin kielen sanaan *havre* 'kaura' tai sen johdoksiin, kuten *strandhavre* 'rantavehnä' (SPNK: 74). Esimerkiksi Espoon pohjoisosista, Luukista, löytyy suo, joka on ruotsinkieliseltä nimeltään *Havermossen* ja suomenkieliseltä *Kaurasuo*. Tästä voisi päätellä, että ruotsin *havre* ja suomen *kaura* ovat jollain tavalla liittyneet suon olemukseen, ja samoilla periaatteilla on Suomessa nimetty ainakin osa jo edellä mainituista *Havermossen*-nimisistä soista sekä osa Suomesta löytyvistä *Kaurasoista*.

Kirkkonummen *Haaversopakon* tapauksessa on siis täysin loogista ajatella, että nimen määriteosa viittaisi ruotsin *havre*-appellatiiviin. Tällöin muodossa *havre* olisi tapahtunut sisäheitto, eli konsonantti *r* olisi siirtynyt vokaalin *e* edestä sanan loppuun. Uudellamaalla tällainen muutos näyttää hyvin validilta, koska alueelta löytyy runsaasti niin *Havre*- kuin *Haaver*-alkuisia viljelysnimiä (SLS). Murrearkiston mukaan appellatiivia *haaver* on käytetty erityisesti Varsinais-Suomessa. Esimerkiksi Turussa *haaversoppa* on tarkoittanut 'kaurakeittoa' (SMSA). Näin ollen on kuviteltavissa, että nimen määriteosa *Haaver*- on Lounais-Suomesta peräisin. Toisin sanoen vaikuttaa siltä, että määriteosa *haaver*, merkityksessä 'kaura', on kulkeutunut lounaasta Kirkkonummelle ja perusosan *sopakko*, merkityksessä 'soppi, nurkka jne.', voisi olla peräisin Vihdistä.

Hakipääträsk †

Katso Mustalampi.

Hampträsk †

hamptresk

Torsvik

1782: *Hamp Träsk* (MHA B21A 4/1-2)

Maatunut lampi Kirkkonummen kaakkoiskulmassa. Kartalta paikkaa ei enää löydä, mutta SLS:n kokoelmassa nimi vielä tavataan ilmeisesti vanhoista asiakirjoista poimittuna. Vuoden 1782 kartassa lampi on vielä piirretty vedenkokoumaksi.

Hamp-alkuiset paikannimet ovat yleisiä lampien, soiden ja peltojen nimiä Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla (SLS). *Hamp*-alkuiset vesistönimet perustunevat siihen, että paikalla on työstetty hamppua. Esimerkiksi Tenalassa on sijainnut lampi nimeltä *Hampsänket*, josta kerrotaan SLS:n kokoelmassa seuraavaa: ”Namn på ett träsk där man for rötade lin och hampa”. *Hamp* eli *hamppu* on ollut vielä viime vuosisadalle saakka tärkeä raaka-aine kotitalouksille esimerkiksi vaatteiden materiaalina.

Hauklampi

Haapajärvi / Kauhala

2041 07: 27-28/8

NA: *Hauklampi, Haukkilammi*

SLS: *Hauklamp, Hauklampi*

1777: *Hauklammi Träsk* (MHA B20 23/1-2), 1781: *Hauka Lammi* (MHA B21 9/9-10), 1833: *Hauk Lambi Träsk* (MHA B20 1/10-11), 1899: *Hauklampi träsk* (MHA B20 23/9-10), 1905: *Hauklamm* (MHA B20 7/15-16), 1912: *Hauklampi* (MHA B21 24/1-2), 1930: *Hauklammi* (MHA B20 23/19)

Ykköstien varressa, Espoon rajalla sijaitseva metsälampi. Hauklampeen vesi virtaa pieniä oja ja puroja pitkin lännestä (Kokonsuolta) ja pohjoisesta. Hauklammen oja pitkin vesi jatkaa matkaansa kohti etelää ja merta. Hauklammen rannat ovat metsäisten kalliorinteiden ympäröimät.

Hauklampi on lyhentynyt muoto joko *Haukilammesta* tai *Haukkalammesta*. Edellisen vaihtoehdon puolesta puhuu se, että nimestä Terho Itkonen on kuullut ruotsinkielisiltä asukkailta muodon *Haukkilampi*. Lisäksi *Haukilampi* on yksi yleisimmistä lammen nimistä Suomessa (Kiviniemi 1990: 184). Toisaalta ruotsinkielisten kertoman *Haukkilammen* k:n geminaatta viittaisi muotoon *Haukkalampi*. Tätä vahvistaa vuoden 1781 maanmittauskartasta löytyvä muoto *Hauka Lammi*. Kaikki muut vanhat esiintymät ovat kuitenkin loppuheittoisia eli muodossa *Hauk*.

Joka tapauksessa on oletettavaa, että *Hauklampi* on hyvin vanha nimi, koska lampi on toiminut Espoon Nuuksion ja Esbobyen jakokuntien sekä Kirkkonummen Haapajärven ja Kauhalan kylien välisenä rajamerkinä monen vuosisadan ajan

(esimerkiksi Kepsu 2008: 148). Kyseessä on niin keskeinen rajamerkki, että se on ajoitettavissa nykymuotoisen kyläasetuksen alkuajoille eli viimeistään 1400-luvun loppuun, jonka jälkeen kyseiset kylät alkavat esiintyä kirjoitetuissa lähteissä.

Länsi-Uudenmaan ympäristöstä *Hauklampia* löytyy runsaasti (KKP). Ne kaikki sijaitsevat lähellä Uudenmaan ja Hämeen maakuntarajaa. Lisäksi kaikki tällä alueella sijaitsevat *Hauklammet* vaikuttaisivat olevan olemukseltaan hyvin samanlaisia paikkoja: kallioisten metsärinteiden ympäröimiä metsälampia. Myös Eeva-Liisa Stenhammar toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että Suomen *Haukka*-nimet näyttävät liittyvän korkeisiin vuoriin ja kallioihin (1987: 24).

Kirkkonummen *Hauklammen* nimenantomerkitys ei kuitenkaan ole mitenkään selvä. Esimerkiksi Vihdistä löytyy *Hauklampi*, jonka olemus on Kirkkonummen lammen tapaisesti kallioinen ja erämainen. Kuitenkin lammen lähellä sijaitseva tila on nimetty *Haukilammeksi*. Tämä antaisi ymmärtää, että lampi on nimetty siellä esiintyvien haukien perusteella eikä haukkojen. Lisäksi suurin osa Nimiarkiston *Hauk*-määritteisistä paikoista on nimetty haukien perusteella. Mainintoja ei kuitenkaan löydy kuin pari kappaletta siitä, että jokin *Hauk*-määritteinen vesistönimi olisi nimetty paikalla esiintyneiden haukkojen perusteella. Nämä poikkeukset ovat kuitenkin merkityksellisiä, koska ne sijaitsevat naapuripitäjä Espoossa.

Analysoinnin perusteella on vaikea sanoa, onko haukiin vai haukkoihin liittyvä merkitys ensisijainen. Jälkimmäisen puolesta vakuuttavin todiste on yksi vanha karttamerkintä. Nimiarkistoon kerätty perimätieto *Hauk*-määritteisistä vesistönimistä ja Eero Kivinimen tekemät paikannimien yleisyyslistat ovat ne faktat, jotka puhuvat vuorostaan haukiin perustuvan merkityksen puolesta.

Hemträsket

Sepänkylä ~ Smedsby

2032 09: 59/73 6

SLS: *Hemträsket*

1704: *Hem Träsket* (MHA B21A 11/7), 1733: *Hem Träsket* (MHA B21A 11/10-11), 1903: *Qvarnträsket* (MHA B21A 11/12), 1795: *By Träsket* (MHA B21A 11/4-5), 1904: *Hemträsket* (MHA B21A 11/13), 1912: *Byträsk* (MHA B21 24/3-4)

Maatunut lampi Kirkkonummen keskustan pohjoispuolella. Ojituksista päätellen lampea on myös kuivatettu rannoilla sijainneiden peltojen lisäämiseksi. Rannoiltaan Hemträsket on ollut hyvin laakea lukuun ottamatta lammen eteläpuolella kohovia kalliomäkiä.

Koillisen suunnasta entisen lammen läpi virtaa pieni oja, joka jatkuu Jolkbyån nimisenä aina Sundetin vesiväylälle asti.

Rakenteeltaan ja merkitykseltään *Hemträsket* on selkeä nimi. *Hem* tarkoittaa 'kotia' ja *träsket* 'pieniä järveä tai lampea'. Nimenantoperustetta on vaikeampi täysin selvittää. Kaikesta päätellen nimi on annettu Smedsbyn eli Sepänkylän asukkaiden toimesta. Heille *Hemträsket* on ollut 'kotilampi'; pieni vesistö, joka on sijainnut lähellä heidän kyläkeskustaan. Vanhoissa karttamerkinnöissä on esiintynyt myös rinnakkaisnimi *Byträsk(et)* eli 'kylälampi'. Nimenantoperusteiltaan *Byträsk* on samanlainen kuin *Hemträsket*. Molemmilla nimillä on viitattu siihen, että lampi sijaitsee lähellä kyläkeskusta. Määriteosia *By* ja *Hem* yhdistää myös se, että ne yleensä määrittävät lähellä vanhoja asutuskeskuksia sijaitsevia pieniä ja yleisiä paikkoja, kuten peltoja, metsiä, oja, lampia ja mäkiä (KKP).

Hepari

hepari

Kylmäla

2041 07: 55/84 10

NA: *Hepari*

SLS: *Hepari*

1711: *Häppaija Träsk* (MHA B21 4/1), 1731: *Häppaija Träsk* (MHA B21 4/2-3), 1779: *Hepari* (MHA B21 4/4-5), 1912: *Hepari träsk* (MHA B21 24/1-2)

Järvi Petäjärven ja Tampajan välissä. Sijaitsee Kylmälan maarekisterikylässä. Heparin länsiranta on tasaisen peltomaiseman hallitsemaa, kun taas itäpuolella on metsäisempää ja mäkisempää. Heparista vesi virtaa Roonanojaa pitkin Petäjärveen.

Hepari on mielenkiintoinen paikannimi. Se on merkitykseltään hämärä ja ortografialtaan uniikki Suomessa (NA). Toisin sanottuna Suomessa ei ole samanlaisia paikannimiä. Vanhat asiakirjamerkinnot ovat myös hyvin vaikeaselkoisia. Leksikaalisesti on oletettavaa, että *Hepari* koostuu kahdesta osasta: määriteosasta *Hepa-* ja jälkiosasta *-ri*. Suomalaisesta paikannimistöstä löytyy useita (*V*)*ri*-loppuisia järvennimiä, jotka ovat yleensä isoja ja keskeisiä vesistöjä ja sitä kautta tulkittavissa hyvin varhain nimetyiksi. Nykytutkimuksen mukaan näissä vesistönimissä esiintyvä (*V*)*ri* olisi lyhentynyt muoto perusosasta *järvi* (esimerkiksi Rahkonen 2013a: 9). Kyseistä perusosan kulumista on esiintynyt erityisesti Itä-Suomessa ja Karjalassa

(SPNK: 108). Toisaalta monet (*Vri*-loppuiset nimet ovat syntyneet suoraan muotoon määriteosa + johdinosa *-ri* (Rahkonen 2013a: 32).

Yksinkertaisin oletus olisi, että *Hepari* muodostuisi hevoseen viittaavasta määriteosasta *Hepa-* (<*Hepo*) ja jälkiosasta *-ri*, joka olisi lyhentymä muodosta *järvi* tai sitten se olisi suoraan johtimena liitetty perusosaksi. Tämä tulkinta saa kuitenkin vain hyvin vähän tukea murreaineistoista. Merkityksessä 'hevonen' muotoa *hepa* on tavattu vain Porissa ja Helsingissä (SMSA). Toisaalta nimielementit *Hepo* ja *ri* yhdessä kuulustaisi suomalaisen nimisysteemin sopimattomalta. Tämän vuoksi olisi loogista, että määriteosa *Hepo* olisi muuttunut muotoon *Hepa* suffiksin *-ri* edellä. Lisäksi järven itärannalta löytyy *Orhimäki*-niminen maankohoama. Tämän perusteella voidaan olettaa, että paikalla on pidetty hevosia. Suomesta löytyy monia *Hepo-* ja *Hevo-*alkuisia paikannimiä, joiden kerrotaan saaneen nimensä paikalla pidetyistä hevosista. Monesti syyksi kerrotaan myös paikan hevosta muistuttava olomuoto. (NA.)

Vanhimmat asiakirjamuodot eivät kuitenkaan sisällä nimielementtiä *-ri*, vaan ne loppuvat päätteeseen *ija*. Uudellamaan pohjoisosissa diftongi *-oi* on tavallinen murrepiirre (Paikkala 1992: 62). Tämä on nähtävissä arkistomuodoista *Heppaija* ja *Heppäija*. Äänteellisesti on mahdollista yhdistää **Hepaja* myös suffiksaation kautta syntyneisiin *-io/a*-loppuisiin nimiin (Kiviniemi 1975: 37–39). Tällainen kehitys on kuitenkin epätodennäköistä. Parempi vaihtoehto on, että alkuperäinen nimi olisi ollut muodossa **Hepojärvi*. Myöhemmin perusosan *-järvi* olisi korvannut suffiksi *-ja*. Tässä tapauksessa ei voi unohtaa myöskään mahdollista alkumuotoa **Hepo-oja*, joka olisi voinut toimia nimeämisperusteena koko järven nimelle (Vrt. *Tampaja*). Äänteellisesti tämä olisi loogista, mutta on vaikea kuvitella, että yksikään Hepariin laskevista pienistä ojista olisi antanut nimensä koko järvelle.

Mahdollinen viittaus *Heparin* nimeen löytyy naapurikylä Palojärveltä (Vihdissä). Sieltä on peräisin Nimiarkistoon päätynyt suonnimi *Hepalo*. Nimilipussa nimestäjän informantti kertoo, että ”nimi on aivan osuva, sillä alue on kuin oikea ”Hepalo = naisten jalkain välinen peikho”. Samalta alueelta löytyy muitakin *Hepalo*-perusteisia nimiä ja nimityksiä: *Hepalo* (lahti Palojärven kaakkoisrannalla, myös *Hepalonlahti*), *Hepalonoja* (oja, joka lähtee Hepalonlahdesta), *hepalompelto* (pelto), *Hepalo* (entinen torpparitila Hepalonlahden rannalla). Näille nimivarianteille löytyy toinenkin mielenkiintoinen alkuperätulkinta, jonka eräs informanteista on kertonut nimestäjälle: ”hepalo on lapin kieltä väittää professori Salmela”.

Alueen *Hepalo*-nimet lienevät kuitenkin lyhentyneet alkuperäisestä muodosta *Hepoalho*. Ruotsalaisvaikutteisilla alueilla perusosa *alho* on useasti saattanut lyhentyä, esimerkiksi muotoon *al* (FSO-lex s.v. *alho*). Näin ollen lyhentyminen *Hepoalhosta* muotoon *Hepalo* on hyvin kuviteltavissa todennäköiseksi. Onkin siis kuviteltavissa, että kaikkien Kirkkonummen koillisnurkan *Hepo-* ja *Hepa-* nimien taustalla on yksinkertaisesti hevoseen viittaava murrenana *hepo*. Lisäksi on huomattavaa, että *Heparin* lähiseuduilta löytyy paljon *Hepo/a*-alkuista paikannimistöä: *Heparon*, *Hepolampi*, *Hepokorpi* (Espoo); *Hepolammi*, *Heponiitunmäki*, *Heponiemi*, *Heposuo* (Lohja); *Hepoja* (Siuntio); *Hepomäki*, *Heponiitty* (Vihti) (NA; SLS).

Loppujen lopuksi on siis loogisinta ajatella, että *Hepari* perustuu hevosta tarkoittavaan sanaan *hepo* ja suffiksiin *-ri*. Vanhojen asiakirjamerkintöjen perusteella on mahdollista ajatella, että nimen loppu on vaihtunut suffiksista *-ja* muotoon *-ri*. Suffiksiin *-ri* päättyviä vedenkokoumia löytyy enemmänkin Länsi-Uudeltamaalta ja sen lähiseuduilta. Niiden levikin keskittymät sijaitsevat varsin mielenkiintoisesti Kirkkonummesta kaakkoon ja pohjoiseen (kts. Levikkikartta 3).

Levikkikartta 3. Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakuntien alueelta *-ri*-suffiksin sisältävät järvien ja lampien nimet (KKP). Esiintymät liitteessä 1.

Hiirlampi

hiirlampi

Lapinkylä ~ Lappböle

2032 09: 58/82 1

NA: *Hiirilampi*

SLS: *Hirlamsträsket*

1700: *Hirilambi* (MHA B20 9/1-2), 1781: *Hir Lammi*, 1804: *Suo Lampi Träsk* (MHA B21 8/1-2), 1912: *Hiralampi* (MHA B21 24/1-2), *Hiirlambi Träsk* (PK: 2032 09)

Pieni lampi Lapinkylän luoteiskulmassa. Ympäristöltään Hiirlampi on metsäistä ja soista. Lammen länsipäähän on raivattu pelto, joka sijaitsee yksinäisenä saarekkeena kauempana Lapinkylän muista pelloista. Vesi virtaa läheisistä soista pieniä ojia pitkin Hiirlampeen. Poispäin vesi laskee lounaaseen Hirlamsmossenille ja itään kohti Kauhalanjokea.

Ruotsinkieliset ovat käyttäneet Hiirlammesta äänteellistä mukaelmaa *Hirlamsträsket*. Läheistä suota kutsutaan sekundaarinimellä *Hirlamsmossen*. Alueen muussa paikannimistössä suomalaisperäinen nimistö on selkeästi keskeisempää ja vanhempaa kuin ruotsalainen.

Hiirlampi-muodon määriteosassa on tapahtunut loppuvokaalin kato. Tämä on enemmän sääntö kuin poikkeus Länsi-Uudenmaan suomalaisessa paikannimistössä. Syynä lienee länsimurteiden ja ruotsin kielen yhteisvaikutus (Paikkala 1992: 88). *Hiirlampi* on todennäköisesti nimetty muodon perusteella. Määriteosa *Hiiri-* on ollut vertauskuvallinen muodon ilmaisija. Toisin sanottuna nimeäjät ovat halunneet ilmaista lammen pientä kokoa. *Hiir(i)lampia* löytyy peruskartalta viitisentoista kappaletta, ja ne kaikki ovat kooltaan pieniä niin kuin Kirkkonummenkin *Hiirlampi* (KKP). Lampien pienuuden lisäksi nimeämistavan nuoruuteen viittaa *Hiir(i)lampien* maantieteellinen sijainti syrjäisillä alueilla. Ainoa selkeä maantieteellinen keskittymä löytyy Saimaan länsipuolelta, Hämeen ja Savon raja-alueilta (KKP).

Hintersbyträsk †

Katso Tollträsket.

Humaljärvi

humaljärvi

Vols / Österby / Smedsby ~ Sepänkylä / Ingels / Kvarnby ~ Myllykylä

2032 09: 57/75 3

NA: *Humelijärvi*

SLS: *Humaljärvi, Humaljärv, Hummaljärvi*

1704: *Hummar Järfi* (MHA B21 11/8-9), 1759: *Huma jerfvi* (MHA B21A 3/1), 1760: *Humaljärfvi* (MHA B20 13/1-2), 1766: *Humaljerfvi* (MHA B21A 28/1-2), 1773: *Humaljerfvi* (MHA B20 13/3-4), 1795: *Huma Jerfwi* (MHA B21A 11/4-5), 1845: *Humajärvi Träsk* (MHA 58 653 / B20 2/4), 1910: *Humajärvi* (B20 2/12-13), 1912: *Humaljärvi* (MHA B21 24/3-4), 1917: *Humaljärvi Träsk* (MHA 13/7-8), *Huma-Iärvi* (KK: 34), *Humal Järvi* (PK: 2032 09)

Kirkkonummen toiseksi suurin järvi, joka sijaitsee Bakträskista, Juusjärvestä ja Vitträskistä etelään. Järven rannat kuuluvat monelle eri maarekisterikylälle. Järven pohjois- ja länsirannat on raivattu pelloiksi. Muualla rannat ovat mäkitien metsämaaston peitossa.

Humaljärvi-nimen määriteosa on *Humal-*, joka lienee loppuheittoinen muoto appellatiivista *humala*. Järvi on siis mitä todennäköisimmin nimetty paikalla kasvaineiden tai kasvatettujen humalakasvien perusteella. Luonnonvaraisena humala kasvaa vesistöjen rannoilla. Humala on ollut keskiaikaiselle ihmiselle tärkeä hyödykekasvi, jota on käytetty erityisesti oluen tekemiseen. Jo 1300-luvulta on mainintoja humalan käyttämisestä veronmaksuun, ja myös Nimiarkiston *Humal(a)*-alkuisista nimilipuista löytyy mainintoja humalakasvustoista, joita on viljelty veronmaksua varten. (NA.)

Humal-alkuisia järvien ja lampien nimiä löytyy erityisesti Päijänteen pohjoispuolelta ja Pohjois-Karjalasta (kts. Levikkikartta 4). Levikin puolesta sitä voisi pitää hämäläisten tai karjalaisten levittämänä nimeämistyyppinä. Peruskartan *Humal*-alkuisten kulttuuri- ja luontonomien levikki on kuitenkin huomattavasti laajempi. Mielenkiintoista on, että Varsinais-Suomesta esiintymiä löytyy hyvin vähän. Toisaalta peruskartan perusteella on myös huomattavissa, että *Humal*-alkuisia paikannimiä ei löydy Torniota pohjoisempaa. (KKP).

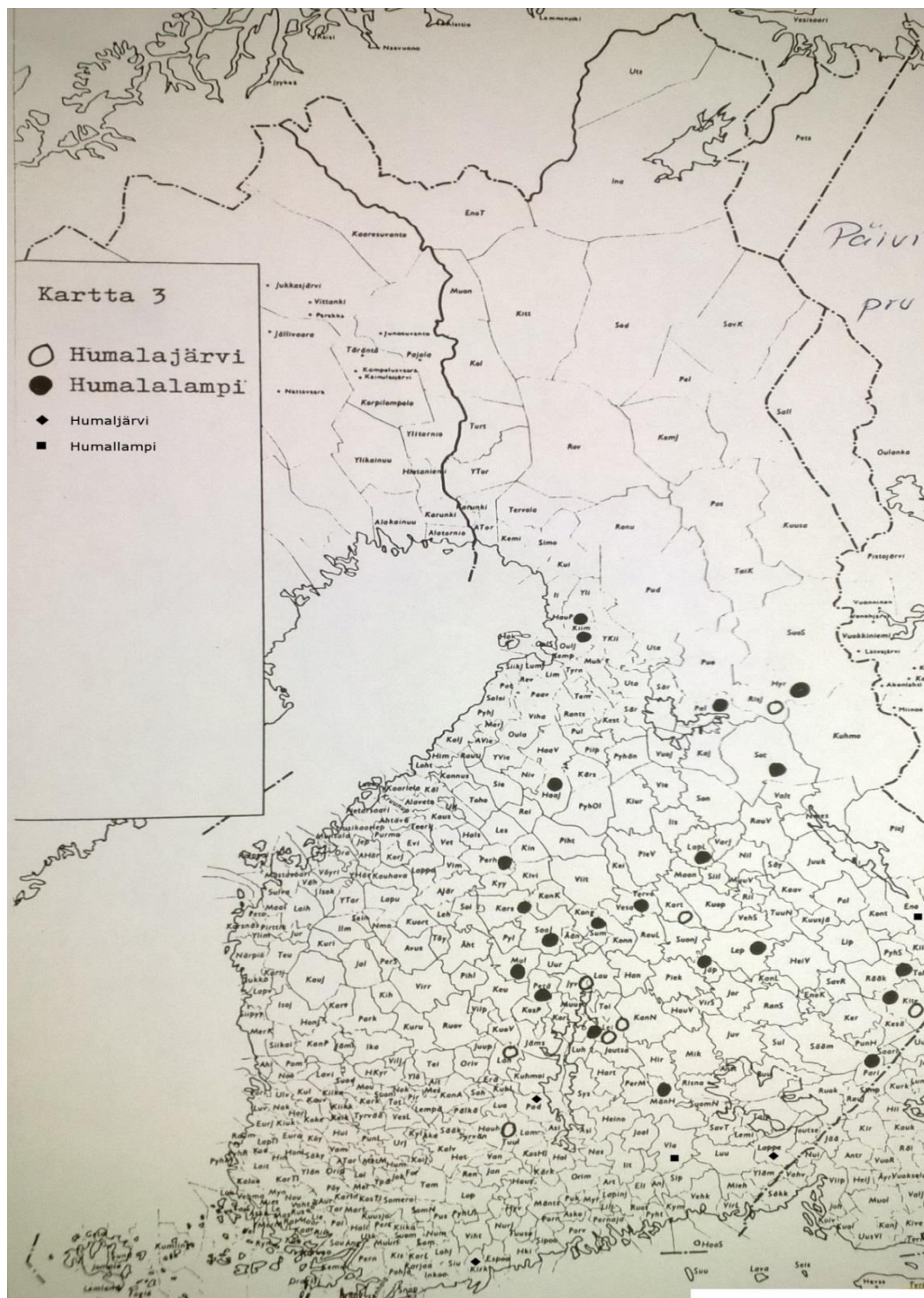
Kirkkonummella myös ruotsinkieliset ovat käyttäneet muotoa *Humaljärvi*. Nimiarkiston nimilipuista löytyy lisäksi muoto *Humelijärvi*. 1700-luvun

maanmittauskartoista löytyvät muodot *Hummar Järvi* ja *Humaiärvi*. Kuninkaan kartastossa nimi on ollut muodossa *Humal-Iärvi*. Nimen määriteosassa on siis esiintynyt pientä variaatiota aikojen kuluessa. Tämä saattaa kertoa siitä, että nimen käyttäjille ja nimen kirjaajille määriteosan merkitys on ollut hämärä. Toisin sanoen nimi on ollut alun perin suomalaisten käytössä, ja ruotsinkieliset ovat ottaneet sen myöhemmin käyttöönsä ymmärtämättä nimen merkitystä.

Määriteosassa tapahtunut vaihtelu mahdollistaa hypoteettisen ajatuksen siitä, että alkuperäinen nimenantoperuste olikin jotain muuta kuin paikalla kasvanut humala. Vuoden 1704 asiakirjamuoto *Hummar Järvi* on yhdistettävissä eteläisessä Vihdissä sijaitsevaan *Huhmarjärveen*. Ruotsinkielisten käytössä muutos *Huhmar-* -> **Humar-* on täysin looginen (Pitkänen 1985: 63). **Humarjärven* kehittyminen muotoon *Humaljärvi* olisi yhtä lailla mahdollista, koska painoton *r* on joissakin tapauksissa vaihtunut *l*:ksi (Pitkänen 1985: 64). Huomioitava on myös se fakta, että Vihdin eteläosissa on paljon muutakin yhteistä vedenkokoumanimistöä Kirkkonummen kanssa (kts. luku 4.1).

Nimi *Humaljärvi* ei siis välttämättä olekaan niin yksinkertainen kuin, miltä se näyttää. On kuitenkin yksinkertaisempaa ajatella, että järvi on saanut nimensä paikalla esiintyneiden humalakasvustojen perusteella. Näin ajatellessa *Humaljärvi* antaa merkityksensä pohjalta viitteitä menneisyydestä. Kyseessä on nimi, joka viitanee pysyvän asutuksen olemassaoloon. Tätä voidaan perustella esimerkiksi sillä, että peruskartan *Humal(a)*-alkuisista paikannimistä monet sijaitsevat lähellä vanhoja asutuskeskuksia (KKP). Kirkkonummen *Humaljärven* tapauksessa on siis oletettavaa, että ne suomalaiset, jotka ovat järven nimenneet, ovat asuneet ja viljelleet maata pysyvästi Humaljärven läheisyydessä.

Humaljärven ympäristön kulttuurinimistö on suurimmaksi osaksi ruotsinkielistä. Poikkeuksena on esimerkiksi 1500-luvun asiakirjoista löytyvä *Tammikylä* (nykyinen Ytterkurk). Alkuaan suomenkielisiä luontonimiä Humaljärven alueelta löytyy enemmänkin: *Paikkariviken*, *Korkberget*, *Sivalaxviken*, *Kalasberget* ja niin edelleen (KKP). Lisäksi on syytä ottaa huomioon järven suuri koko ja keskeinen sijainti lähellä Kirkkonummen vanhoja kyläkeskuksia. Kyseessä on siis järvi, joka lienee nimetty jo hyvin varhain. Tässä tapauksessa on syytä olettaa, että *Humaljärvi* on nimetty ennen ruotsalaisten uudisasukkaiden saapumista Kirkkonummen seudulle eli ennen 1200-luvun puoliväliä. Yhtä oletettavaa on, että Humaljärven läheisyydessä on ollut pysyvää suomalaisasutusta ennen ruotsalaisten tuloa. Suomalaiset olisivat voineet asua esimerkiksi nykyisen Ytterkurkin alueella, entisessä Tammikylässä.

Levikkikartta 4. Humal-alkuisten järven- ja lammennimien levikki. (Alkuperäinen kartta Kellaranta 1988, lisätyt esiintymät liitteessä 1.)

Igelträsk ~ Ilijärvet

Kirkkonummelta löytyy kaksi lampea nimellä *Igelträsk* ja yksi kahden pienen lammen yhdistelmä nimellä *Ilijärvet* (näistä lisää jäljempää). Nimillä viitataan iilimatoihin eli verijuotikkaisiin, ruotsiksi *igel*. Lammet ovat kaikki pieniä ja rannoiltaan soistuneita. Tällaisissa olosuhteissa iilimadot viihtyvät. *Igelträsk* on yleinen nimi Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla (SLS).

Igelträsk

Luoma ~ Bobäck

2032 09: 58/78 1

1804: *Ägel Träsk* (MHA B19 4/5-6), *Ilijärvi* (PK: 2032 09)

SLS: *Lilla Igelträsk, Lill Ilijärvi*

Luoma ~ Bobäckin maarekisterikylässä sijaitseva suo, jonka keskellä on pieni lammikko. Vuodelle 1700 kirjatussa kartassa paikalle on piirretty kaksi pientä lampea, jotka on nimetty viereisen järven mukaisesti muotoon *Joußiärfi* (MHA B20 9/1-2). Todennäköisesti kyseessä on ollut kirjurin virhe.

Lampea on kutsuttu myös nimillä *Lilla Igelträsk* ja *Lill Ilijärvi*. *Igelträskin* nimi viittaa iilimatoihin eli verijuotikkaisiin, joita kutsutaan ruotsiksi *igel*. Iilimadoille rehevöitynyt suolammi lienee tarjonnut hyvät elinolosuhteet. Vielä vuoden 1804 kartassa lampi on piirretty huomattavasti nykyistä suuremmaksi.

Igelträsk

Leivosböle

2032 09: 62/78 9

1762: *Igelljerfwi* (KA Raasepori II KO a67: 696), 1781: *Igell Träsk* (MHA B19 4/1-2),

1869: *Igell träsk* (MHA B21 9/6)

NA: *Igeljärvi*

SLS: *Igelträsk*

Espoon rajalla sijaitseva pieni suolampi. *Igelträskin* rannat ovat hyvin soiset. Aluetta kutsutaankin suomeksi *Iitreskinsuoksi* (NA). Vesi virtaa lampeen lännestä ja laskee kaakkoon, jossa se lopulta yhtyy Mankinjokeen. Ilmeisesti *Igelträskin* soistuminen on ollut nopeaa, koska vielä vuoden 1781 kartassa se on piirretty paljon suuremmaksi kuin

nykyään. Mielenkiintoista on myös se, että nimen perusosa on vuoden 1762 käräjäoikeuden pöytäkirjassa ollut muodossa *-jerfwi*.

Ilijärvet

Lapinkylä ~ Lappböle

2032 09: 58/79 2

SLS: *Iljärv*

1781: *Igel Träsk* (MHA B19 4/5-6), 1782: *Igelträsk* (MHA B21 8/7-8)

Juusjärven itäpuolella sijaitsevat pienet metsälammet. Ruotsinkieliset ovat kutsuneet lampia yhteisnimellä *Iljärv*. Toisaalta vanhoissa kartoissa nimi on ollut ruotsiksi muodossa *Igelträsk*.

Immerlampi

Myllykylä ~ Kvarnby

2032 09: 54/74 2

SLS: *Immerlam*

1780: *Ymmerlammi Träsk* (MHA B21A 3/2), 1905: *Immerlammi* (MHA B21A 3/10-11), 1912: *Ymmerlampi* (MHA B21 24/3-4)

Pieni lammikko Kirkkonummen lounaiskolkassa. Lampi sijaitsee hyvin korpimaisessa ympäristössä korkeiden kalliorinteiden ympäröimänä. Lähistöllä sijaitsee muitakin pieniä kallioiden väliin syntyneitä lampia. Ilmeisesti maannousun jättämä vesi yhdessä kallioiden muodostaman ”ammeen” kanssa on saanut aikaan kyseiset vedenkokoumat.

Määriteosa *Immer* on vaikeaselkoinen. Suomenruotsalaiselta alueelta löytyy muutamia *Immer*-alkuisia paikannimiä, joista kaikki vaikuttavat perustuvan ruotsalaiseen henkilönnimeen *Ingebiorn*, *Ingebiörn* (KKP; SPNK: 99). *Immerlammin* tapauksessa perusosa *lampi* viittaa kuitenkin siihen, että kyseessä olisi suomalaisperäinen nimi. Lisäksi alueen muustakin luontonimistöstä löytyy hyvin paljon hyvin suomalaisperäisiä nimiä (esim. *Kakarlampi*, *Korsolampi* ja *Kotolampi* (KKP)).

Immerlammen nimenantoperustetta selvittäessä on otettava huomioon myös hämäläisalueiden paikannimistössä tavattu vaihtelu konsonanttien *l* ja *r* välillä (Ainiala 1997: 192). Kirkkonummen suomalaismurre lasketaan lounaiseksi välimurteeksi, jossa on selkeää hämäläisvaikutusta (Lehtinen 2007: 258–259). *Immerlammen* tapauksessa tämä tarkoittaa mahdollisuutta tutkia myös *Immel*-alkuisia paikannimiä. *Immel*-alkuisia nimiä löytyy muutama Lapista. Ne ovat kaikki äännelainoja pohjoissaamen sanasta

immel 'jumala'. Tällainen selitys tuntuu kuitenkin kaukaa haetulta Kirkkonummen pienen ja syrjässä sijaitsevan *Immerlammen* tapauksessa.

Alueen suomalaisperäisen paikannimistön perusteella on todennäköistä, että *Immerlammenkin* tapauksessa nimenantoperusteet tulevat suomen kielestä. Paikan topografiaan ja nimiasukehitykseen liittyvät seikat tukevat parhaiten selitystä, jossa määrite *Immer* olisi peräisin pyöreyttä kuvaavasta ilmaisusta *ympyriäinen*. *Ympyriäinen* eri variantteineen on erityisesti länsimurteille tyypillinen nimenosa (Kiviniemi 1990: 153). Tämä on helposti havaittavissa myös peruskartan *Ymp*-alkuisten paikannimien levikistä (KKP). Lisäksi peruskartalta on helposti havaittavissa, että *Ymp*-alkuisen määritteen omaavat lammit ovat Kirkkonummen *Immerlammen* tapaisia pieniä ja ulkomuodoltaan pyöreitä. Asiaan saadaan tarkempi varmistus, kun tutkitaan *Ymp*-alkuisten vesistönimien vanhoja asiakirjamerkintöjä. Esimerkiksi Etelä-Suomesta löytyvät paikat nimiltään *Ympärsjärvi* (Perniö) ja *Ympyriäislampi* (Askola). Näistä molemmista löytyy myös vanhat asiakirjamerkinnot: *Ympärsjärvi* on ollut muodossa *Ymmyrkäinen* (PK: 2012 12) ja *Ympyriäislampi* on ollut vuonna 1766 *Ymmerjäis Järfvi* (MHA B2I:12/2). Molemmista esimerkeistä on nähtävissä, että Länsi-Uudellamaalla on käytetty sanasta *ympyriäinen* murteellista varianttia *yymyrjäinen* (SSA s.v. *ympyrä*). Kirkkonummen *Immerlampeen* verrattavissa on myös Korppoosta tavattu luodon nimi *Immers*. Nimeä tutkinut Ritva Liisa Pitkänen olettaa sen olevan peräisin adjektiivista *yymyrjäinen*. Tällöin Korppoon *Immers* olisi kehittynyt äänteellisesti Kirkkonummen *Immerlammen* tavoin. (Pitkänen 1985: 177.)

Melkoisella varmuudella voidaan siis olettaa, että Kirkkonummen *Immerlammin*kin tapauksessa alkuperäinen määriteosa on ollut peräisin appellatiivista *ympyriäinen* tai ehkä paremminkin paikallisesta murrevariantista *yymyrjäinen*. Alkuperäistä muotoa on mahdotonta rekonstruoida tarkalleen, mutta selvää on, että määriteosan lopusta on hävinnyt osa. Suomen ja ruotsin välisillä kieliraja-alueilla on selkeänä tendenssinä havaittavissa, että nimenosat lyhenevät paikannimien lainautuessa toiseen kieleen. Kirkkonummeltakin esimerkeiksi voidaan mainita *Kaljärvi* (<- *Kallio*-) ja *Loojärvi* (<- *Lohi*-) (Kts. lisää kohdista *Kaljärvi* ja *Loojärvi*). Lyhentymisen lisäksi määriteosassa on tapahtunut äänteellisiä muutoksia, joihin ruotsin kieli lienee vaikuttanut. Vuoden 1780 maanmittauskartassa lammen nimi on vielä *Ymmer*-alkuisessa muodossa. Myöhemmin on ilmeisesti kuviteltu, että ensimmäinen vokaali y on äännettävä *i*:nä niin kuin ruotsin kielessä käytännössä tehdään. Näin kartoille on päätyntä *i*:llä alkava muoto. Appellatiivien *ympyriäinen* ja *yymyrjäinen* jälkimmäinen y

on helposti muuttunut ruotsinkielisten käytössä *e*:ksi, koska päätte *-er* on kielessä yleinen.

Isojärvi †

Katso Haapajärvi.

Isojärvi †

Katso Loojärvi.

Iso Pikkarainen

Katso Pikaraiset.

Jerwi †

Böle

2032 07: 59/52 1

1836: *Jerwi* (MHA B21A 14/10-11)

Järvön saarella sijainnut pieni lampi. Nykyään lampi on jo maaton, mutta paikalla on edelleen vetistä.

Nimenä *Jerwi* esiintyy ainoastaan kerran vuoden 1836 kartassa. Kyseinen nimi on kuitenkin toiminut pohjana saaren nimelle *Järvö*. Vanhoja saarenimien asiakirjamerkintöjä ovat: 1706: *Järf Holmen*, 1751: *Jerfwön* ja 1752: *Gierfö* (SLS). Nimi on siis alun perin rakenteltaan *Järv(i) + holmen* tai *ö* 'saari'. Näin ollen nimeä *Jerwi* ja saaren nimeä *Järvö* on pidettävä suomalaisperäisinä. Saaren nimi on saattanut olla **Järvisaari*. Mielenkiintoiseksi nimimuodot *Jerwi* ja *Järvö* tekee se, että ne sijaitsevat saaristossa ruotsinkielisen paikannimistön keskellä. Kuivuneen lammen alue on nykyään noin 2,5 metriä merenpinnan yläpuolella. Lampi on siis kuroutunut merestä erilleen ennen ensimmäisen vuosituhannen vaihdetta (maankohoamisen ollessa noin 2 mm vuodessa).

Juusjärvi

juusjärvi

Österby

2032 09: 57/78 3

NA: *Juusjärvi*

SLS: *Jusjärvi*

1692: *Liusjärfy Träsk* (MHA B21 18/1-2), 1700: *Jousiärfi* (MHA B20 9/1-2), 1765: *Jusjerfvi* (MHA B21A 28/1-2), 1776: *Jousjärfvi Träsket* (MHA B21 8/5-6), 1782: *Ljusjervi Rå* (MHA B21 8/7-8), *Ius Iärwi* (MHA B21A 27/1-2), 1804: *Lius järvi Träsk* (MHA B19 4/5-6), 1912: *Juusjärvi* (MHA B21 24/1-2), *Iusjärvi* (KK: 34), PK: *Jusjervi* (2032 09)

Suurehko järvi Lapinkylänjärven, Vitträskin ja Humaljärven ja Bakträskin välissä. Itä- ja pohjoisrannoiltaan Juusjärvi on mäkinen ja metsäinen, kun taas lännessä ja pohjoisessa on tasaisempaa peltomaisemaa. Vesi virtaa Juusjärveen pohjoisesta pitkin pientä uomaa, jota ruotsinkieliset ovat kutsuneet nimellä *Jusjärvbäcken* (SLS). Juusjärvestä löytyy kaksi pientä saarta: rannassa kiinni oleva Kuntoholmen, ja keskemällä Storholmen. Lisäksi Juusjärven eteläpäädyistä on löydetty kivikautinen kalliomaalaus.

Ruotsinkieliset ovat kutsuneet järveä muodolla *Jusjärv(i)*. *Juusjärven* nimiasut ovat historian saatossa vaihdelleet hieman. 1800-luvun alusta löytyvä muoto *Lius järvi Träsk* on todennäköisesti kirjurin virhe, joka on perustunut ruotsin sanalle *ljus* 'valo'. Eri nimimuodot kuitenkin osoittavat selkeästi, että nimi on alkuperältään suomalainen.

Semanttiselta merkitykseltään *Juusjärvi* on vaikeasti tulkittava. Määriteosa *Juus* ei sellaisenaan tarkoita mitään. Selvää on, että määriteosan ääntämyksessä on tapahtunut muutoksia, jotka eivät enää paljasta nimen taustaa suoraan. Kirkkonummen tapaisilla kieliraja-alueille muutoksia nimien asussa on saattanut tapahtua paljon. Esimerkkeinä mainittakoon Kirkkonummen *Loojärvi* <- *Lohijärvi* ja Espoon *Kuurlampi* <- *Kurkilampi* (Paikkala 1992: 65). *Juusjärvenkin* tapauksessa voimme olettaa, että nimen määriteosassa on tapahtunut äänteellisiä muutoksia.

Kaikella todennäköisyydellä nimi on alkuaan suomenkielinen. Järven rannoilta löytyy edelleenkin paljon suomalaisperäistä paikannimistöä: esimerkiksi *Alkärr* (<- *Alho*), *Iilijärvet*, *Kievbacka* (<- *Kivi*), *Pahamäki* ja *Ritmossen* (*Riita*) (KKP). Vahvin ja perusteltavin tulkinta *Juusjärven* nimestä pohjautuu vuosien 1700 ja 1776

kirjoitusasuihin *Joußiärfi* ja *Jousjärvi Träsket*. Edellisen kirjoitusasun määriteosan lopussa oleva β viittaa todennäköisesti vain yhteen *s*-kirjaimeseen. Näin ollen on oletettavaa, että määriteosan kehitys on ollut mallia *Jous* -> *Juus*. Suomalaisen paikannimistön *Jous*-alkuiset paikannimet on yleensä kytketty appellatiiviin *jousi*. Joskus kyseessä on ollut myös *joutsen* (SPNK: 109–110).

On siis mahdollista, että myös Kirkkonummen *Juusjärven* määriteosa viittaisi *jousiin*. *Jous*- ja *Jousi*-määriteosan sisältäviä paikannimiä löytyy Suomesta runsaasti, ja levikiltään ne ovat keskittyneet itäiseen Suomeen (KKP). *Jous(i)*-määritteisistä nimistä monet (erityisesti lahdet, nimet ja saaret) ovat muodoltaan kaarevia ja näin metaforisesti paikan ulkomuodon perusteella nimettyjä. Tämä monesti mainitaankin Nimiarkiston nimilipuissa. Peruskartan *Jous(i)*-määritteiset järven- ja lammennimet vaikuttavat kuitenkin nimetyt toisenlaisin perustein (KKP). Kyseisistä paikoista vain harva muistuttaa muodoltaan jouta. Näyttääkin siltä, että järvien ja lampien tapauksessa *Jous(i)*-määritteillä on viitattu johonkin muuhun kuin vesistön muotoon. Monet *Jous(i)*-alkuisista paikannimistä ovat varmasti saaneet nimensä ampuma-ase jousen perusteella. Tällöin ei olisi viitattu jousen muotoon vaan toimintaan, jota kyseisellä aseella voi tehdä. Tämä selittäisi myös sen, miksi suurin osa *Jous(i)*-alkuisista järvistä ja lammista sijaitsevat syrjäisissä korpimaastoissa. Toisin sanoen sellaisissa paikoissa, joissa metsästyksellä on harrastettu.

Jous(i)-alkuisten paikannimien nimenantoperusteista on hyvin vaikea sanoa mitään varmaa. Monesta *Jous(i)*-alkuisesta paikannimestä löytyy rinnakkaismuoto, joka viittaa selkeästi joutseniin. Esimerkiksi Mikkelissä sijaitsevan *Jousjärven* rinnakkaisnimiksi on merkitty muodot *jousilampi* ja *joutsellampi* (NA). Onkin nähtävissä, että monen nimen kohdalla alkuperäinen nimenannon merkitys on unohtunut. *Jous*-alkuisetkin nimet voivat hyvin olla lyhentyneitä joutseniin viittavasta alkuperäismuodosta. Esimerkiksi Kirvussa sijaitsevan *Jousslammen* nimi on ollut vuoden 1750 isojaon kartassa muodossa *Joutzenlambi* (NA).

Kirkkonummen *Juusjärven* alkuperäisestä nimenantoperustetta on siis vaikea selvittää. On kuitenkin selvää, että määriteosalla on viitattu joko aseeseen *jousi* tai lintuun *joutsen*. Ensimmäistä vaihtoehtoa voidaan puoltaa topografisilla seikoilla. *Juusjärvi* on muodoiltaan pyöreä, ja sen rannoilta löytyy monia pieniä ja kaarevia lahtia. *Juusjärvi* ei myöskään ole niin pieni ja syrjäinen kuin monet muut *Jous(i)*-määriteosalla nimetyt järvet ja lammet. On hyvin mahdollista, että *Juusjärvi* on nimetty sen *jouta* muistuttavien lahtien perusteella. Myös järven soikeahko muoto on saattanut

muistuttaa jouta; erityisesti järven kapeista pohjois- ja etelälahdista päin katsottuna. Toisaalta on huomioitava se fakta, että hyvin harva Suomen *Jous*-alkuisista vesistönimistä on nimetty muodon perusteella. Niistä suurin osa on kooltaan pieniä ja syrjäisiä lampia, kuten Kirkkonummea lähin esiintymä *Jöusjärv* Sipoossa (PK: *Jousträsk* 2043 08). Nimestäjien informanttien puheissa enemmistö *Jous*-, *Jout*- ja *Jouh*-alkuisten järvien ja lampien nimistä on yhdistetty paikalla esiintyneisiin joutseniin. Toisin sanottuna joutseniin perustuvaa nimenantoperustetta on pidettävä Kirkkonummen *Juusjärven* tapauksessa vähintään yhtä todennäköisenä kuin jousiin viittaavaa. (NA.)

Jouko Vahtolan mukaan Suomen *Jous(i)*- ja *Jouts(i)*-alkuisten paikannimet ovat hämäläisten levittämiä (1980: 243–246). On vaikea sanoa, voidaanko Kirkkonummen *Juusjärvi* kuvitella myös hämäläisten nimeämäksi. Joka tapauksessa *Juusjärvi* on nimenä vanha. Keskiajalla järvi on sijainnut lähellä Kirkkonummen tiheimmin asuttuja alueita, joten nimi on ajoitettavissa vähintään 1200-luvulle, jolloin nykymuotoinen asutus alkoi vakiintua Sundetin salmen varrelle.

Kaislampi

kaislampi : kaislammelt

: kaislammin

kaislammi : kaislammijrvi

Veikkola / Koski-Navala

2041 07: 60/88 1

NA: *Kaislampi*, *Kaitalampi*

SLS: *Kaitlampi*, *Kajslamm*

1804: *Kaist Lammi* (MHA B21 6/3-4), *Kaislammi* (PK: 2041 07+04), *Kaisllampi* (SK: VII 27)

Kaksihaarainen lampi Vihdin vastaisella rajalla. Lammet sijaitsevat korpimaisessa maastossa, kaukana vanhoista kyläkeskuksista. Vetensä Kaislampi saa läheisistä soista, ja vesi laskee lammen eteläpäädyistä kohti Pikaraislampia. Kaislammin voisi myös käsittää kahdeksi eri lammeksi kuten nimestäjän informantti on tehnyt: ”Kaislampi on kaks järvee yhes, pien oja välis. Raja tulee Kaislammim päähä.” (NA.)

Kaislammella on ollut yleisessä käytössä rinnakkaisnimi *Kaitalampi*. Nimestäjän informantin mukaan ”Toiset sanovat Kaislampi, toiset Kaitalampi.” (NA). Myös ruotsinkieliseen paikannimiarkistoon on tallentunut *Kaitalampeen* viittaava läheisen

suon nimi *Kaitlammossen*. Lampi on ollut aikoinaan merkittävä paikka, koska siinä sijaitseva kapea salmi on toiminut Veikkolan, Koski-Navalan ja Vihdin Tervalammen kylien välisenä rajamerkinä. Vanhoissa asiakirjoissa rajamerkin ortografiassa on pientä vaihtelua: 1700: *Kaitlammin kapeia* (MHA B20 9/2), 1765: *Kaislamben capeja* (MHA B53:3/1-2) ja 1782: *Kaistlammen kapea* (MHA B21A 23/1-3).

Todennäköisesti määriteosan *Kaita-* sisältävät nimet ovat alkuperäisempiä. *Kaitalampi (-lammi)* on Suomessa hyvin yleinen vesistönimi, ja ne yleensä ovat tarkoitteiltaan juuri Kirkkonummen *Kaislammen* tapaisia ohuita ja pieniä lampia. *Kaislampia* ei muualta Suomesta löydy. (KKP.) Äänteellinen samankaltaisuus saattaa olla yhtenä syynä kahden rinnakkaisnimen esiintymiseen. Määriteosan loppuvokaalin redusoitua *Kaitlampi* on voinut helposti muuttua muotoon *Kaislampi*, jossa määriteosa siis viittaisi *kaisloihin*. *Kaislalammi*ksi lampea on tuskin koskaan kutsuttu, koska määriteosan lopputavun *-la* ja perusosan alkuosan *lam-* olisivat aiheuttaneet äänteellistä toistoa. Ehkä joidenkin entisten nimenkäyttäjien mielestä *Kaitlampi* oli kaislainen, ja näin he olisivat yhtä konsonanttia muuttamalla luoneet uuden nimivariantin lammelle.

Kaitalampi

Katso Kaislampi.

Kakarlampi

Kauhala

2041 07 : 61/84 3

kakarlampi

NA: *Kakarilampi*

SLS: *Kakars*

1777: *Kackari Träsk* (MHA B20 23/1-2), 1930: *Kahari lammi* (MHA B20 23/22)

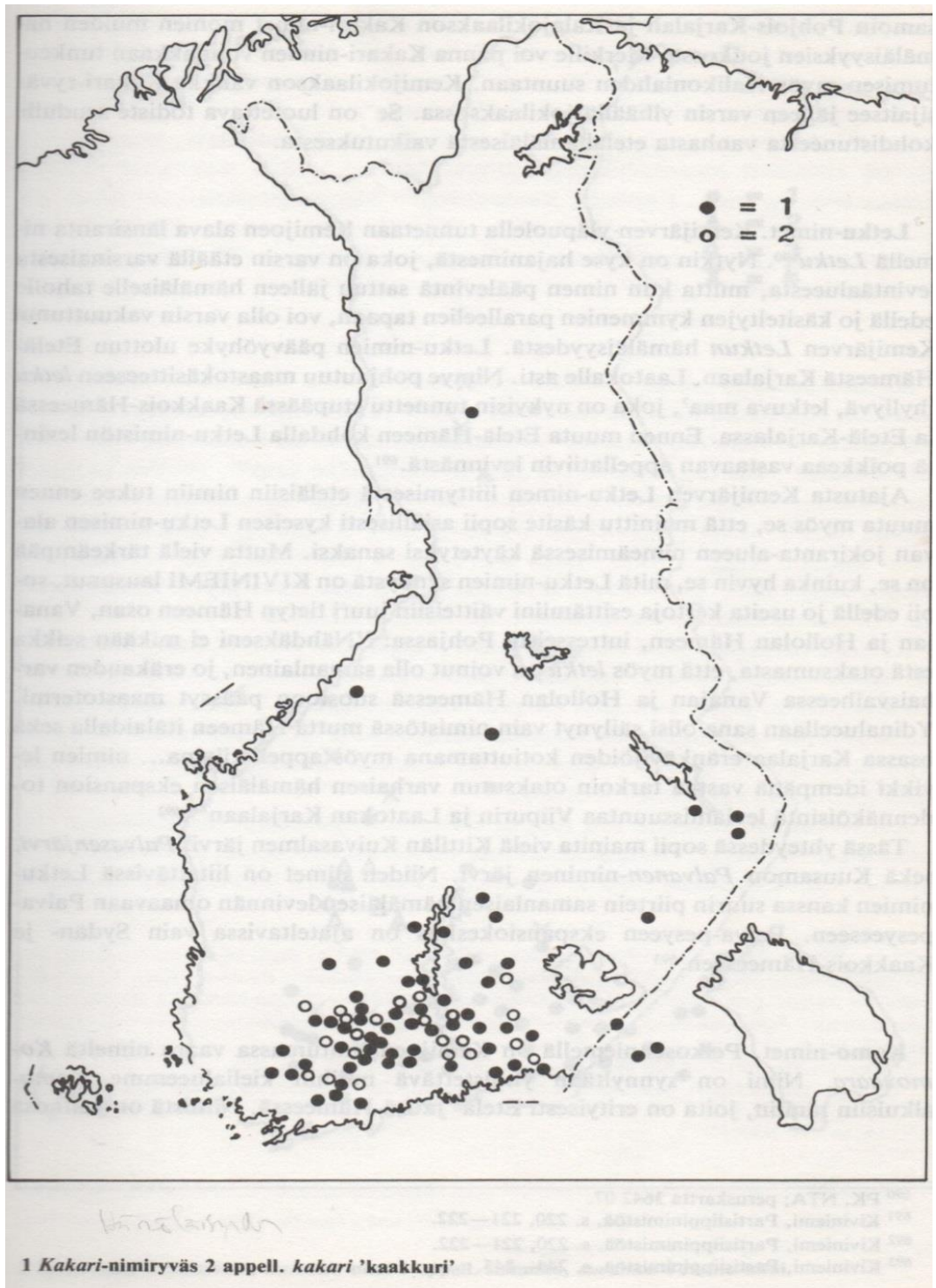
Kirkkonummen koillisrajan läheisyydessä sijaitseva pieni suolampi. Kirkkonummelta löytyy myös kaksi muuta *Kakarlampea*: Myllykylästä sekä Edisin, Loviselundin ja Smedseden väliseltä rajalta. Vesi virtaa Kakarlampeen pohjoisempana sijaitsevasta Hauklammesta. Vesi poistuu lammesta pitkin pientä ojaa, joka vuorostaan yhtyy Kauhalanjokeen Kauhalan kyläkeskuksen kohdalla. Oja kuljettaa vettä kohti etelää, missä se yhtyy Kauhalanjokeen.

Ruotsiksi *Kakarlampea* on kutsuttu nimellä *Kakars*. Lisäksi lähistolta löytyy *Kakarberget*-niminen mäki, ja lammesta etelään virtaavaa ojaa kutsutaan nimellä

Kakarsbäcken. Kaikille eri varianteille on yhteistä, että ne viittaavat kaakkureihin, eli kuikan sukuisiin lintuihin. Kaakkurien pesimispaikaksi sopii Kakarlammen tapainen pieni suolampi (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Kaakkuri>, luettu 27.7.2014). Myös Suomen ruotsalaismurteissa kyseistä lintulajia on kutsuttu suomalaisperäisellä nimityksellä *kakar* (OÖFSF).

Suomenkielinen muoto *Kakarlampi* on mitä todennäköisimmin lammen alkuperäinen nimi. Kaikki Suomen peruskartalta löytyvät *Kakar(i)lammet* ovat Kauhalan kylän *Kakarlammen* tapaisia pieniä suolampia (KKP). Kaiken kaikkiaan *Kakar(i)*-alkuisia paikannimiä löytyy Suomesta runsaasti. (NA, KKP). Loppuheittoisten *Kakarlampien* levikki on mielenkiintoinen; niiden suurin keskittymä sijaitsee varsin pienellä alueella Etelä-Hämeessä ja Länsi-Uusimaalla (KKP). Tästä voi tehdä alustavia johtopäätelmiä asutuksen ja kulttuurivaikutusten suunnista kyseisellä alueella.

Kakar(i)-nimien levikkiä tutkinut Jouko Vahtola on ollut sitä mieltä, että ne ovat kulkeutuneet paikoilleen hämäläisen erämaanautinnan myötä (1980: 233–236, kts. Levikkikartta 5). On siis mahdollista, että Kirkkonummen molemmat *Kakarlammet* olisivat merkkejä entisaikojen hämäläisvaikutuksesta alueella. Tähän oletukseen on kuitenkin suhdaututtava hieman varauksella. *Kakar(i)*-nimien levikkiin on varmasti vaikuttanut myös kyseisen appellatiivin levinneisyys murteissa. Myös suomenruotsalaiset ovat käyttäneet *kakar(i)*-pohjaisia ilmaisuja. Lisäksi *Kakar(i)lampien* tapauksessa on otettava huomioon niiden vähäpätöinen koko ja yleensä syrjäinen sijainti. Ne eivät siis ole olleet laajan ihmisjoukon tuntemia makrotoponyymejä, jollaisten iät saattaisivat todennäköisemmin olla hyvin vanhoja. Kaikesta huolimatta Kirkkonummen *Kakarlammit* on tulkittava hämäläisvaikutuksesta syntyneiksi. Vähintään ne ovat vahva merkki siitä, että Kirkkonummen suomalaisasutus, molempien *Kakarlampien* lähiseuduilla, on ollut kulttuurisesti yhtenäistä. Todennäköisesti *Kakarlammit* eivät kuitenkaan ole iältään vanhoja eivätkä ole nimettyjä heti pysyvän suomalaisasutuksen saavuttua seudulle, mutta silti ne ovat todiste hämäläisperäisen kulttuurin levinnästä Kirkkonummen länsi- ja pohjoisreunoille.

Levikkikartta 5. *Kakari*-nimien levikki (Vahtola 1980: 235).

Kakarlampi

Myllykylä ~ Kvarnby

2032 09: 54/74 1

SLS: *Kakarlam*

1780: *Kakaklambi* (MHA B21A 3/5) 1905: *Kakerlammi* (MHA B21A 3/10-11), 1912: *Kaukalampi* (MHA B21 24/3-4), *Kaakalampi* (SK: VII 27)

Kirkkonummen länsiosassa sijaitseva pieni lampi. Kakarlammen erämainen ympäristö on hyvin mäkiästä ja metsäistä. Vetensä lampi saa sitä reunustavilta mäiltä ja soilta.

Ruotsinkielisen paikannimiarkston mukaan ruotsinkieliset asukkaat ovat kutsuneet lampea nimellä *Kakarlam*. Vanhoissa karttamerkinnoissa on ollut aikojen saatossa paljon variaatiota. Kaikesta päätellen nimi on kuitenkin alun perin ollut ääntöasultaan *Kakarlampi*. Nimi on siis ollut suomenkielinen ja viitannut kaakkureihin eli kuikan sukuisiin lintuihin. Muotoa *kakar(i)* pidetään erityisesti hämäläismurteille tyypillisenä (SSA s.v. *kaakkuri*).

Kaakkurit viihtyvät *Kakarlammen* tapaisissa suolammissa. Todennäköisesti nimi on siis annettu paikalla esiintyneiden kaakkurien perusteella. Lisätietoa *Kakar(i)*-nimistä löytyy edeltä kohdasta *Kakarlampi* (Kauhala).

Kakarlam

Edis / Loviselund / Smedsede

2032 08: 56/67 9

SLS: *Kakalam*, *Kakarlam*

Kuivuneen Sundetin salmen jälkeensä jättämä lammikko lähellä Kirkkonummen länsirajaa. Paikkaa ei ole nimetty peruskartalle eikä vanhoihin karttoihinkaan. Lisää *Kakar*-alkuisista nimistä kohdassa *Kakarlampi* (Kauhala). Kyseisen *Kakarlammen* tapauksessa on mielenkiintoista, että paikka sijaitsee lähellä keskiaikaisen Kirkkonummen tiheimmin asutettuja seutuja. *Kakarlam* on selkeästi suomalaisperäinen nimi muutoin ruotsinkielisen paikannimistön keskuudessa. Huomioitavaa on myös se, että *Kakarlam* sijaitsee noin 2,0 metrin korkeudella merenpinnasta, joten erottautuminen merestä lienee tapahtunut ensimmäisen vuosituhanteen vaihteessa (maanousun oletuksena 2 mm vuodessa).

Kaljärvi

kaljärvi

2041 07: 56-57/85-87

NA: *Kalljärvi*

SLS: *Kalljärvi*

1700: *Kalliärfi* (MHA B20 9/1-2), 1781: *Kalierwi Träsk* (MHA B20 19/1-2), 1782: *Kalijärfvi Träsk* (MHA B21A 23/1-2), 1804: *Kall Jerfvi* (MHA B21 6/1-2), 1819: *Kall jerfwi sjö* (MHA B20 19/6-7), 1912: *Kalljärvi* (MHA B21 24/1-2),

Pitkä ja kapeahko järvi Lamminjärven ja Haapajärven välissä. Veikkolan kyläkeskus on sijainnut järven pohjoispään lähellä ja Kaljärven kylä länsirannalla. Läheisistä Palojärvestä ja Lamminjärvestä vesi virtaa pieniä oja pitkin Kaljärveen ja poistuu eteläpäästä Haapajärveen. Järven pohjoispääty on nykyään tiiviisti asutettu. Muilta osin järven ranta on mäkiä metsää.

Kaljärvi-nimen määriteosa *Kal-* on aiemman tutkimuksen mukaan lyhentynyt muodosta *Kallio-* (Huldén 2001: 267). Vanhojen asiakirjamerkintöjen perusteella tämä on hyvin todennäköinen tulkinta. Kylän nimi *Kaljärvi* on esiintynyt 1500-luvulla esimerkiksi seuraavissa muodoissa: 1540 *Kalleierffui*, 1541 *Kalla Jerffui*, *Kalle Jerwij*, *Kallijerffui*. Suurin osa 1500-luvun asiakirjamerkinnöistä on muodoissa *Kali-* tai *Kalli-* eli siis *i*-loppuisia. *O*-loppuisia löytyy kaksi kappaletta *Kalloierffby* ja *Kal Jojärff*. Lisäksi 1500-luvun asiakirjamerkinnöistä löytyy kaksi *Kala*-alkuista muotoa, esimerkiksi 1588 *Kalaierffui*. Nämä lienevät kirjurin omia käsityksiä paikan nimestä. (Hausen 1924: 352.)

Kaiken kaikkiaan kehitys **Kalliojärvestä Kaljärveksi* tuntuu uskottavalta. *Kaljärven* ympäristö on kallioista; tosin koko Pohjois-Kirkkonummen seutu on samanlaista maastoa. Nimen foneettinen kehitys tuntuu myös uskottavalta, koska ruotsia puhuvilla on ollut tapana yksinkertaistaa suomen diftongeja ja poistaa määritteiden lopusta vokaaleja. Esimerkiksi Kirkkonummen ja Espoon *Lohijärvestä* on tullut *Loojärvi* (*Lohi* -> *Loh* -> *Loo*) (Paikkala 1992: 31). Lisäksi *Kalliojärvi* on kohtuu yleinen järvennimi Suomessa (KKP). Maantieteelliseltä sijainniltaan ne ovat sijoittuneet vahvasti sisämaahan Hämeeseen, Keski-Suomeen ja Kainuuseen. Lisäksi Kemijoen latva-alueilla, Rovaniemen lähellä, on rypäs *Kalliojärvi*-nimisiä paikkoja (KKP).

Kaikkein tihein esiintymä sijaitsee Pohjois-Hämeessä ja Keski-Suomessa. Nimiä voitaisiin pitää hämäläislähtöisinä, koska ne rajoittuvat niin selkeästi hämäläisten vanhoille eräalueille (Niitemaa 1955: 239). Suomesta löytyy myös muutamia *Kali-* ja *Kallijärviä*, joita voisi yhtä lailla pitää maantieteellisen levikin perusteella hämäläisten nimeäminä. (NA; KKP.) Peruskartalta löytyvät *Kali-* ja *Kallijärvet* näyttävät myös pääosin nimetyiltä ympäristön kallioisuuden perusteella eli niiden semanttinen merkitys on ollut 'kalliojärvi' (KKP).

Siuntion Kirkkonummen länsinaapurista löytyy yksi *Kalliojärvi*, joka sijaitsee noin viiden kilometrin päästä Kirkkonummen Kaljärvestä. Se sijaitsee hyvin kallioisessa maastossa, joten nimenanto on tapahtunut loogisesti paikan olemuksen perusteella. Siuntion *Kalliojärven* ympäristön paikannimistö on pääosin ruotsalaista, joten paikka on ollut jo nimettynä ennen ruotsinkielisten kylien laajentumista kyseiselle alueelle. Onkin mielenkiintoista, miksi Kirkkonummen oletetun **Kalliojärven* foneettinen ja myös ortografinen muoto olisivat muuttuneet, mutta Siuntion vastaava on säilynyt. Yksi selitys tähän löytyy siitä, että Siuntion *Kalliojärven* rannat ovat säilyneet pitkään asumattomina, kun taas Kirkkonummen *Kaljävellä* on jo viimeistään 1500-luvun alussa ollut asutusta.

Kalvholmsträsk

Medvastö 2032 11: 69/69 1

SLS: *Kallholmsträsket*, *Kalvholmsträsk*

1779: *Träsket* (MHA B21 15/3)

Kirkkonummen kaakkoiskulmassa sijainnut lampi. Nykyään paikalla on soistunutta vesijättömaata, joka on nimetty muotoon *Träsket*. Nykyinen niemi on osaksi mannerta maaton saari.

Kalvholmsträsk on nimenä selkeä. Määriteosa *Kalvholms* 'Vasikkasaaren' on peräisin sen saaren nimestä, jossa lampi on sijainnut. Vuonna 1779 alue on merkittynä kartalle muodossa *Träsket*. SLS:n nimikokoelmaan päätynyt rinnakkaismuoto *Kallholmsträsket* on todennäköisesti peräisin nimestyksessä tapahtuneesta väärinkäsityksestä.

Klemetti

klemetti

Koski-Navala / Haapajärvi

2041 07: 59/85 8

NA: *Lemetti, Lemetinjärvi*

SLS: *Lemetti*

1777: *Lammet Järwi* (MHA B20 7/5-6), 1804: *Lännätt Jerfvie* (MHA B21 6/1-2), 1833: *Liemitto Järvi* (MHA B20 1/10-11), 1905: *Lemetti* (MHA B20 7/15-16)

Pienihäkö lampi Haapajärven koillispuolella. Klemetin ympäristö on mäkiä ja kalliota. Lammen eteläpäädyssä on erillinen peltosaareke ja myös pohjoispäässä on ollut peltoa, mutta alue on jo metsittynyt. Pohjoisesta löytyy *klemetinsuoksi* kutsuttu suoalue (NA), josta vesi laskee Klemettiin. Vesi lähtee pois päin lammen itärannalta alkavaa ojaa pitkin.

Ruotsin- ja suomenkieliset informantit ovat kutsuneet lampea rinnakkaismuodolla *Lemetti*. Erään suomenkielisen informantin mukaan tämä on ollut aikoinaan myös peruskartalla käytetty nimi (NA). *Lemetti*-muoto on todennäköisesti suomalaista perua, koska suomen kielessä on ollut tendenssinä, että sananalkuisista kaksoiskonsonanteista toinen häviää (*flicka* -> *likka*, (SSA s.v. *likka*)). Lampea on myös kutsuttu muodolla *Lemetinjärvi*. Lähialueelta löytyy muitakin *Klemetti*-alkuisia paikannimiä. Metsittyneitä peltoja lammen pohjoispäädyssä on kutsuttu nimellä *Klemetinpellot*, jyrkkärinteinen kalliomäki lammen länsirannalla on *Klemetinmäki* ja jo yllä mainittu suo lammen pohjoispuolella on *klemetinsuo* (NA).

Klemetti lammen nimenä, ja muut alueen *Klemetti*-alkuiset nimet, viittaavat henkilönnimeen *Klemetti*, joka on suomalaistunut muoto latinalaisesta *Clemens*-nimestä. Keskiajan Suomessa *Clemet* eli *Klemetti* oli suosittu nimi (SPNK 2007: 169). Ilmeisesti alueella on asunut *Klemetiksi* kutsuttu talollinen, jonka hallinnassa Klemetin ympäristö on ollut. Nimeä käyttäneet alueen asukkaat ovat olleet suomalaisia, koska vanhoihin asiakirjoihin on päätyneet *Lemetti*-tyyppisiä nimiä, joissa konsonantti *k* on jäänyt pois. *Klemetti*-johdannaiset nimet sijaitsevat nykyään Navalan kartanon mailla. Tästä voidaan päätellä, että *Klemetti*-niminen isäntä on todennäköisesti asunut alueella ennen kuin siitä tehtiin rälssitila vuonna 1642 (SAYL).

Kolmperä

kolmperä

Kauhala

2041 07: 62/84 4

NA: *Kolmperä*

SLS: *Kolmpers*

1777: *Kolm Pärres Träsk* (MHA B20 23/1-2), 1899: *Kolmpers träsk* (MHA B20 23/9-10), 1912: *Kolmperslampi* (MHA B21 24/1-2), 1930: *Kolmpers lampi* (MHA B20 23/27)

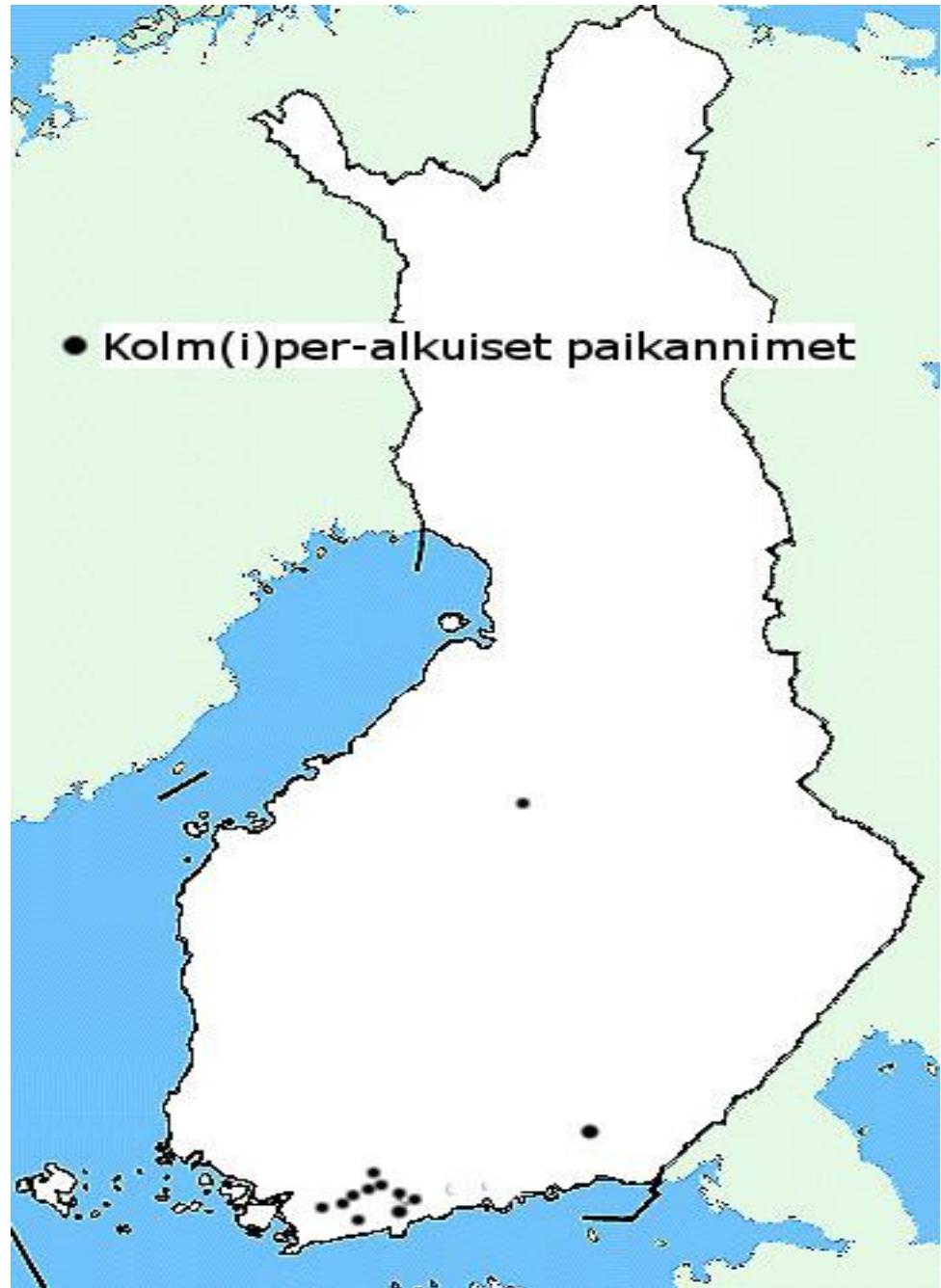
Kauhalan maarekisterikylässä ja Espoon rajalla sijaitseva lampi, jossa on kolme kapeaa lahtea. Sijaitsee metsäisessä ja mäkisessä maastossa lähellä Ämmässuon kaatopaikkaa. Vetensä Kolmperä saa ympäristön soista ja pois vesi virtaa Peräojaa pitkin.

Leksikaaliselta rakenteeltaan *Kolmperää* voisi pitää yksiosaisena. Tarkemman analyysin perusteella on kuitenkin mahdollista todeta, että nimen rakenne on kaksiosainen niin kuin suurimassa osassa Suomen paikannimistä (Kiviniemi 1990: 90). Nimen määriteosana on määrää ilmaiseva *Kolm* ja perusosana *perä*, joka tässä tapauksessa tarkoittaa samaa kuin 'lahti'. Toisin sanottuna nimi *Kolmperä* viittaa lammen topografiaan, josta on erotettavissa kolme lahtea. Suomalaisessa paikannimistössä numeraali-ilmauksen sisältävät nimet eivät ole harvinaisia. Erityisesti *Kolm*-alkuisia paikannimiä löytyy paljon. Niiden yleisyyden voi nähdä yhtenä tapana siitä, miten ihminen näkee ympäristönsä muotoja. (Kiviniemi 1990: 158.)

Kolmperällä on rinnakkaisnimi *Kolmpers*, joka on ollut erityisesti ruotsinkielisten käytössä. Kyseinen muoto on myös vanhoissa asiakirjamerkinnöissä käytetty. On siis oletettava, että lammen alkuperäinen nimi on ollut suomalaisperäinen *Kolmperse*. Tässä muodossa osa *perse* olisi *perän* tavoin viittanut lammen lahtiin. Sirkka Paikkala on vanhoja karttoja ja niiden sisältöjen muuttumista tutkimalla tehnyt johtopäätöksen, että *Kolmperä* on 1900-luvun puolivälissä kehitelty kauniimpi asu *Kolmperseestä* (1992: 44).

Kolmperseen tapauksessa on mielenkiintoista, että lahtia on kutsuttu muodolla *perse*. Peruskartan perusteella suurin osa *perse*-loppuisista paikannimistä viittaa paikan syrjäisyyteen (KKP). Kirkkonummeltakin on löydettävissä ainakin yksi syrjäisyyttä ilmaiseva tapaus: niittyalue Kauhalan kylässä nimeltä *Lotpersä* ~ *Lattpersi* ~ *Lötpersi* (MHA B20 23/1-8). Kuitenkin Uudenmaan pohjoisosissa *perse* esiintyy erityisesti perusosana merkityksessä 'lahti' (Paikkala 1992: 44). Tämä näkyy myös *Kolm(i)perse-*

ja *-perä*-alkuisten paikannimien levikissä (Kts. Levikkikartta 6). Niiden keskittymät sijaitsevat alueella, jossa yhtyvät Kanta-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakuntien rajat. Samaa nimeämistapaa edustaa myös Kirkkonummen *Kolmperä*.

Levikkikartta 6. *Kolmper*-alkuisten paikannimien levikki (NA). Esiintymät löytyvät liitteestä 1.

Kommelpott

Myllykylä ~ Kvarnby 2032 09: 53/75 2

SLS: *Kommelpott*, *Kummelpott*

1780: *Kåmmelpott* (MHA B21A 3/2)

Pieni lammikko Kirkkonummen länsikolkassa. Kommelpott sijaitsee hyvin kosteassa korpimaisessa ympäristössä nykyisen Meikon luonnonsuojelualueella.

Nimi on rakenteeltaan kaksiosainen: määriteosa on *Kommel* ja perusosa *pott*. Perusosa on ruotsia ja merkitsee 'pataa'. Niitä löytyy jonkin verran suomenruotsalaisilta alueilta, ja ne viittaavat yleensä suonsilmiin, soihin, painanteisiin ja peltoihin (KKP). Määriteosan tapauksessa on vaikeampi sanoa, mistä kielestä se on peräisin. Alueen keskeisin luontonimistö on pääosin suomalaisperäistä, mutta vähäisemmistä paikoista suurin osa on ruotsiksi.

Kommel-alkusia paikannimiä ei löydy kuin muutama peruskartalta (KKP). Mikkelistä löytyy esimerkiksi luolasto nimeltä *Kommelinuolat*, jonka on selitetty perustuvan murren sanan *kommeli* 'koppi, onkalo, pesäpaikka' (SPNK: 175). Kirkkonummen *Kommelpottiin* sopisi sama selitys. Kyseessä on pieni ja soinen lammikko, joka on voitu nähdä *kommeliksi*. Tällaista nimeämistapaa ei kuitenkaan tavata Kirkkonummen lähialueilta, eikä myöskään sanaa *kommeli* löydy murrearkistosta (NA; SMSA).

Todennäköisin tulkinta *Kommelpottille* löytyy ruotsin kielestä. SLS:n paikannimikokoelmaan on päätyntä rinnakkaismuoto *Kummelpott*. Myös *Kommelpott* on kirjattu äännettäväksi muodossa *kumelpott* (SLS). Määriteosalle *Kummel* löytyy jo huomattavasti enemmän vastineita Suomen peruskartalta (KKP). Yleisin merkitys sanalle *kummel* on 'kivistä rakennettu merimerkki' (FSO-lex s.v. *Kummel*-). Tämän vuoksi on loogista, että suurin osa Suomen *Kummel*-alkuisista paikannimistä sijaitsee meren lähistöllä. Kuitenkin Suomesta löytyy myös sisämaasta *Kummel*-alkuisia paikkoja, joista monet ovat kallioisten mäkien nimiä (KKP). Kirkkonummen *Kommelpottin* ympäristö on niin kallioista, että määrite *Kummel*- sopii paikalle hyvin.

Toisaalta peruskartalta eikä arkistoista löydy yhtäkään vesistönimettä *Kummel*-alkuisena (KKP; NA; SLS). Toisin sanottuna ruotsin kieleen perustuvaa tulkintaa ei voida pitää täysin aukottamana. Lisäksi on huomioitava vuoden 1780 maanmittausasiakirjasta löytyvä muoto *Kåmmelpott*, jossa määriteosa on selkeästi

merkitty äännettäväksi muodossa *kommel*. Tämä tietysti saattaa johtua paikallisen ruotsalaismurteen varioinnista.

Korsolampi

Myllykylä ~ Kvarnby

2032 09:53/74 2

SLS: *Korsolam*

1780: *Kårsolammi Träsk* (MHA B21A 3/2), 1905: *Korsolammi* (MHA B21A 3/10-11), *Korvalampi* (Senaatinkartasto: VI27)

Pieni lampi erämaisissa maisemissa Kirkkonummen länsiosissa. Lammen ympäristö on hyvin kosteaa, mäkistä ja metsäistä. Korsolampi saa vetensä lähteistä, läheiseltä suolta ja ympäröiviltä kallioilta. Lammesta lähtee oja nimeltä *Korsobäcken*, joka yhtyy Kvarnbyn kyläkeskuksen jälkeen Ingelsåniin. Kallioiden päällä sijaitseva Korsolampi on hyvin korkealla ympäristöönsä nähden (51,4 metrin korkeudessa).

Määriteosalle *Korso* löytyy tunnetuin rinnakkaistapaus Vantaan kaupungista. Nimen selitetään olevan peräisin ruotsin sanoista *kors* 'risti' ja *rå* 'raja'. Paikalla on sijainnut rajakivi, jossa on ollut myös risti. (SPNK: 179.) Tämä on mahdollinen tulkinta myös Kirkkonummen *Korsolammelle*. Isojakoa varten tehtyyn maanjakokarttaan on piirretty rajalinja läpi *Korsolammen* (MHA B21A 3/2). Kyseessä on kuitenkin ollut vain kylän sisäistä maanjakoa varten vedetty rajalinja, joka lienee syntynyt vasta isojaon yhteydessä. Lähistölle ei myöskään ole kirjattu yhtään rajamerkkiä. Tietysti on mahdollista, että *Korsolammen* seudulla on aiemmin sijainnut jonkinlainen rajamerkki, joka on myöhemmin poistunut käytöstä.

Lähistöltä löytyy myös monia muita *Korso*-alkuisia paikannimiä: *Korsobäcken*, *Korsomalmen*, *Korsoåkern* ja *Korso äng* (KKP). Erityisesti *Korsobäckenin* varrella olevista niityistä on paljon mainintoja erilaisissa vanhoissa asiakirjoissa ja kartoissa. Niityt olivat keskiajan karjataloudelle todella tärkeitä, joten mahdollinen rajamerkki voisi liittyä niiden rajaamiseen. Joka tapauksessa *Korso*-alkuisten paikannimien ikä on ajoitettavissa ainakin 1500-luvulle asti ja todennäköisesti tästäkin paljon myöhemmäksi. *Kvarnby* eli *Myllykylä* on saanut nimensä myllystä, joka on sijainnut *Korsobäckenin* varrella. Toisin sanoen kyseessä on ollut niin keskeinen virta, että sen nimi on hyvin todennäköisesti säilynyt aina myllyn perustamisesta saakka.

Nimet *Korsolampi*, *Korsobäcken*, *Korsoäng* ja *Korsoåkern* voisivat myös liittyä muualta Suomesta löytyviin *Kors(i)*-nimiin, joista suurin osa viittaa paikoilla

esiintyvään kortekasvillisuuteen (NA). Monesti myös mainitaan, että paikat ovat kosteita ja suomalaisia. Niistä kerättiin kortekasvillisuutta eläinten rehuksi. Olemuksensa puolesta *Korsolammin* ja *Korsobäckenin* alueilta on varmasti löytynyt myös kortetta, joka olisi voinut toimia nimenantoperusteena. Lisäksi on huomattavaa, että 1700-luvun asiakirjoissa *Korsoåker* ja *Korso äng* ovat esiintyneet myös muodoissa *Kors åkern* ja *Kors äng* (MHA B21A 3/1-2). Tästä huolimatta on vaikeaa selittää, miten *Kors*-alkuiset nimet olisivat kehittyneet muotoon *Korso*. Vantaalla sijaitsevasta *Korsosta* tuskin on ollut esikuvaksi Kirkkonummelle, koska nimi levisi laajempaan tietouteen vasta, kun Tuusulan ja Helsingin väliselle junaradalle rakennettiin pysäkki vuonna 1889 (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Korso>, luettu 16.1.2014).

Määriteosa *Korso*- saattaisi olla myös lyhentynyt esimerkiksi muodoista **Korpisuo* (Kepsu 2013b suullisesti) tai **Koriseva*-. Äänteellisesti kumpikin vaihtoehto olisi mahdollinen. **Korpisuon* kehitys olisi saattanut olla seuraavalainen: **Korpsuo* -> **Korsuo* -> **Korso*. Ruotsinkielisten käytössä kolmen konsonantin yhdistelmästä keskimmäinen, eli *p* on heittynyt (Pitkänen 1985: 62). Perusosassa *-suo* ruotsalaisille vieras diftongi on muuttunut pitkäksi *o* vokaaliksi (Pitkänen 1985: 60). **Korpisuo* sopisi merkityksensäkin puolesta kantanimeksi, koska *Korsolammen* ympäristö on hyvin korpimaista. Mielenkiintoista on myös se, että Ulvilan seudulta on tavattu appellatiivia *korso* merkityksessä ”vesiperäinen, kuoppainen ja mättäinen maa” (NA). Saman merkitys sopii monesti appellatiivin *korpi* yhteyteen. **Koriseva*-alkuinen kantamuoto vuorostaan saattaisi liittyä nykyiseen *Korsobäckeniin*. Jyrkästi laskevassa ojassa vesi on kivikkoisissa paikoissa voinut aiheuttaa korisevaa ääntä, kuten on kerrottu tapahtuneen miltei kaikissa Nimiarkiston *Koriseva*-alkuisissa nimilipuissa. Kantamuoto saattaisi olla esimerkiksi **Korisevanoja*. On kuitenkin vaikea selittää, miten kantamuoto olisi lyhentynyt niin radikaalisti, että päädyttäisiin muotoon *Korso*-.

Kaiken kaikkiaan on todettava, että nimen alkuperä ja merkitys jäävät avoimiksi. Kaikki todisteet viittaavat siihen, että nimi on alkuaan suomalaisten antama. Nimi on todennäköisesti kulunut voimakkaasti alkuperäisestä asustaan, koska *Korsobäckenin* varrella sijainneet niittymaot ovat olleet tärkeitä entisaikojen talonpojille. Tämän vuoksi nimi on kuviteltavissa hyvin vanhaksi ja toisaalta monenlaisissa eri tilanteissa käytetyksi.

Kotolampi

Myllykylä ~ Kvarnby

2032 09: 54/74 3

SLS: *Kotolam*

1780: *Kåtolammi* (MHA B21A 3/3), 1780: *Kåtolambi* (MHA B21A 3/5), 1905: *Kotolammi* (MHA B21A 3/10-11)

Lampi Kirkkonummen länsilaidalla. Sijaitsee kalliorinteiden välissä ja ympäristöltään hyvin korpimaisessa ja kosteassa paikassa. Läheisestä Mustjärvestä lähtee pieni oja, johon Kotolammesta laskevat vedet yhtyvät.

Kotolammen rakenne on leksikaalisesti selkeä. Määriteosa *koto* on murteellinen muoto sanasta *koti*. SSA:n mukaan *koto* on erityisesti länsimurteinen sana (s.v. *koto*). Nimi on todennäköisesti annettu Kvarnbyn eli Myllykylän suunnasta. *Kotolampi* on ollut lähellä kyläkeskusta sijainnut lampi. Loogisesti suurin osa Suomen *Koto*- ja *Kotilammista* sijaitsee asumusten lähistöllä (KKP). Kirkkonummen tapauksessa *Kotilampi* antaa mielenkiintoisen viittauksen menneisyyteen. Kvarnbyn vanha kyläkeskus on paikannimistöltään pääosin ruotsinkielistä 1700-luvun maanmittausasiakirjoissa. *Kotolampi* viittaa kuitenkin vahvasti siihen, että lammen alueella on asunut suomalaisia. Tällöin kyseessä on täytynyt olla Kvarnbyn kylä. Yksi kylän kantataloista on ollut nimeltään *Finnis*, mikä saattaa myös olla todiste suomalaisasutuksesta. Mielenkiintoinen kysymys onkin, mikä on Kvarnbyn alkuperä.

Krokträsk †

Katso Långträsk.

Kurkisto

kurkisto

Koski-Navala / Haapajärvi

2041 07: 56-57/84-85 4

NA: *Kurkisto, Kurkistojärvi*

SLS: *Kurkisto*

1700: *Kurckisto Järfi* (MHA B20 9/1-2), 1754: *Kurksjö Träsken* (B20 7/3-4), 1777: *Kurkisto Iärwi* (MHA B20 1/3-4), 1804: *Kurkisto Jerfvi* (MHA B21 6/1-2), 1833: *Kurkisto* (MHA B20 7/13-14), 1912: *Kurkistojärvi* (MHA B21 24/1-2)

Järvi Kalljärven, Haapajärven, Särkijärven ja Heparin välissä. Kurkisto sijaitsee pääosin Haapajärven maarekisterikylän alueella. Järvestä lähtee *Kiviojaksi* (ruotsiksi *Kurkistobäcken*) kutsuttu vähävetinen oja kohti Kalljärveä. Ympäristöltään Kurkisto on metsäistä kalliomaastoa. Järven pohjoispäästä löytyy myös yksi isohko peltokaistale, joka on nimestäjän informantin mukaan kuulunut Eerikinkartanon eli Kosken kartanon tiluksiin. Tämän peltoalueen laidalle syntynyttä asutusta kutsutaan järven mukaan *Kurkistoksi*. Järveä on myös kutsuttu *Kurkistojärveksi*. (NA.)

Vanhojen maanmittauskarttojen perusteella Kurkiston rannalla ei ole ollut asutusta vielä 1700-luvun lopussa. Järven nimi on siis varmasti primaari suhteessa asutukseen. Nimi on myös säilyttänyt muotonsa hämmästyttävän hyvin vuosisatojen kuluessa. Kuitenkin vuonna 1754 nimi on ollut muodossa poikkeuksellisesti *Kurksjö Träsken*. Nimenä *Kurkisto* on varsin ainutlaatuinen. Sellaisia ei löydy muualta Suomesta. *Kurki*-alkuisten vedenkokoumien nimiä peruskartalta kuitenkin löytyy. *Kurkijärvien* levikki on mielenkiintoisen selvärajainen. Nimet ovat selkeästi keskittyneet Päijänteen länsirannoille. Toisaalta *Kurkilampien* levikki on selvästi itäisempi. (KKP.)

Joka tapauksessa on selvää, että nimen määriteosa koostuu kahdesta eri elementistä: määriteosasta *Kurki* ja johtimesta *-sto*. Johdin *-sto* on yleisesti ottaen merkki länsisuomalaisesta vaikutuksesta (USN: 297). *Kurki* on määriteosana yleinen suomalaisessa paikannimistössä (Kiviniemi 1990: 137). *Kurki*-nimet saattavat viitata paikalla esiintyneisiin kurkiin, mutta myös lisänimeen pohjautuvia *Kurki*-nimiä on olemassa (USN: 466). Kirkkonummen seudullakin kylännimien *Ytterkurk* ja *Överkurk*

taustalla on suomalainen asutusnimi, joka esiintynyt esimerkiksi muodoissa *Kurckis* (Ytterkurk) ja *Kurckela* (Överkurk) (Hausen 1924: 359, 392). Kirkkonummen *Kurk(i)*-alkuisilla asutusnimillä saattaisi olla yhteys *Kurkiston* kanssa. Ehkä *Ytterkurkin* tai *Överkurkin* asutukset ovat omistaneet maita *Kurkiston* ympäriltä. Tästä voisi olla peräisin järven rannassa sijainneen ison niittyalueen nimi *Kurkistonitu* (1803–1804 MHA B21 6/6). Tällöin niityn nimi olisi primaari ja järven nimi liitynnäinen.

Paikanlajiltaan suurin osa Uudenmaan *-sto*-loppuisista nimistä on peltoja ja asumuksia (KKP). Tämä voisi viitata siihen, että niitty *Kurkisto(n)niitty* on ollut nimenä ensisijainen. Kuitenkin läntiseltä Uudeltamaalta löytyy monia muitakin suffiksin *-sto* sisältäviä järven- tai lammennimiä. Etelä-Suomea kuvaavan levikkikartan perusteella on nähtävissä, että *-sto*-suffiksin omaavia vedenkokoumien nimiä löytyy erityisesti Uudenmaan luoteisrajan seudulta (kts. Levikkikartta 7).

Mahdollista olisi myös, että *Kurkisto* on äänne muutosten tulos. Tällöin mahdollinen alkumuoto voisi olla esimerkiksi *Kurkistenjärvi*. Tästä monikon genetiivin päätte *-sten* (puheessa *-ste*) olisi mukautunut analogisesti *-sto*-loppuisiin nimiin. Näin on voinut hyvinkin käydä. Tällöin olisi oletettavaa, että Uudenmaan muissakin *-sto*-loppuisissa järven- tai lammennimissä kehitys olisi ollut samanlainen. Joka tapauksessa on todennäköistä, että Uudenmaann *-sto*-suffiksin sisältävät vedenkokoumien nimet ovat saaneet nimensä yhteisen malli mukaisesti. Tämä on saattanut tapahtua suoraan tai yhtä hyvin äänne muutosten pohjalta.

Levikkikartta 7. Suffiksin *-sto* sisältävät järvien ja lampien nimet. Aineisto rajoittuu Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakuntiin (KKP). Esiintymät löytyvät liitteestä 1.

Kvarnträsk

Sepänkylä ~ Smedsby

2032 09: 59/75 7 tai 3

SLS: *Kvarnträsk*

1704: *Qvarn Träsk* (MHA B21A 11/8-9), 1795: *Qvarn Träsket* (MHA B21A 11/4-5),
1912: *Kvarnträsk* (MHA B21 24/3-4)

Maatunut lampi Humaljärven itärannan kupeessa. Paikalla on nykyään soista metsää, jonka läpi virtaa pieni oja. Nimen perusteella (*kvarn* 'mylly') voidaan olettaa, että kyseisen ojan varrella on sijainnut jonkinlainen mylly. Vuoden 1795 kartassa *Kvarnträskin* ja Humaljärven välillä sijainneen puron nimi on ollut *Kvarnbäck*. Minkäänlaista myllyä ei tosin kartassa näy. Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla *Kvarnträsk* on hyvin yleinen nimi (SLS). Kyseessä on usein Kirkkonummen *Kvarnträskin* tapainen pieni lampi, joka on yhteydessä jonkinlaiseen virtaveteen.

Kvisträsk †

Katso Gillobackaträsket.

Lammi

Kirkkonummelta löytyy kolme *Lamm-i* ~ *Lamme*-nimistä vedenkokoumaa ja lisäksi yksi *Lamminjärvi* (näistä lisää jäljempänä). Kyseiset lammet ovat pieniä ja syrjäisiä, joten paikat eivät ole tarvinneet tarkempia määritteitä. Pelkkään appellatiiviin perustuva nimi *Lammi* on peruskartalla harvinainen vesistön toponyymi (KKP). Nimiarkiston kokoelmista *Lammi*-vesistönimiä löytyy jo huomattavasti enemmän. Ero selittyy nimenkäyttäjäpiirien koolla. Kun nimestä on haastellut informantteja, hän on saanut tietoonsa hyvin pienellä alueella käytetty nimivariantteja. Peruskartalle nimiä on vuorostaan kerätty laajemmalla katsontakannalla. Appellatiivinen *Lammi* on saattanut olla tarpeeksi erottava pienille nimenkäyttäjäjoukoille, mutta peruskartalle on tarvittu enemmän toisistaan poikkeavia paikannimiä, jotta erilaiset lammet on voitu erottaa toisistaan.

Toisaalta on myös kyse Kirkkonummen alueen kaksikielisyydestä. Ruotsinkielisille pelkkä paikanlajia ilmaiseva *lammi* on riittänyt propriiksi, koska se ei ole kuulunut heidän luontaiseen sanavarastoonsa. Tämän vuoksi nimet ovat monesti

saaneet ruotsinkielisen perusosan *träsk(et)*. Saman ilmiön on havainnut Ritva Liisa Pitkänen lisenssiaatin työssään (1979: 205).

Lamme

Överkurk

2032 09: 54/77 1

SLS: *Lammeträsket, Lammträsk*

1782: *Lam Träsk* (MHA B21 27/1-2), 1850: *Ajdasmäki Lammi* (MHA B21A 1/6-7),
1912: *Lamträsk* (MHA B21 24/1-2)

Soistunut ja metsittynyt lampi Bakträskin itäpuolella, nykyisen golfkentän alueella. Kartassa näkyvistä ojituksista päätellen lampea on myös kuivatettu ihmisvoimin. 1700-luvun loppupuolelta aina 1900-luvun alkuun lampi on kartoissa vielä piirretty vesistöksi. Nykyään peruskartassa näkyvä nimi *Lamme* viittaa paikalla sijaitsevaan metsäalueeseen. Muoto *Lamme* on syntynyt ruotsinkielisten äännemukaelmana suomen *lammi*-appellatiivista. Lampea on kutsuttu myös rinnakkaismuodolla *Lammeträsket*. Katso lisää *Lammi*-nimistä edeltä kohdasta Lammi.

Lammi

lammi : lammiks

Evitskog

2032 09: 56/81 1

NA: *Lammi*

1912: *Lamträsk* (MHA B21 24/1-2)

Entinen lampi, nykyinen suoalue Evitskogen maarekisterikylän pohjoisrajalla. Nimestäjän informantti on arvellut, että paikka on todennäköisesti 1900-luvun alussa kuivunut (NA). Kuitenkin kyseinen alue on piirretty suoalueeksi jo 1700-luvun puolivälin jälkeen tehtyyn Kuninkaankartastoon (KK: 48). Katso lisää *Lammi*-nimistä edeltä kohdasta Lammi.

Lammi

lammi

Kylmälä

2032 09: 56/82 1

NA: *Lammi*

SLS: *Lammiträsket*

1779: *Lambi* (MHA B21 4/4-5)

Lampi Tampajan lounaispuolella, Kylmälän maarekisterikylässä. *Lammi* sijaitsee korpimaisessa ympäristössä, mutta nykyään rannat ovat asutuksen peittämät. Ruotsinkieliset ovat kutsuneet lampea *Lammiträsketiksi*. Lisäksi lammen itäpuolelta löytyy mäki nimeltä *Lammibergen*. Katso lisää *Lammi*-nimistä ylempää kohdasta Lammi.

Lamminjärvi

lammijärvi : lammijärves

Veikkola

2041 07: 58/88 2

NA: *Lammi, Veikkolanjärvi*

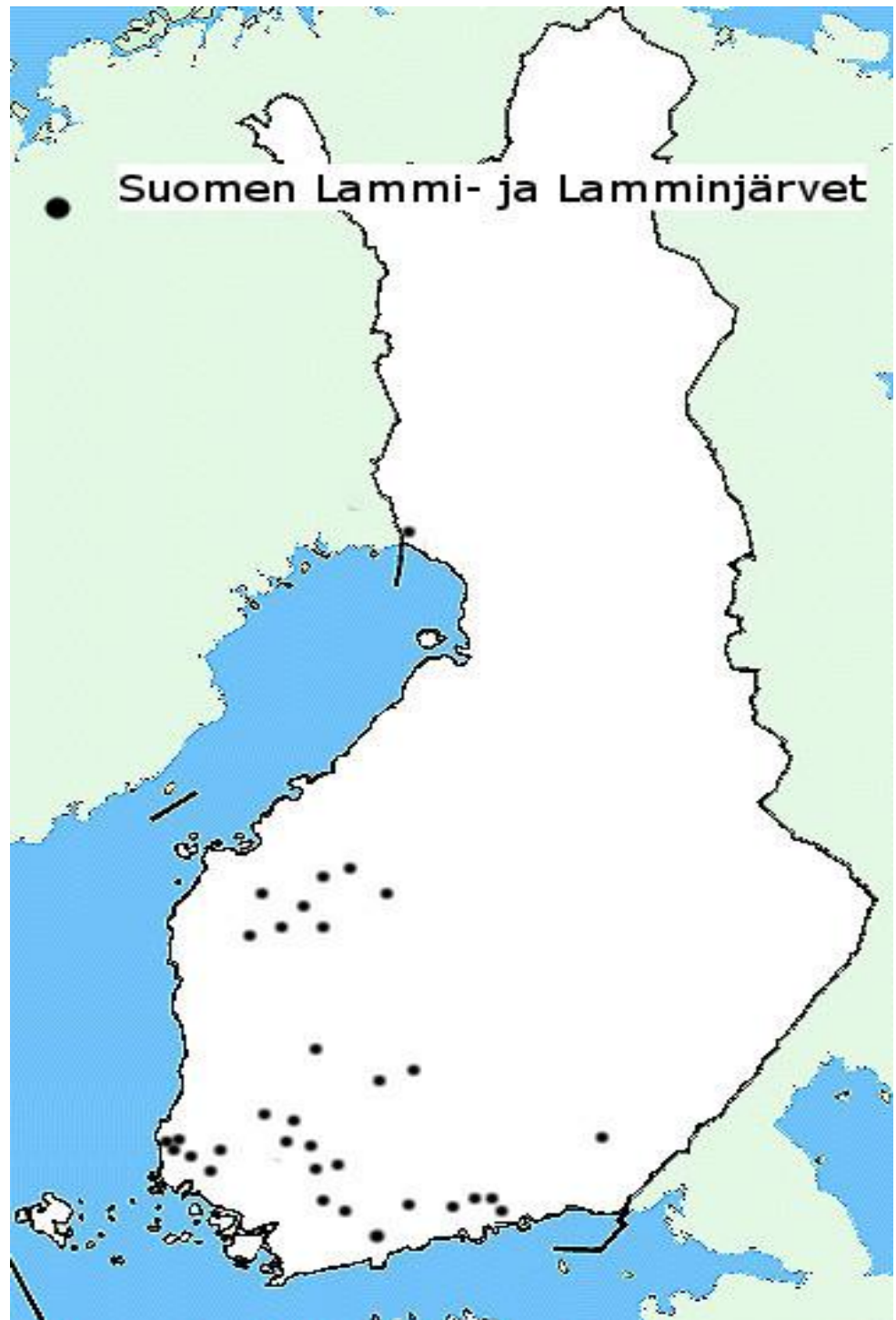
SLS: *Lammi, Lamminjärvi, Veikkolaträsket*

1782: *Lammijärfvi* (MHA B21A 23/1-2), 1912: *Lammin järvi* (MHA B21 24/1-2)

Valtatien numero yksi kupeessa sijaitseva järvi. Nykyisin järven rannat ovat tiheään asutuksen peittämät. Järven lounaiskulmassa maa nousee jyrkästi vesipinnasta aina yhdeksän metriin korkeuteen asti. Lamminjärvi saa vetensä Perälänjärvestä pientä puroa pitkin. Järven eteläpäädyistä vesi laskee kohti Kaljärveä.

Lamminjärveä on kutsuttu myös rinnakkaisnimillä *Lammi, Veikkolanjärvi* ja *Veikkolaträsket*. Paikkaa lienee alkuaan kutsuttu vain *Lammiksi*. *Lamminjärveksi* nimi on todennäköisesti muuttunut myöhemmin Kirkkonummen pohjoisosien asutuksen vakiinnuttua. Silloin on syntynyt tarvetta tarkemmin yksilöidä paikkoja ja alueiden omistussuhteita. Kirkkonummen pohjoisosista löytyy kolme *Lammi*-nimistä vedenkokoumaa. Maanmittausasiakirjoja tehdessä on saatettu kokea tarve erottaa Veikkolan *Lammi* muista lähialueen samannimisistä paikoista. Näin pinta-alaltaan isoimman *Lammin* loppuun on liitetty perusosa *-järvi*.

Vanhoissa kartoissa nimi on ollut muodossa *Lammi(n)järvi*. Järven lounaisrannalla sijainnut *Veikkola* mainitaan ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1553 (Huldén 2001: 277). Nimiarkiston kokoelmista *Lammi-* ja *Lamminjärviä* löytyy 50 kappaletta. Niiden levikki on selkeän läntinen (kts. Levikkikartta 8). Levinneisyyden perusteella nimeämistyyppiä voi pitää lounaismurteiden puhujien levittämänä.

Levikkikartta 8. Suomen *Lammi-* ja *Lamminjärvet* (NA). Esiintymät löytyvät liitteestä 1.

Lapinkylänjärvi

lapinkyläjärvi

Lapinkylä ~ Lappböle

2032 09: 59/80 5

NA: *Lapinjärvi*

SLS: *Lappböleträsk*

1781: *Lappböle Träsk*, 1776: *Lappböle Träsk* (MHA B21 8/1-2), 1782: *Lappböle Träsket* (MHA B21 8/7-8), 1904: *Lappböle träsk* (MHA B21 8/14-15), 1912: *Lapböle träsk* (MHA B21 24/1-2)

Suurehko järvi lähellä Kirkkonummen itärajaa. Järven pohjois- ja etelärannat ovat rehevöityneet. Järvi on kauttaaltaan peltojen ympäröimä, ja ranta onkin pääosin hyvin loivaa. Järvi on syvimmältä kohdaltaan kaksi metriä syvä. Vesi virtaa Lapinkylänjärveen kolmea eri ojaa pitkin. Vesi poistuu järven eteläpäädyistä *Kalakoski*-nimistä koskea pitkin, joka laskee Loojärveen.

Lapinkylänjärvi on ehkä paremmin tunnettu ruotsinkieliseltä nimeltään *Lappböleträsket*. Molemmat nimet ovat rakenteeltaan ja semantiikaltaan samoja. Ne viittaavat järven pohjoisrannalla sijaitsevaan *Lapinkylään* eli *Lappböleen*. Järvellä on varmasti ollut toinen nimi ennen pysyvän kyläasutuksen syntymistä. Tätä on kuitenkin nykyisen lähdeaineiston valossa vaikea selvittää.

Järven nimi siis viittaa pohjoisrannalle syntyneeseen *Lapinkylään*, ruotsiksi *Lappböle*. Ensimmäinen maininta kyseisestä kylästä on vuodelta 1540 muodossa *Lappaby* (Hausen 1924: 363). Nykytutkimuksen mukaan *Lappa*- ja *Lappi*-alkuisille paikannimille voidaan löytää kolme mahdollista tulkintaa. Ensimmäinen mahdollisuus on se, että määriteosalla on viitattu paikalla vaikuttaneisiin lappalaisiin eli saamelaisiin (SPNK: 221–222). Toiseksi on mahdollista, että kylän ensimmäinen asuttaja on ollut kutsumanimeltään *Lappe* tai *Lapp* (Huldén 2001: 270). Kolmas vaihtoehto on se, että *Lappa*- ja *Lappi*-alkuiset paikannimet olisivat kuvanneet paikan syrjäistä sijaintia (SPNK: 221).

Kirkkonummen tapauksessa on vaikea sanoa yksiselitteisesti, mihin nimillä *Lapinkylä* ja *Lappböle* on viitattu. Lars Huldén on omassa tutkimuksessaan *Finlandssvenska bebyggelsenamn* (2001: 270) ollut sitä mieltä, että Kirkkonummen *Lappböle* viittaa henkilönimeen *Lapp* tai *Lappe*. Tätä hän perustelee sillä, että yleensä *-böle*-loppuisiin nimiin on liitetty henkilönimi. Lisäksi Huldén kertoo, että 1400-luvun tuomiokirjoissa on mainittu *Lapp*-niminen isäntä Kirkkonummelta. Reinhold Hausenin

1400-luvun asiakirjamerkintöjä kokoavasta *Finlands medeltidsurkunder*-teossarjasta löytyy kyllä hajanaisia mainintoja isännästä nimeltä *Lapp*, mutta mikään ei viittaa siihen, että kyseinen henkilö olisi Kirkkonummelta (FMU 1–5). Lapinkylän tapauksessa on vaikeata myöskään osoittaa suomenruotsalaisen nimeämisrakenteen *henkilönnimi + -böle* toimivuutta. 1500-luvulla nimen lopussa ovat vuorotelleet *-la-*, *-kylä-*, *-by-* ja *-böle*-päätteet (Hausen 1920: 363). Huldénin tulkintaa kuitenkin tukee se, että Lapinkylän vanhoista maanmittausasiakirjoista löytyy pelto nimeltä *Lapponpälde* (MHA B20: 9/1-2). Tästä voitaisiin päätellä, että kylässä on joskus asunut henkilö nimeltä *Lappo*, jonka omaisuudeksi kyseinen pelto on laskettu.

Uudeltamaalta löytyy muitakin *Lapp*-alkuisia paikannimiä (NA; SLS). Näistä kaksi on järviä: *Lappträsk* Siuntiossa ja *Lapinjärvi* (*Lappträsk*) Lapinjärvellä. Mikään ei siis estä ajattelemasta, etteikö myös Kirkkonummen *Lapinkylänjärvi* olisi voinut olla alun perin *Lapinjärvi* eli *Lappträsk*. Tällainen rinnakkaismuoto on myös kirjattu Nimiarkistoon: yksi nimestäjän informanteista kutsuu järveä nimellä *lapijärvi*. Kyseinen informantti ei liene ollut ainoa, joka on käyttänyt edellä mainittua nimeä. Lisäksi järven rannalla on sijainnut isohko niittyalue nimeltään *Järfven På ängen* (MHA B21 8/5-6).

Alkuperältään Lapinkylän asutus on suomalaista. Kylän asutus- ja luontonimet ovat pääosin suomalaisia. 1500-luvulla kylässä oli viisi verotettavaa tilaa (Herrla, Jussila, Nummis, Raula ja Tengo) (Nummelin 1930: 612), joista ainakin neljä ensimmäistä ovat nimiensä perusteella kuviteltavissa suomalaisperäisiksi. Lisäksi kylän kulttuurinimistö on vielä 1700-luvun alussakin ollut miltei täysin suomenkielistä (MHA B20: 9/1-2). Merkittävää on myös se, että kylä on ollut kautta arkistoidun historian vauras ja veronmaksukykyinen (SAYL). Tilat ovat säilyneet hämmästyttävän hyvin sukupolvilta toisille, joten elinolosuhteet ovat varmasti olleet kunnossa (Nummelin 1930: 612–614). *Lapinkylänjärven* laakeat rannat ja rehevät niityt ovat jo monia vuosisatoja sitten tarjonneet hyvät edellytykset pysyvään asutukseen. Lisävarmuutta asutuksen suomalaisperäisyydelle antavat 1500-luvun asiakirjamerkinnät: kylälle on merkitty suomalaisperäiset nimet *Lapkyla* ja *Lappalaböle* (Hausen 1924: 363). Nämä arkistoihin päätyneet variantit osoittavat sen, että kylä on varsin pitkään säilynyt suomenkielisenä. Onkin todennäköistä, että ruotsinkielinen muoto *Lappböle* on myöhemmin syntynyt ilmaus kuin suomalainen *Lapinkylä*. Toisin sanoen *Lappböle* olisi enemmän tai vähemmän suora käänös suomalaisista *Lapinkylästä* tai *Lappalasta*.

Näin ollen voidaan kyseenalaistaa yksi Huldénin argumenteista, jonka mukaan *-böle-*loppuisiin asutusnimiin on yleensä liitetty henkilönimi alkuun.

Lapinkylänjärven alkuperäinen nimi on taustaltaan ja merkitykseltään vaikeasti tavoitettavissa. *Lapinjärven* alkuperäisyyden puolesta puhuvat muut Uudenmaan *Lapp-*alkuiset paikannimet, maanmittauskartan *Järfven På ängen* (1776 MHA B21 8/5-6) ja se, että vielä 1900-luvullakin järveä on kutsuttu myös kyseisellä rinnakkaismuodolla. Määritteiden *Lapin-* ja *Lapp-* merkitystä on vaikea tietää. Syrjäisyyttä niillä tuskin on kuvattu, koska kylä on jo 1500-luvulla ollut yksi pitäjän isoimmista (SAYL). Toisaalta Sundetin varrelle asettuneiden ruotsalaissiirtolaisten näkökulmasta kylä on sijainnut kaukana. Myös henkilönnimi on saattanut olla *Lapin-* ja *Lapp-* muotojen pohjana. Tälle löytyy vähäistä tukea vanhoista asiakirjoista. Aivan yhtä mahdollista on, että määriteosat ovat pohjimmiltaan etnonymisiä eli viittaavat *lappalaisiksi* kutsuttuun ihmisryhmään. Tämän tulkinnan puolesta puhuvat muut tutkimusalueelta tai sen lähistöltä löydetyt *Lapin-* ja *Lapp-*alkuiset nimet, joista suurin osa on luontonimiä.

Lappböleträsket

Katso Lapinkylänjärvi.

Lilla Igelträsk

Katso Igelträsk (Luoma).

Lilla Lonoks

Katso Lonokset.

Lilla Vitträsk

Katso Vitträsk (Överby).

Lill Ilijärvi

Katso Igelträsk (Luoma).

Lillkanskogträsket

lillkanskogträsket

2032 07: 59/58 1

SLS: *Lillkanskogträsket*

1725: *Lillkanskog träsket* (MHA B21 11/1-2), 1781: *Lill Kanskog träsk* (MHA B21 11/6-7)

Kuivunut lampi Porkkalaniemellä. Nykyään lammen alue on soista vesijättömaata. Lammen alueelta virtaa yhä pieni oja Lillkanskogvikeniin. Vielä 1700-luvulla Lillkanskogträsket on ollut selvästi havaittava vedenkokouma. Nimestäjän informantin mukaan lampi kuivui 1800-luvulla (SLS). Nimenä *Lillkanskogträsket* on selkeä. Määriteosa viittaa viereiseen kylään *Lillkanskogiin*, jonka mailla lampi on sijainnut.

Lill Pikaraisjärvi

Katso Pikaraiset.

Lillträsk

Merkitykseltään 'pikkujärvi tai -lampi'. Kirkkonummelta löytyy viisi *Lillträsk*-nimistä paikkaa, ja SLS:n kokoelmassa on maininnat kahdeksasta (näistä lisää jäljempänä). Nimenä *Lillträsk* on todella yleinen ruotsinkielisillä alueilla ja täten myös Uudellamaalla (KKP). Maankohoamisen seurauksena suomenruotsalaisten asuttamilla rannikoilla on ollut runsaasti pieniä ja merkityksettömiä vedenkokoumia, jotka on analogisesti eli mallin mukaan nimetty muodolla *Lillträsk* 'pienijärvi tai -lampi'. Monesti nimeämiseen on vaikuttanut myös koon vertaukseen perustuva suhde läheiseen vedenkokoumaan. Näin on muodostettu lähekkäin sijaitsevista vesistöistä iso–pieni-pareja eli nimiä *Storträsk* ja *Lillträsk*. Joskus *Lillträskien* nimeämiseen on saattanut vaikuttaa myös paikan syrjäinen sijainti, jolloin määritteellä *Lill* on viitattu vesistön mitättömyyteen.

Lillträsk

Niittylahti ~ Ängvik

2032 07: 56/62 1

SLS: *Lillträsk*

Ängvik träskin itäinen osa. Ängvik träskiä ja *Lillträskiksi* kutsuttua itäistä osaa erottaa ohut salmi. Nimi ei ole päätenyt peruskartalle eikä siitä ole mainintoja vanhoissa kartoissa. Katso lisää edeltä kohdasta Lillträsk.

Lillträsk

Överby

2032 08: 55/69 5

SLS: *Lillträsk*

1827: *Lill Träsk* (MHA B21A 26/14-15)

Kirkkonummen lounaisosissa sijaitseva pieni lampi. Lammen vieressä sijaitsee kooltaan isompi *Storträsk*. Vedenkokoumat on selkeästi nimetty toistensa perusteella. Toisin sanoen pienempi kahdesta lähekkäisestä vesistöstä on nimetty *Lillträskiksi* eli 'pikkujärveksi'. Katso lisää edeltä kohdasta Lillträsk

Lillträsk

Gunnarskulla

SLS: *Lillträsk*

2032 08: 62/66 1

Pieni lampi Kirkkonummen keskiosissa.. Vieressä sijaitsee järvi nimeltä *Storträsk*. *Lill-* ja *Storträsk* ovat nimetty toistensa perusteella. Katso lisää edeltä kohdasta Lillträsk

Lillträsk

Bergstad

2032 07: 61/61 21

SLS: *Lillträsk*

Pieni lampi Bergstadin kylässä. Lampeen virtaa vettä ympäröiviltä pelloilta. Kartan perusteella on oletettavaa, että lampi on syntynyt, kun viereisiä suoalueita on haluttu

kuivattaa pelloiksi. Tämän vuoksi olisi loogista, ettei lammesta löydy minkäänlaisia mainintoja vanhoista maanmittausasiakirjoista. Kirkkonummen vesistöihin perehtynyt J.E. Rosberg kutsuu lampea nimellä *Bergstadgölen* (1930: 37). Perusosa *-göl(en)* on yleensä käytetty jokien, purojen ja ojien varrella sijaitsevien vedenkokoumien kanssa (FSO-lex s.v. *göl(en)*). Määritelmä sopii hyvin myös *Lillträsketiin*, joka sijaitsee kahden ojan yhtymispisteessä. Katso lisää edeltä kohdasta Lillträsk.

Lillträsk

Grundträsk / Mattby

2032 08: 55/64 5

Lill Träsket (PK: 2032 08+05)

Pieni lampi Kirkkonummen eteläosassa. Etelän puoleisella rannalla kohoavat jyrkät kalliomäet. Muualla rannat ovat tasaisempia ja laajalti kosteita. Lillträskin soistuneet rannat ovat nykyisin luonnonsuojelualuetta. Lampeen virtaa vettä niin etelän kuin pohjoisen suunnasta pieniä ojia pitkin. Lillträsk on muodostunut maankohoamisen seurauksena. Entinen merenlahti on hiljalleen eriytynyt merestä ja muotounut nykyiselleen.

Artikkelissa käsiteltävä *Lillträsk* ei kokonsa puolesta ole niinkään pieni – ainakaan verrattuna läheisiin vedenkokoumiin. Kuitenkin se sijaitsee hieman syrjässä läheisistä kyläkeskuksista, minkä vuoksi sitä on todennäköisesti pidetty hieman mitättömänä ja siten kutsuttu niemellä *Lillträsk*. Katso lisää edeltä kohdasta Lillträsk.

Lillträsk

Haapajärvi

2041 07: 59/84 10

NA: *Pikkujärvi, Vähäjärvi*

SLS: *Lillträsk*

1711: *Lill Träsk, Wähäjerfvi* (MHA B20 7/1), 1777: *Wähä Iärwi* MHA B20 7/3-4, *Wähäiärvi* (KK: 49)

Kuivatettu järvi Haapajärven kaakkoispuolella. Vielä 1970-luvullakin entistä järveä halkovan Pusinojan varteen muodostui keväisin tulvalampi. Nimestäjän informantin mukaan järvi kuivatettiin 1890-luvulla (NA). Nykyään paikalla on suuri peltoalue, joka on peruskartassa nimellä *Lillträsk*. Suomalaiset ovat kutsuneet peltoja myös nimellä *pikkujärvempellot* (NA).

Vanhoista maanmittausasiakirjoista löytyy järvelle nimi niin suomeksi kuin ruotsiksi. Merkitykseltään *Vähäjärvi* ja *Lillträsk* ovat identtisiä. Molemmissa tapauksissa on järven pienuutta ja vähäisyyttä ilmaisevilla määritteillä viitattu ennen kaikkea järven mataluuteen. Nykyinen peltoaluekin on hyvin laakeaa ja tasaista. *Lillträsk* on nimistä todennäköisesti nuorempi, järven lähiympäristön alueet ovat pitkään olleet suomenkielisiä. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että vanhimmissa asiakirjamerkinnöissä vuonna 1711 järveä on kutsuttu kartassa nimellä *Lill Träsk*, mutta samaan asiakirjaan kuuluvassa tekstiosiossa vuorostaan nimellä *Wähäjerfvi*. Selkeästi maanmittareilla on ollut käsitys siitä, mitä *Vähäjärvi* on tarkoittanut. Toisaalta järvi vieressä sijaitsevan *Haapajärven* kanssa muodostaa hyvin prototyyppisen iso–pieni-vastakohtaparin, että maanmittarit ovat voineet nimetä paikan suoraankin.

Lillträsk ja *Pikkujärvi* (mukaan lukien *Vähäjärvet*) ovat yleisimpiä järvennimiä Suomessa (Kiviniemi 1990: 184). Kirkkonummen *Vähäjärven* ~ *Pikkujärven* tapauksessa vieressä sijainnut *Haapajärvi* (~*Isojärvi*) on selkeästi vaikuttanut nimeämiseen. Pienempää kahdesta vierekkäisestä vesistöstä on loogisesti kutsuttu vähäiseksi.

Linloträsk

Hila

SLS: *Linloträsk*

2032 07: 56/59 8

Linlon saarella sijaitseva pieni lammikko. *Linloträskistä* ei löydy mainintoja peruskartta tai vanhoista asiakirjoistakaan. 1800-luvulla kootuissa Pitäjänkartastossa ja Senaatinkartastossa lammikko on piirretty näkyviin, mutta sitä ei ole nimetty. Nimen määriteosa *Linlo-* viittaa saaren nimeen, joka vuorostaan on todennäköisesti suomalaisperäinen. Nimen alkuasuksi sopisi esimerkiksi **Linnaluoto*.

Lonokset

lonokset

Evitskog

2032 06: 50/78 5 ja 51/80 3

NA: *Lilla Lonoks, Lonokset, Stora Lonoks*

SLS: *Lilla Lonox, Lonoxarna, Stora Lonox,*

1759: *Lill Lonox Träsk, Stor Lonox Träsk* (MHA B19 13/1-2), 1817: *Stor Lonnox Träskett* (MHA B19 13/7-8), 1900: *Stor-Lonnux träsk* (MHA B19 13/23), 1900: *Lill Lonnux träsk* (MHA B19 13/25), 1912: *Stor Lonnoks träsk* (MHA B21 24/1-2), 1914: *Stor Lonnoks* (MHA B19 13/37), 1928: *Stor-Lonnox träsket* (MHA B19 13/55-56), *Stor Lonax* (KK: 48), *Lilla Lonax* (KK: 48)

Kaksi pientä vedenkokoumaa Siuntion vastaisella rajalla. Pohjoisempaa (ruotsiksi *Stora Lonoks*) voisi kutsua kokonsa puolesta järveksi ja eteläisempää (*Lilla Lonoks*) taas lammeksi, mutta selvyiden vuoksi tullaan molempia vesistöjä kutsumaan järviksi. *Lonokset* ovat ilmeisesti aikaisemmin olleet samaa vesistöä, mutta ajan myötä järviä erottanut salmi on kuroutunut pelkäksi ojaksi. Tästä on paikannimitodisteena järvien välissä sijaitseva maa-alue nimeltä *Holmen* eli 'saari'. Luonto ja ihminen ovat vaikuttaneet Lonoksiin muutoinkin, koska järvien rannat ovat kauttaaltaan soistuneet. Evitskogin pellot ovat levittäytyneet järvien itäpuolelle. Vetensä isompi järvi saa pohjoisen ja koillisen suunnista tulevia puroja ja oja pitkin. Ilmeisesti näillä ojilla on myös kuivatettu ranta-alueita peltomaan saamiseksi. Pienemmästä järvestä vesi lähtee kaartaen kohti pohjoista ja laskee Siuntion puolella sijaitsevaan Björnträskiin eli Karhujärveen.

Semanttiselta merkitykseltään *Lonokset* on vaikeaselkoinen nimi. Nimiarkistosta, SLS:n kokolemasta tai peruskartalta ei löydy yhtään identtistä muotoa *Lonoksien* eri rinnakkaismuotojen kanssa (*Lonos, Lonoks, Lonox*). Nimiarkistosta löytyy kuitenkin jonkin verran samankaltaisia nimiä. Esimerkiksi *Lono*-alkuisia asutusnimiä sijaitsee siellä täällä läntisessä Suomessa. Mielenkiintoisempia nimiä ovat kuitenkin ympäri Suomea esiintyvät *Lons-*, *Lont-*, *Lonn-* ja *Lonk-*alkuiset paikannimet, jotka ovat merkitykseltään esimerkiksi ”kosteita notkoja”, ”suomaita, alavaa maata” ja ”maata, johon vesi jää seisomaan” (NA). Tällaiset kuvaukset sopisivat hyvin myös Kirkkonummen *Lonoksiin*. Nimiarkiston perusteella edellä mainittuja määrittäviä ei kuitenkaan ole käytetty lampien tai järvien nimeämiseen.

Murrearkistosta löytyy *Lonoks*-järvien kannalta mielenkiintoinen murrenana *lonno*. Se on pelkästään Uudellamaalla tavattu murteellisuus, jonka merkitys on informanttien mukaan ”hirsi, joilla nostettiin raskaita esineitä”, ”paksu, jolla kangettiin kiviä pois pellostä” ja ”puinen kanki”. On kuitenkin vaikea löytää mielekästä nimenantoperustetta siihen, miksi *Lonokset* olisi nimetty tällaisten työvälineiden mukaan. Äänteellisestikin on vaikea selittää, miten murrenana *lonno* olisi kehittynyt muoto *Lonoks*.

Kirkkonummen naapuripitäjistä Espoosta ja Vihdistä löytyy *Lonoksia* muistuttava tapaus *Lahnus*. Espoon *Lahnus* on niin kylännimi kuin myös nykyisen Luukinjärven entinen rinnakkaisnimi. Vihdissä *Lahnus* esiintyy kylännimenä ja järvennimenä hieman muuttuneena muodossa *Lahnusta* (Kepsu 2005: 75). 1500-luvun asiakirjoissa Espoon *Lahnus* on esiintynyt muodoissa 1540 *Lanoxyby*, 1541 *Lanos*, 1563 *Lachnus*, 1567 *Lahnus* (Hansen 1924: 161). Vihdin esiintymät ovat hyvin samanlaisia, mutta muoto *Lachnus* on selkeästi yleisin (Hansen 1924: 859).

Espoon vanhaa asutusnimestä tutkinut Saulo Kepsu on oletanut, että myös *Stor Lonoks* on peräisin muodosta *Lahnus* (2005: 75–76). Tämän ajatuksen pohjalta on syytä tarkastella, miten Espoon *Lahnus* on saattanut syntyä. Sirkka Paikkala on arvellut, että Espoon *Lahnus* olisi peräisin alkumuodoista *Lahnajärvi* ja *Lahnänen*. Järven rannoille syntynyt asutus olisi sittemmin ottanut nimen käyttöönsä muodossa *Lahnus*, jonka perusteella järveä olisi vuorostaan kutsuttu *Lahnuksenjärveksi* (1992: 67). Äännehistoriallisesti tällainen teoria ei kuitenkaan ole kovin uskottava. On esimerkiksi vaikea selittää, miten molemmat *a*-vokaalit (esimerkiksi muodossa *Lahnajärvi*) olisivat muuttuneet kahdeksi *o*-vokaaliksi (*Lonoks*). Tietysti ruotsalaisessa ortografiassa *o*:t ääntyvät niin kuin suomen *u*, mutta silti äännekehitys vaikuttaa epäloogiselta.

Lonoksien ja *Lahnuksien* tapauksessa mielenkiintoisia ovat kaikki suomen *s*-loppuiset paikannimet tai nimenosat. Näistä esiin nousevat esimerkiksi hämäläisten eräretkillään levittämät *Matkus*-alkuiset paikannimet (Vahtola 1980: 168–171). Monia muitakin tapauksia löytyy, jotka vaikuttavat levikiltään hämäläisten levittämiltä: *Ahvenusjärvet*, *Alusjärvet* ja *Salusjärvet* (KKP). Niiden perusteella voidaan päätellä, että jotkin nykykielen *a*-vokaaliin loppuvista sanoista ovat esiintyneet hämäläisten käytössä *us*-loppuisina. Samaa teoriaa voidaan soveltaa myös *Lonoksiin* ja *Lahnuksiin*. Toisin sanottuna on oletettavissa, että nimien pohjana on ollut muoto *Lahnus*. Sittemmin kehitys on voinut kulkea seuraavasti: *Lahnus* -> *Lahnuksenjärvi* -> *Lanuksjärvi* -> *Lanuks* (kylännimi). Viimeisessä kehitysmuodossa ruotsalaiset kirjurit ovat korvanneet yhdistelmän *ks* konsonantilla *x*. Tämä on nähtävissä yllä esitettyissä

1500-luvun asiakirjamuodoissa. Kantamuoto *Lahnus* on saattanut olla myös äänneasultaan *Lakhnus*. Espoon ja Vihdin *Lahnukset* esiintyvät molemmat myös muodossa *Lachnus*, joka viittaa juuri tämänlaiseen ääntämykseen (kts. ylempää). Klassinen esimerkkitapaus tämän tyyppisestä vaihdoksesta on sanan *lahti* vanha muoto *laksi*, jota myös esiintyy paikannimissä runsaasti.

Todennäköisesti Evitskogin alueen ruotsalaistuminen on vaikuttanut voimakkaasti nimen foneettiseen ja tätä kautta myös ortografiseen muotoon. Samankaltaista kehitystä on nähtävissä esimerkiksi Helsingin *Huopalahden* kehityksessä, jossa alkumuodosta **Haapalaksi* on päädytty ruotsinkielisten puheessa muotoon *Hoplax* (SPNK: 85–86). Näin voidaan selittää, miten määriteosa *Lahnuks-* on voinut päätyä muotoon *Lonoks*, jossa *o:t* on siis äännetty ruotsalaisittain. Espoon ja Vihdin *Lahnuksien* kehitys on ollut erilaista, koska asutus on säilynyt pidempään suomalaisena.

Espoon *Lahnuksen* tapauksessa esille nostetaan mahdollinen yhteys naapuripitäjä Vihdissä sijaitsevan *Lahnuksen* kylään (Kepsu 2005: 75–76; Paikkala 1992: 67). Varmastikaan näiden nimien yhteys ei liene sattumaa. Kirkkonummenkin *Lonokset* voidaan yhdistää tähän kaksikkoon. Espoon ja Vihdin *Lahnuksien* taustat ovat selkeästi suomalaiset. Myös Kirkkonummen *Lonoksien* ympäristöstä löytyy joitain suomalaistaustaisia paikannimiä, joten alueella on oletettavasti oleskellut suomalaisia. Nimeäminen lienee tapahtunut ennen 1500-lukua, jolloin *Lahnus* eri muotoineen alkaa esiintyä kylännimenä (kts. ylempää). Vaikuttaakin siltä, että läntisellä Uudellamaalla on ollut yhtenäinen suomalaiskulttuuri jo ennen ruotsalaissiirtolaisuuden alkua.

Loojärvi

loojärvi : järvel

Kauhala / Oitbacka

61/80 1

NA: *Isojärvi, Loojärvi*

SLS: *Låjärv*

1559 *Lohitresk*, 1560 *Lohiiärffvi* (Hausen 1924: 180); 1700: *Loiärfi* (MHA B20 9 / 1-2), 1777: *Loierwi Träsk* (MHA B20 23/3-4), 1781: *Lojervi* (MHA B21 9/1-2), 1869: *Lojärvi* (MHA B21 9/6), 1899: *Lohjärvi* (MHA B20 23/13-14), 1912: *Isojärvi* (MHA B21 24/1-2), 1930: *Isojärvi* (MHA B20 23/29), *Lo-iärwi* (KK: 35)

Järvi Kirkkonummen itälaidalla, puoliksi Espoon puolella. Loojärven rannat ovat peltojen ja pienien jyrkkärinteisten mäkien peitossa. Loojärveen laskee pohjoisen

suunnasta Kauhalanjoki ja vesi virtaa pois Mankinjokea (ruotsiksi tunnettu myös nimellä *Finnsån*) pitkin. Maankohoaminen on vaikuttanut voimakkaasti Loojärven kokoon; vielä ajanlaskun alussa se oli paljon nykyistä suurempi ja Mankinjokikin oli leveä väylä, joka yhdisti järven ja meren (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 23, 25). Myös Mankinjoen varressa sijaitseva *Träskby* (’järvikylä’) on merkki järven pinta-alan vähentymisestä. Toisin sanoen *Träskbyn* syntyessä järvi on ulottunut vielä kylään asti.

Loojärven nimi on synnyttänyt aikojen saatossa monia mielenkiintoisia kansanetymologioita. Nimen on esimerkiksi kuviteltu liittyvän ilveksiin (ruotsiksi *Lo*) tai suomen sanaan *luu* (Paikkala 1992: 31). Lisäksi järveä on 1800-luvun lopusta lähtien kutsuttu myös *Isojärveksi*. Joka tapauksessa vanhat asiakirjamerkinnot osoittavat kiistattomasti, että nimen alkuperäinen asu on ollut suomalainen *Lohijärvi*. Nimen rakenne on vuosisatojen aikana muuttunut seuraavasti: Määriteosan lopussa oleva *i* on paikallisen ääntämyksen mukaisesti jäänyt ääntämyksessä pois. Ruotsin kieli on taas vaikuttanut niin, että määriteosan *h* on poistunut. Täten on päädytty nykyiseen muotoon *Loojärvi*.

Nimenä Kirkkonummen (ja Espoon) *Lohijärvi* on mielenkiintoinen, koska niitä ei ensinnäkään löydy Suomesta montaa, ja toiseksi harvatkin tapaukset sijaitsevat pääosin Itä-Suomessa ja Lapissa (yksi myös Porvoossa) (NA). Tietysti rannikoille levittänyt ruotsalaisasutus saattaa vääristää kuvaa. Toisin sanoen on mahdollista, että Suomen rannikoilla on sijainnut moniakin *Lohijärviä*, jotka Kirkkonummen tapauksen tavoin ovat muuttuneet miltei tunnistamattomiksi tai saaneet kokonaan uuden nimen. *Lohijärvien* vähyydestä huolimatta on oletettavaa, että erityisesti ne järvet, jotka sijaitsevat merenrantojen läheisyydessä, on nimetty paikalla esiintyneiden lohikalajien perusteella. Kirkkonummen *Loojärvikin* on menneisyydessä tarjonnut jokiin ja järviin kutemaan nouseville lohikalajoille hyvät olosuhteet. Mielenkiintoista on myös se, että Lapinkylänjärvestä Loojärveen laskeva oja on nimeltään *Kalakoski*. Ehkä monia vuosisatoja sitten lohi on noussut myös Lapinkylänjärveen kutemaan ja Kalakoskesta on tullut paikka, jossa sitä on kalastettu.

Lumitto potten

Överby

2032 08: 53/71 1

SLS: *Lumitto potten*

Lumeto Pott (PK: 2032 08+05)

Pieni suolampi Kirkkonummen länsirajan tuntumassa. *Lumitto* sijaitsee hyvin kosteassa, kallioisessa ja korpimaisessa metsämaisemassa. Lammen pohjoispuolla on suuri suoalue Slätmossen, josta vettä virtaa pientä luonnonojaa pitkin *Lumittoon*.

Lumittoa ei ole merkitty peruskarttaan. Nimi esiintyy SLS:n paikannimkokoelmissa ja 1800-luvun puolivälissä tehdyssä Pitäjänkartastossa. Nimestetty muoto on *Lumitto potten*. Pitäjänkartastossa nimi on muodossa *Lumeto Pott*. Lisäksi nimi on mainittu muodossa *Lumeto* J.E. Rosbergin katsauksessa Kirkkonummen vesistöihin (1930: 40).

Nimenä *Lumitto* eri variantteineen on mielenkiintoinen. Suomesta ei löydy vastaavanlaisen nimen omaavia paikkoja (SLS; NA). Mahdollista olisi, että nimi on peräisin suomen adjektiivista *lumeton*. Tällaisia nimiä ei kuitenkaan Suomesta löydy. Mahdollista olisi myös, että nimi koostuu kahdesta nimielementistä eli osista *Lumi* ja *to*. *Lumi-* voisi olla sitä miltä se näyttää eli merkittä 'lunta'. Yhtä lailla *Lumi-* voisi viitata lumpeisiin, joita *Lumiton* tapaisella suolammilla on voinut kasvaa. Nimen perusosa *-pott(en)* on Uudenmaan alueella yleinen juuri *Lumitto pottenin* kaltaisten pienten lampien yhteydessä. Yleisimmin perusosan *-pott(en)* kanssa esiintyvät paikan sijaintia ilmaisevat määräiteosat. Yleisiä ovat myös kasvillisuuteen, henkilönnimiin ja eläimiin perustuvat määräiteosat. (FSO-lex s.v. *-pott(en)*.) *Lumitto pottenin* tapaisen korpilammen tapauksessa nimen voisi yhdistää näätäeläimeen *lumikko*, josta on käytetty myös nimityksiä *lumi*, *lumetton*, *luminen* (SSA s.v. *lumikko*). Nimiarkiston kokoelmien perusteella näitä nimityksiä ei kuitenkaan ole käytetty nimeämisessä.

On vaikea tietää, mikä on *Lumitto pottenin* perimmäinen nimenantoperuste. Uskottavalta tuntuu kuitenkin ajatella, että nimi perustuu johonkin *-ton*-loppuiseen adjektiiviin. Esimerkiksi Espoosta löytyy samantapaisia *-to(i)n*-loppuisia lammennimiä: *Kalatoin* ja *Kaliton* (Paikkala 1992: 62, 69). *Lumitto pottenin* tapauksessa alkuperäinen adjektiivi saattaisi olla *lumeton*, mutta teoriaan on vaikea luottaa ilman paralleleja tapauksia muualta.

Låjärv

Katso Loojärvi.

Långträsk

Bergstad

2032 07: 60/60 2

SLS: *Långträsk*

1724: *Krokträsket* (MHA B20 11/1-2), 1772: *KROK TRÄSK* (MHA B20 11/3-4)

Kirkkonummen eteläosissa sijaitseva pitkänmallinen ja ohut suo, jossa on vielä pieni lammikko. Lammikon itä- ja länsipuolilla on korkeat kalliot. Suon pohjoispäädystä alkavat Bergstadin pellot, joiden alaa on ilmeisesti lisätty Långträskiä ja sen vesijätömaata kuivattamalla. Långträsk on maannousun jälkeensä jättämä lammikko, joka on sittemmin hiljalleen maatonut.

Långträsk eli 'pitkäjärvi' on nimenä yksinkertainen ja selkeä. Vanhoissa karttamerkinnöissä lampi on esiintynyt muodossa *Krokträsk*. Se on nimenä erityisempi: *Krok* eli koukku on deskriptiivinen määriteosa. Sillä on viitattu paikan koukkumaiseen muotoon (FSO-lex s.v. *Krok*). Kirkkonummen *Krokträskin* tapauksessa on vaikea nähdä minkäänlaista koukkumaisuutta vesistön muodoissa. *Krok* on myös ollut yleinen henkilönnimi keskiajan Suomessa (SPNK: 186). Ehkä Kirkkonummenkin *Krokträsk* perustuu lähialueilla vaikuttaneeseen henkilöön nimeltä *Krok*. Tällöin olisi kylläkin oletettavaa, että määriteosa olisi esiintynyt genetiivissä, mutta näin ei ole ollut.

Mattasstorträsk

Katso Storträsk (Gunnarskulla).

Meiko

Myllykylä ~ Kvarnby

SLS: *Meiko, Meko*

1765: *Mjeko Träsk* (MHA B21A 26/1-3), 1780: *Meko Träsk* (MHA B21A 3/2), 1905: *Meko träsk* (MHA B21A 3/12-13), 1912: *Mekoträsk* (MHA B21 24/3-4), *Meikoiärvi* (KK: 34)

Kirkkonummen länsirajalla sijaitseva iso järvi. Meiko sijaitsee erämaisissa olosuhteissa. Rannat ovat metsäiset ja jyrkkien kalliorinteiden ympäröimät. Meiko on syvä

(keskisyvyys 7–9 m) (Rosberg 1930: 38). Ihmistoiminta on vaikuttanut järveen vain vähän. Meikossa on kallioinen pohja, ja vesi on hyvin kirkasta.

Leksikaaliselta rakenteeltaan *Meiko* on yksiosainen. Vanhoissa asiakirjamerkinnoissä on tosin käytetty myös perusosia *träsk* ja *järvi*. Merkitykseltään *Meiko* on vaikeselkoinen. Suomesta ei näytä löytyvän yhtään samanlaista paikannimeä (NA; SLS). Vanhoissa karttamerkinnoissä nimen määriteosa on ollut muodoissa *Mjeko*, *Meko* ja *Meeko*. Perusosana on ollut pääsosan ruotsin *träsk*. Suomalainen perusosa *iärvi* esiintyy vain Kuninkaan kartastossa. Alueen muu luontonimistö on pääosin suomenkielistä, joten myös *Meiko* lienee peräisin suomalaisilta.

Tutkimuksessa nimeä *Meiko* on sivuutettu kerran. Timo Alanen on esittänyt, että saksalaisperäiset nimet *Meik* ja *Meiko* ovat ehkä toimineet pohjana Suomen *Mainikka-* ja *Maikka-*alkuisille nimille (Alanen 1990: 94). Kirkkonummen *Meikon* tapaukseen teoria sopii siinä mielessä, että kaikki peruskartan *Maikka-*alkuiset nimet sijaitsevat Etelä-Suomessa, lähellä Kirkkonummea (KKP). Esimerkiksi Lohjan talot *Maikka* ja *Maikkala* ovat voineet omistaa erämaita *Meikon* seudulta. Äänteellisesti olisi mahdollista, että nimen lainautuessa suomalaisilta ruotsalaisille diftongi *ai* olisi muuttunut *ei*:ksi (Pitkänen 1985: 61). On kuitenkin mahdotonta löytää minkäänlaisia todisteita sille, että *Maikko-*alkuisten talonnimien ja nimen *Meiko* välillä olisi jonkinlainen yhteys. Lisäksi *Maikko-*alkuiset nimet näyttävät sijaitsevan syrjässä vanhoista kyläkeskuksista, joten ne tuskin ovat olleet olemassa esihistoriallisella ajalla, jolloin eränkäyntiä on saatettu vielä harrastaa *Meikon* seudulla (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 25).

Mahdollinen vertailukohta *Meikolle* voidaan löytää myös *Mieko-* ja *Meeko-*alkuisista paikannimistä. Ylitornion ja Kolarin rajalta löytyy Tornionjokilaakson suurin järvi *Miekojärvi*, joka muistuttaa topografialtaan Kirkkonummen *Meikoa*. Käsivarren Lapissa sijaitsee vuorostaan *Meekonjärvi* (pohjoissaameksi *Megonjávri*). Kirkkonummen *Meikon* tapauksessa vanhat karttamerkinnot *Mjeko*, *Meko* ja *Meeko* viittaavat siihen, että nimi on ollut alkuaan muodoissa *Mieko* ja *Meeko*.

Suomalaisessa paikannimikirjassa Ante Aikio on käsitellyt *Meekonjärveä*. Hän pitää nimeä saamelaislähtöisenä, mutta nimen merkitykselle hän ei löydä varmaa selitystä. (SPNK: 265–266). Ylitornion ja Kolarin *Miekojärvikin* on kuviteltavissa saamelaisperäiseksi ottaen huomioon alueen historian ja muun paikannimistön. Maantieteellisen välimatkan vuoksi Kirkkonummen *Meikoa* on kuitenkin vaikea yhdistää Pohjois-Suomen *Mieko-* ja *Meekonjärveen*. Etelä-Suomesta kyllä löytyy

hajanaisesti saamelaisperäiseksi kuviteltavia paikannimiä (esimerkiksi *Elimoträsket* (Pohja), *Iloittu* (Nummi-Pusula), *Kuukkaanmäki* (Lohja), *Vuonteenmäki* (Karkkila)) (Aikio 2007: 191). Lisäksi on mahdollista ajatella, että Uudenmaan monet *Lap(p)*-alkuiset paikannimet viittaavat etnonymisesti lappalaisiin eli saamelaisiin (SPNK: 221). Huomattavaa on, että noin kilometrin verran *Meikosta* länteen sijaitsee järvi nimeltä *Lappträsk*.

Saamelaistulkinnan lisäksi on mahdollista ajatella, että nimen taustalla olisi suomen appellatiivi *miekka*. Kirkkonummen *Meikon* tapauksessa monet terävät niemet, jotka järven rannoilta löytyvät, sopisivat topografiansa puolesta nimetyiksi miekan perusteella. Lisäksi vanhat asiakirjamerkinnot tukevat tätä mahdollisuutta. Muodot *Mjeko*, *Meko* ja *Meeko* voisivat hyvin olla ruotsinkielisen kirjurin käsityksiä määräiteosasta **Mieko*-, joka löytyy muutamasta nimestä Suomessa (NA). Lisäksi SLS:n kokoelmasta kerätyt ääntöasut tukevat käsitystä siitä, että ensimmäinen vokaali tai diftongi on ollut pitkä. Esimerkiksi *Meko* on merkitty äännettäväksi muodossa *meeko*.

Miek-alkuisia paikannimiä löytyy Suomesta joitakin kymmeniä (NA). Näistä suurin osa nimeää niemiä ja mäkiä. Näissä tapauksissa nimenannon perusteena on loogisesti ollut paikan miekkaa muistuttava terävä ulkomuoto. Myös *Miek*-alkuisia vedenkokoumia löytyy. Näistä suurin osa on pieniä ja syrjäisiä metsäjärviä tai -lampia (KKP). Vaikuttaakin siltä, että nimenannon perusteena on toiminut jokin muu kuin paikkojen ulkomuoto. Esimerkiksi Hattulan ja Rengon rajalla sijaitsevan *Miekolammen* nimen voisi kuvitella liittyvän juuri rajalinjaukseen. Ehkä paikalla on sijainnut miekkaa muistuttava rajamerkki.

Kaiken kaikkiaan *Meiko* on nimenä vaikeasti tulkittava. Appellatiiviin *miekka* pohjautuva nimenantoperuste vaikuttaisi uskottavimmalta huomioon ottaen paikan ulkomuodon, alueen suomenkielisen nimistön ja nimen vanhat asiakirjamuodot. Tulkinta ei kuitenkaan saa tukea muusta paikannimistöstä. Joka tapauksessa nimeä on pidettävä hyvin vanhana. Merkitykseltään läpinäkymättömäksi hämärtynyt nimi yhdistettynä järven suureen kokoon tarkoittavat, että paikka on nimetty jo varhain.

Molnträsk

Knopps / Mattby

2032 08: 56/65 4

NA: *Molnträsk, Myllyjärvi, Pilvijärvi*

SLS: *Molnträsk, Pilvijärvi*

1732: *Mahlträsket* (MHA B19 21/1-2), 1850: *Moln träsket* (MHA B19 21/3), *Möln Träsk* (PK: 2032 08+05)

Kirkkonummen keskustan eteläpuolella sijaitseva lampi. Ympäriällä on kalliomäkiä ja kosteaa vesijättömaata. Lammen pohjoispään tuntumassa sijaitsevat Mattbyn pellot. Itärannalta löytyy pienehkö Grundträskin peltokaistale. Lammen eteläpäädyssä on lisäksi sijainnut pieni lampi nimeltään *Lill Molnträsk*, joka on nykyään enää kosteaa vesijättömaata (Rosberg 1930: 42).

Määriteosan *Moln* suora merkitys on 'pilvi'. Kuitenkin pääosa Suomen *Moln*-nimistä lienee peräisin ruotsin sanasta *molna* 'mylly'. Näin täytyy olla myös Kirkkonummen *Molnträskin* tapauksessa, koska on mahdotonta löytää mitään perustetta sille, että määrite olisi tarkoittanut *pilveä*. Vahvistusta tälle saadaan suomenkielisestä paikannimiarkistosta, johon on päätyntä merkintä *Myllyjärvi*, jonka kerrotaan olleen *Molnträskin* vanha nimi (NA). Lisäksi Kirkkonummen luontoa ja maantiedettä käsittelevässä kirjoituksessaan J.E. Rosberg mainitsee rinnakkaismuodon *Mölnträsk* 'myllyjärvi' (1930: 42).

Ilmeisesti *Molnträskin* lähellä on sijainnut mylly, jonka perusteella lampi on saanut nimensä. Vuoden 1732 kartassa mainitaan lammen pohjoispuolella sijaitsevan joen varressa peltoalue nimeltä *Mahlk्यान* (MHA B19 21/1-2), joka suomeksi käännettynä tarkoittaisi 'myllyhakaa'. Minkäänlaista myllyrakennusta karttaan tosin ei ole piirretty, mutta on täysin loogista ajatella, että paikalla on sijainnut mylly. Lisäksi Kirkkonummen historiaan perehtynyt J.E. Rosberg mainitsee, että lammesta lähtevässä virrassa on aikaisemmin pyöritetty laitetta nimeltä "pärthyvel" eli pärehöylää (1930: 42). Samassa virrassa on siis voitu pyörittää myös myllyä.

Nykyään lammen alueella sijaitsevaa asuinalueutta kutsutaan ruotsiksi nimellä *Molnträsk* ja suomeksi *Pilvijärveksi*. Suomenkielinen nimi on suora käänös *Molnträskistä*. Nimi ei mitenkään liity lammen nimen oikeaan merkitykseen. Toisaalta se on varmasti sopinut hyvin markkinoimaan alueelle 1960-luvulla kaavoitettua asuinalueutta.

Munkträsk

Evitskog

2032 06: 50/77 1

SLS: *Munkträsket*

1765: *Munk Träsk* (MHA B21A 26/1-3), 1817: *Munkträsk* (MHA B19 13/11-12),

Pieni lammi Siuntion ja Kirkkonummen rajalla. Lammen ympäristö on metsäistä ja kallioista. Itärannalla kohoaa jyrkkärinteinen kallio, joka on nimeltään *Munkträskbergen*.

Munkträsk eli 'munkkijärvi' on leksikaaliselta merkitykseltään selkeä. Nimenantoperustetta on kuitenkin vaikea selvittää. Yksi mahdollisuus on, että nimi liittyisi läntisellä Uudellamaalla toimineeseen Padisen luostariin. Tallinnan kupeessa sijainnut sistersiläisluostari omisti 1300-luvulla Kirkkonummelta Munkkullan, Bron, Ediksen, Skräddarbyn (noin nykyinen Strömsby) ja Näsen kylät (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 33). *Munkkullan* nimi on mitä todennäköisimmin johdettavissa luostarin vaikutuksesta. Toisaalta Uudellamaalla *Munk* on lisäksi esiintynyt sukunimenä, joten *Munkkullan* taustaa ei voi pitää täysin varmana (Jansson 1930: 255). Joka tapauksessa luostarin mukanaan tuomasta virolaisvaikutuksesta löytyy muitakin mahdollisia paikannimireliktejä. Näistä parhaimmat esimerkit ovat *Stor Estby* ja *Lill Estby*, jotka ovat sijainneet maatuneen Sundetin salmen rannalla.

Toinen selitysmahdollisuus liittyy *Munkträskin* sijaintiin Kirkkonummen ja Siuntion rajalla. Padisen luostarilla on ollut maaomistuksia myös Siuntiossa. Ehkä omistukset ovat Siuntion puolella yltäneet *Munkträskille* saakka. Toisaalta juuri Siuntiossa on 1400-luvulta asiakirjamerkintöjä *Munk*-nimisistä henkilöistä (Jansson 1930: 255). He ovat yhtä lailla voineet vaikuttaa *Munkträskillä*. Myös Kirkkonummella on saattanut asua *Munk*-nimisiä henkilöitä. Henkilönnimiin perustuvissa paikannimissä määriteosa on yleensä genetiivissä, mutta tässä tapauksessa ääntöasu olisi hankalahko **Munksträsk*.

Joka tapauksessa on oletettavaa, että Padisen luostari on tavalla tai toisella vaikuttanut *Munkträskin* nimen syntyyn. Esimerkiksi kalastusoikeuksien vuokraaminen on ollut keskiajalla hyvinkin yleistä. *Munkträsk* lienee kuitenkin kooltaan liian pieni vesistö kalastusoikeuksien vuokraukseen. Nimi on kuitenkin viimeistään 1400-luvulla syntynyt, koska vuonna 1407 luostari myi maansa Kirkkonummelta ruotsalaiselle suuraateliselle Thord Bondelle (Jansson 1930: 282).

Murjus potten

Bobäck ~ Luoma

2032 12: 63/76 3

SLS:*Murjus potten*

Kuivunut lammikko Vitträskin kaakkoisrannalla. Lammikko on sijainnut Bobäck bäckenin varrella. Nykyään paikalla on peltoa. Nimi *Murjus potten* löytyy ainoastaan SLS:n kokoelmassa. Peruosa *-pott(en)* on monesti liitetty purojen ja ojien varrella sijaitseviin lammikoihin, ja tähän kuvaukseen myös *Murjus potten* sopii. Määriteosa *Murjus* viittaa todennäköisesti jonkinlaiseen mökkiin tai tupaan, jota on huonokuntoisuutensa vuoksi kutsuttu *murjuksi*.

Mustjärvi

Kvarnby ~ Myllykylä

2032 09: 55/74 5

SLS: *Mustjärvi*

1780: *Must Träsk* (MHA B21A 3/3), 1905: *Mustj. träsk* (MHA B21A 3/10-11), 1912: *Mustajärvi* (MHA B21 24/3-4)

Humaljärven kupeessa sijaitseva pienehkö järvi. Itä- ja länsirannoilla on jyrkät kallioseinämät. Järven etelä- ja pohjoispäädyistä vesi virtaa pois.

Määriteosa *Must-* on loppuheittoinen muoto adjektiivista *musta*. Nimenantoperuste on todennäköisesti peräisin ympäröivistä kalliomäistä, jotka pitävät järven pinnan varjossa. Tämä saa veden näyttämään mustalta. Suomalaisessa paikannimistössä *Must(a)järvet* ja *-lammet* ovat yleisiä ja suurin osa kyseisistä paikoista on nimetty juuri veden tummuuden perusteella (Kiviniemi 1990: 184). Usein *Must(a)järvien* ja *-lampien* lähistöllä esiintyy merkitykseltään vastakkaisia nimiä eli tässä tapauksessa kirkkautta ja valkoisuutta ilmaisevia, esimerkiksi *Valkjärviä* (Kiviniemi 1990: 152). Kirkkonummelta löytyy muutama ruotsinkielinen *Vitträsk* 'valkojärvi'. Ainakin yksi näistä on todistettavasti ollut alkuaan *Valkjärvi* (kts. Vitträsk (Edö / Grundträsk / Munkinmäki)). Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että *Mustjärven* tapaisten pienten järvien tapauksessa nimi on ollut mikrotoponyymi eli pienen käyttäjäjoukon vakiinnuttama. Heille *Mustjärvi* on ollut tummempi kuin muut

lähialueen vesistöt. Tämä selittää sen, miksi järveä on kutsuttu *Mustjärveksi*, vaikkei se ole Kirkkonummen sameimpia tai varjoisimpia vesiä.

Mustalampi

Upinniemi ~ Obbnäs

2032: 54/59 4

1782: *Hakipää Träsk* (MHA B21 16/9-10), *Hakipääsjö* (PK: 2032 07), *Svarträsk* (SK: V 28)

NA: *Tunturijärvi*

SLS: *Svarträsk*

Lampi Kirkkonummen eteläosassa, Upinniemen varuskunnan länsipuolella. Lampea ympäröivät korkeat ja jyrkät kalliomäet. Muutoin alue on kosteaa ja korpimaista metsää.

Lammesta on ollut käytössä monta nimeä. Peruskartalla ovat nykyisin muodot *Mustalampi* ja *Svarträsket*. Näistä jälkimmäinen on alkuperäinen ja myös vanhoissa kartoissa esiintyvä. Kaikkein vanhimpana nimivarianttina on kuitenkin pidettävä muotoa *Hakipää Träsk*, jonka pohjalla on niemen nimi *Haukipää*. Lisäksi Upinniemen varuskunnassa käytetään lammesta nimeä *Tunturijärvi* (NA), mutta tätä nimeä on pidettävä uudempana keksintönä.

Varianteista peruskartalle päätyneet *Svarträsk* ja *Mustalampi* liittyvät molemmat veden tummuuteen. Todennäköisesti lampea ympäröivät kalliot luovat vedenpintaan varjon, joka saa veden näyttämään tavallista tummemmalta. Varuskunnasta peräisin oleva variantti *Tunturijärvi* perustuneen lampea ympäröiviin tunturimaisiin kalliomäkiin ja korpimaisiin metsiin. Nimistä ensimmäisenä asiakirjoissa esiintynyt *Hakipää Träsk* on mielenkiintoinen. Se on vanha suomenkielinen nimi muutoin ruotsinkielisen paikannimistön keskellä. Nimen määriteosa viittaa niemeen *Haukipää*, jossa lampi sijaitsee. *Haukipää* on vuorostaan annettu joko deskriptiivisesti niemelle, jonka muodot muistuttavat haukea tai todennäköisemmin kalastuksen näkökulmasta eli paikalla esiintyneiden haukien perusteella.

Myllyjärvi

Katso Molnträsk.

Myllylampi

myllylampi

Kauhala

2032 09: 61/82 3

NA: *Myllylampi, Myllynpääjärvi*

SLS: *Myllynpää*

1777: *Mylly Pä silda Träsk* (MHA B20 23/1-2)

Kauhalanjoessa oleva laajentuma Västerkullan kartanon kohdalla. Nimeä *Myllylampi* ei käytetä virallisesti eikä sitä löydy peruskartalta. Paikkaa on myös kutsuttu nimellä *Myllynpääjärvi*. Lammen nimi viittaa paikalla sijainneeseen vesimyllyyn, johon kuuluneet patorakenteet ovat edelleenkin nähtävissä paikalla. Peruskartasta löytyy nykyään *Myllynpää*-niminen lampi noin 500 metriä *Myllylampea* pohjoisempaa. On hyvinkin mahdollista, että *Myllypään* nimeämisessä on tapahtunut erehdys. Yhtä mahdollista on, että nimestäjät ja informantit ovat menneet paikoista sekaisin, ja tämän vuoksi arkistojen nimilipuissa *Myllylampea* ja *Myllynpäättä* pidetään samana paikkana.

Myllynpää

Katso Myllylampi.

Niittylampi

Niittylahti ~ Ängvik

2032 07: 55/62 7

SLS: *Storträsk, Ängvikträsk*

1700: *Engs Wycks Träsket* (MHA B19 15/5-6), 1762: *Ängviks Träsket* (B20 3/1-2), 1780: *Äng viks*, 1798: *Ängvik Träsket* (MHA B21A 8/2-3), 1800: *Ängwik Träsket* (MHA B19 14/3-4), 1801: *Ängviks Träsket*, 1930: *Ängsvik träsk* (MHA B19 14/5-6)

Kirkkonummen eteläosassa sijaitseva järvi. *Niittylampi* on myöhäinen käänös alkuperäisestä nimestä *Ängvik träsk*. Järvi on osaksi Upinniemen varuskunnan alueella. Ängvik träsk on topografialtaan kaksiosainen. Itäinen osa on suurempi ja pyöreän muotoinen, kun taas läntinen osa on kapea ja pieni. Ohut salmi erottaa järven kahta osaa toisistaan. Ängvik träskin rannoilla on monia korkeita kalliomäkiä. Vettä järveen virtaa pohjoisempaan sijaitsevista soista, minkä vuoksi vesi on sameahkoa. Lisäksi järveen

virtaa monta pientä ojaa, jotka on kaivettu pyrkimyksenä kuivattaa rantojen alueita peltoalaksi (Rosberg 1930: 42).

Ängvik träskin leksikaaliset nimenosat ovat selkeitä. Määriteosan *Äng* tarkoittaa niittyä ja *vik* lahtea. Nimensä perusteella *Ängvik träsk* saattaisi olla peräisin ajalta, jolloin järvi on vielä ollut merenlahti. Järven kaakkoiskulmassa sijaitsee edelleenkin *Stormosseniksi* ('isosuo') kutsuttu suoalue, joka kapeana kaistaleena jatkuu aina merelle saakka. On vaikeaa laskea tarkalleen, milloin *Ängvik träsk* olisi maatonut järveksi, mutta karkeasti sanoen ajoitus voidaan sijoittaa ensimmäisen vuosituhannen puoleen väliin (oletuksella, että maa olisi noussut keskimäärin 2 mm vuodessa). Tämän laskelman perusteella on mahdotonta olettaa, että järvi olisi enää ollut merenlahtena, kun ruotsinkieliset ovat paikan nimenneet.

Määriteosa *Ängvik* on siis peräisin muualta. Todennäköisesti *Ängvik träskistä* itään sijaitseva *Ängvikin* kylä on perustana järven nimelle. Tälle teorialle löydetään tukea vanhoista karttamerkinnoistä, joista valtaosassa järven nimen määriteosa on ollut genetiivisessä muodossa *Ängviks träsk* ('niittylahden järvi'). Vanhojen rajojen perusteella *Ängvik* on hallinnut suurinta osaa järven alasta (esim. vuodelta 1700 MHA B19 15/5-6). On siis loogista, että järven nimi pohjautuu kylään *Ängvik*. Kylännimi taas pohjautuu sijaintiin lähellä laajoja niittyalueita, jotka ovat syntyneet maannousun myötä kuivuneeseen merenlahteen.

Paskalampi

paska/lampi : -lammeks

Veikkola

2041 07: 59/88 4

NA: *Paskalampi, Porolampi* (ilmeisesti väärinkäsitys paikasta)

SLS: *Paskalampi*

Pieni lampi lähellä Kirkkonummen pohjoisrajaa. Paikka sijaitsee korpimaisessa ympäristössä. Lammen vieressä sijaitsee yksi Kirkkonummen korkeimmista paikoista Korkiamäki (93 metriä).

Nimenä *Paskalampi* on Suomen yleisimpiä vesistönimiä (Kiviniemi 1990: 187). Yleensä *Paskalammet* ovat pieniä ja syrjäisiä suolampia niin kuin Kirkkonummenkin tapaus, josta nimestäjän informanti on sanonut: ”mutainen ja liejurantainen suolampi” (NA). Nimiarkiston ja peruskartan (KKP) suhde on mielenkiintoinen *Paskalampien* tapauksessa. Peruskartalle päätyneiden nimien määrä on huomattavasti pienempi kuin

Nimiarkiston. Toisaalta ero voidaan selittää sillä, että kyseessä on ollut pienten nimenkäyttäjäpiirien käyttämät mikrotoponyymit, joilla on voinut olla useita rinnakkaisnimiä ja -muotoja. Kuitenkin on todennäköisempää, että *Paskalampien* vähyys peruskartalla johtuu nimien ”kaunistamisesta”. *Paskalampia* ei ole pidetty soveliaina paikanniminä, joten niille on kehitetty uusia nimiä peruskarttaa varten (vertaa *Kolmperä*).

Perälänjärvi

peräläjärvi

Veikkola

2041 07: 58/88 1

NA: *Perälä*

SLS: *Perälä, Perälä träsk*

1781: *Pärällä Träsk* (MHA B20 19/4), 1782: *Perälä Träsk* (MHA B21A 23/1-2), 1903: *Perälä träsk* (MHA B21A 23/4), 1912: *Perälä träsk* (MHA B21 24/1-2), *Perälä träsk* (PK: 2041 07+04)

Kirkkonummen pohjoisin järvi. Perälänjärven rannat ovat matalat ja heinikkoiset. Nykyään järven länsipuoli on Veikkolan taajamaan syntyneen asutuksen valtaama. Vetensä järvi saa ympäristön soilta ja vesi laskee lähellä sijaitsevaan Lamminjärveen.

Genetiivimuotoinen määriteosa viittaa vahvasti siihen, että järvi on nimetty *Perälä*-nimisen isännän tai tilan mukaan. Vuoden 1781 maanmittauskartassa näkyy, että Kaljärven kylä on omistanut *Perälänjärven* rannasta niittyalueen nimeltä *Perällänjttu* (MHA B20 19/4). Veikkolan omistuksessa on ollut järven eteläpäädyssä sijainnut niitty nimeltä *Perälä Sammall Nitu*. Lisäksi tilannimenä *Perälä* on hyvin yleinen Suomessa (NA). *Perälänjärven* tapauksessa tällaisesta asutusnimestä ei kuitenkaan löydy mainintoja vanhoista Kaljärven tai Veikkolan kylää koskevista verokirjoista tai maanmittausasiakirjoista (SAYL; MHA).

Kuitenkin 1700-luvun lopussa piirrettyssä Kuninkaan kartastossa *Perälänjärven* rantaan ja yllä mainitun *Perälänniityn* vierelle on merkitty torppa (KK: 49). Kaikella todennäköisyydellä tätä asumusta on kutsuttu *Peräläksi*, mikä on siten toiminut pohjana alueen muille *Perälä*-alkuisille nimille. 1800-luvun lopulla piirrettyssä Pitäjänkartastossa kyseisellä paikalla ei ole enää minkäänlaista asumusta, mutta järven pohjoispäästä löytyy *Perälä*-niminen torppa. Tämän asumuksen voisi kuvitella saaneen nimensä etelämpänä sijainneen torpan perusteella. Toisin sanottuna on hyvin todennäköistä, että

jo 1700-luvulla on *Perälänjärven* rannalta löytynyt tila nimeltä *Perälä*, jonka pohjalta järvinen on saanut nimensä.

Petäjärvi

2041 07: 54/84 1

NA: *Petäjärvi*

SLS: *Petäjärvi*

1731: *Pättjärfwj Träsk* (MHA B21 4/2-3), 1765: *Pete Jerwi*, 1774: *Pete Järfvi Träsket* (MHA B21A1/1-2), 1817: *Pettaiervi* (B19 13/5-6), 1819: *Patajerfwi* (MHA B20 19/6-7), 1850: *Pätäjärwi träsk* (MHA B21A 1/4-5), 1912: *Petäjärvi träsk* (MHA B21 24/1-2) Isohko järvi Kirkkonummen luoteisrajalla. Pohjoisesta pistävä Näseudden-niemi jakaa järven kahteen osaan. Järven rannat ovat miltei kauttaaltaan raivattu pelloiksi. Nimestäjän informantin mukaan Petäjärven pintaa on joskus laskettu uuden peltoalan kasvattamiseksi (NA). Vesi virtaa Petäjärveen pohjoisen suunnasta Alhonsuolta ja Heparista. Petäjärven eteläpäädyistä lähtevä Kvarnån laskee Stor Lonoks -järveen.

Petäjärvi on semanttiselta merkitykseltään täysin ymmärrettävä. Määriteosa *Petä-* on viitannut petäjään eli mäntyyn. Vielä 1960-luvullakin nimestäjän informantti on kertonut, että Petäjärven rannoilla on kasvanut komeita männikköjä (NA). Nimen määriteosa on todennäköisesti lyhentynyt muodosta *petäjä*. Äänteellisen toiston (-*jä* ja *jär-*) vuoksi lopputavu -*jä* on heittänyt pois. Toisaalta murteista löytyy myös lyhyempiä muotoja petäjästä, kuten *petää* ja *petäs* (SMSA). Näitä ei kuitenkaan ole tavattu Kirkkonummen lähialueilta.

Kylännimenä *Petäjärvi* on esiintynyt jo 1500-luvulta lähtien. Mielenkiintoista on se, että muutamissa ensimmäisissä merkinnöissä määriteosan lopussa esiintyy *s*: esimerkiksi 1540: *Petesierffuj* ja 1541: *Pettasjeruj* (Hausen 1924: 374). Tästä voisi päätellä, että määriteosa on ollut ääntöasultaan *petäs*. Kuitenkin suurin osa 1500-luvun merkinnöistä on ollut vokaaliloppuisia eikä Suomesta löydy yhtäkään *Petäs*-alkuista järven tai lammen nimeä. Toisaalta on huomioitavaa, että monista peruskartan *Petäjäjärvistä* löytyy Nimiarkistosta merkintöjä, joissa informantit käyttävät muotoa *Petäjärvi*. Tästä voitaisiin päätellä, että Kirkkonummen tapaisella kaksikielisellä alueella nimi on säilyttänyt vanhan ääntöasunsa myös karttamerkinnöissä. Kirkkonummen *Petäjärven* tapauksessa on lisäksi mielenkiintoista myös se, että appellatiivi *petäjä* on erityisesti itämurteissa käytetty (SSA s.v. *petäjä*). *Petä*-alkuisten vesistönimien esiintymisalueet ovat yhtä lailla selkeästi idässä (NA).

Pikaraiset

pikaraiset : pikaraisiin

Koski-Navala

2041 07: 61/87 1 ja 60/87 1

NA: *Iso Pikkarainen, Vähä Pikkarainen, Iso-Pikkarainen, Pikku-Pikkarainen*

SLS: *Pikarais*

1700: *Pikaraisiärfi* (MHA B20 9/1-2), 1804: *Lill Pikarais Jerfvi* ja *Stor Pikarais Jerfvi* (MHA B21 6/3-4), 1912: *Stor Pekkarais* ja *Lill Pekkarais* (MHA B21 24/1-2)

Kaksi pientä järveä Kirkkonummen koilliskulmassa. Järven osia erottaa toisistaan kapea salmi. Pikaraiset sijaitsevat korpimaisessa ja kallioisessa metsämaisemassa. Isomman Pikaraisen itärannalla on nykyään runsas vapaa-ajan asutus. Vetensä Pikaraiset saavat lähialueen soista. Pienemmästä järvestä lähtee Pikaraistenoja, joka laskee etelän suuntaan, aina Hauklampeen saakka.

Järven nimi perustuu suomen kielen adjektiiviin *pikkarainen*. Muotoon *pikkarainen* on päädytty joko paikallisen suomen murteen vaikutuksesta tai ruotsalaisten kirjureiden merkintöjen perusteella. Huomioitavaa on myös se, että Nimiarkiston kokoelmiin on kirjattu muodot *Iso Pikkarainen* ja *Vähä Pikkarainen*. Lisäksi vuoden 1912 maanmittausasiakirjan nimi on muodossa *Pekkarais*. *Pikarai*-alkuisia paikannimiä ei peruskartalta tai Nimiarkistosta löydy muita kuin Kirkkonummen tapaus. *Pikkarai*-alkuisia paikannimiä löytyy muutamia kymmeniä erityisesti pohjoisesta, nykyisen Oulun läänin alueelta (KKP, NA). Niistä kuitenkin suurin osa on talonnimiä. Luontonomistakin suurin osa sijaitsee niin pohjoisessa, että nimeämistapaa on pidettävä nuorena (NA).

Pikkujärvi

Katso Lillträsk (Haapajärvi).

Pilvijärvi

Katso Molnträsk.

Putkasträsket

Kauhala

2032 09: 62/82 3

SLS: *Putkasträsket*

Entinen metsälampi Kirkkonummen länsirajan tuntumassa. Vielä 1980-luvun kartoissa lammikko on näkyvässä, mutta ei enää nykyisissä kartoissa (KKP). Lammikon vieressä on sijainnut torppa nimeltä *Putka* (SLS). Kyseisen asumuksen perusteella myös *Putkasträsk* on saanut nimensä.

Qvarnträsket †

Katso Hemträsket.

Ruokojärvi

ruåko/järvi : -järves

Överkurk

2032 09: 55/79 2

NA: *Ruokojärvi, Råksjö*

Nykyään peltoalue Bakträskin koilliskulmassa. Paikalla on aiemmin sijainnut *Ruokojärveksi* kutsuttu vedenkokouma. Ruotsiksi paikkaa on kutsuttu nimellä *Råksjön*, jossa määriteosa *Råk-* on äänteellinen mukaelma suomalaisen nimen *Ruoko*-määritteestä. Nimestäjän tietojen mukaan järvi on kuivunut 1900-luvun alussa, kun Bakträskin pintaa on laskettu (NA). Kuitenkaan kyseisestä järvestä ei löytynyt mainintoja 1700-luvun maanmittauskartoista (MHA). 1700-luvun loppupuolella piirrettyä Kuninkaan kartastossa kyseisen järven paikalle on piirretty pieni suo (KK: 34). Todennäköisesti kyseessä on tuolloin ollut hyvin soistunut ja rehevöitynyt lammikko. Nimi *Ruokojärvikin* jo viittaa siihen, että paikalla on ollut runsasta kasvillisuutta.

Saarlampi

saarlammi : -s

Evitskog

2032 06: 52/81 1

SLS: *Sarlam*

NA: *Saarilampi, Sarlamträsket*

1765: *Sar Lami* (B19 13/3), 1817: *Sar Lammi* (MHA B19 13/5-6), 1912: *Saarilampi* (MHA B21 24/1-2)

Lampi Kirkkonummen luoteiskulmassa. Eteläisiltä rannoiltaan lampi on kallioinen. Pohjoisen rannat ovat laakeammat, ja niillä sijaitsee Evitskogin kylän peltolohkoja. Keskellä lampea on saari, josta lampi on myös saanut nimensä. Ruotsalaiset ovat käyttäneet suomalaisen nimen äännekuvausta *Sarlam*. Suomessa *Saar(i)lampi* on yksi kaikkein yleisimmistä lammen nimistä (Kiviniemi 1990: 188). Tämä johtuu siitä, että saaret ovat hyvin havainnollisia määritteitä lammille ja järville. Määriteosan loppuheittoisuus on oletuksen mukaista Kirkkonummen seudun suomalaisperäisissä nimissä.

Siikajärvi

siikajärvi : -järves

Koski-Navala

2041 07: 62/88 1

SLS: *Siikajärvi*

1700: *Sikkiärfi* (MHA B20 9/1-2), 1804: *Sik Jerfvi* (MHA B21 6/3-4), 1912: *Siikajärvi* (MHA B21 24/1-2)

Järvi Kirkkonummen koilliskulmauksessa, puoliksi Espoon puolella. Muodoltaan Siikajärvi on kapea ja noin kahden kilometrin pituinen. Järvi sijaitsee mäkisessä metsämaastossa. Nykyään järven rannat ovat erilaisten asumismuotojen valtaamat.

Merkitykseltään *Siikajärvi* on täysin läpinäkyvä. Kyseessä on siis ollut järvi, jossa esiintyy siikoja. Peruskartalta *Siikajärviä* löytyy erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomesta (KKP). Tämä on luonnollista, koska näillä seuduilla on paljon järviä ja myös siikaa esiintyy luontaisesti. Kirkkonummen *Siikajärvi* on todennäköisesti ollut kansan parissa ääntöasultaan loppuheittoinen *Siikjärvi*. Näin se on kirjattu vanhoihin

karttoihin, ja lisäksi paikallisessa murteessa paikannimien määritteet ovat yleensä loppuheittoisia.

Simolampi

simo/lampi : -lammilt / -lammelt

Veikkola

2041 07: 60/89 3

SLS: *Simolampi*

1782: *Simulammi* (MHA B21A 23/1-2), 1903: *Simolampi* (MHA B21A 23/4)

Pieni lampi Kirkkonummen pohjoisrajalla. Sijaisee vetisessä korpimaastossa. Ympäriä löytyy myös jyrkkiä kalliomäkiä.

Simolammen nimi perustuu henkilönnimeen *Simo*, joka taas on suomalaistunut muoto ruotsalaisesta *Simeonista*. Tällaista nimeä ei kuitenkaan mainita Veikkolaa koskevissa verokirjoissa, joita on olemassa aina vuodesta 1560 asti (SAYL). Nimen voisi kuvitella siis syntyneen ennen vuotta 1560. Lisäksi huomioitavaa on, että Kirkkonummen ja Vihdin väliset rajalinjaukset ovat pysyneet vuosisatojen ajan suurin piirtein samoina. Täten nimi *Simolampi* voidaan kuvitella syntyneeksi keskiajan alussa (noin 1200–1300). Lisäksi mielenkiintoista on, että nimi on muodossa *Simulammi* vuoden 1782 kartassa. Nimeä *Simu* pidetään yleisesti länsisuomalaisena (SPNK: 414). Peruskartan perusteella *Simu*-alkuisten nimien levikki onkin huomattavan läntinen ja erityinen keskittymä löytyy Satakunnasta Keski-Suomeen ulottuvalta vyöhykkeeltä (KKP).

Sommarvägsträsket

Häggesböle

1724: *Sommarvägträsket* (MHA B20 11/1-2), 1772: *Sommarwäcs Träsk* (MHA B20 11/3-4)

Pieni järvi Kirkkonummen eteläosassa Porkkalanniemellä. Järveä reunustavat korkeat kalliorinteet. Pohjoispuolisten mäkien takaa alkavat Häggesbölen pellot. Sommarvägträsketin pohjoispäätyyn laskee pieni oja ja lounaisosasta lähtee vuorostaan oja kohti etelää.

Järvi on syntynyt maankohoamisen myötä, kun ympäröivät rinteet ovat erottaneet järven merestä. Tämä on tapahtunut karkeasti sanoen ensimmäisen vuosituhannen

puolivälissä (oletuksena maankohoaminen 2 mm vuodessa ja järven nykyinen pinnankorkeus 7.7 metriä).

Sommarvägräsket on syntaktisesti ja semanttisesti selkeä tapaus. Määriteosa *Sommarvägs* 'kesätien' viittaa järven länsipuolitse kulkevaan maantiehen. Järven itäpuolella on samanlaisin perustein nimetty *Vintervägräsket* (kts. sitä). *Sommarväg*-alkuisia paikannimiä löytyy jonkin verran Suomesta, ja kuten olettaa saattaa ne on kaikki nimetty lähellä kulkevien teiden perusteella (SLS). Kirkkonummen *Sommarvägräsket* on kuitenkin ainoa laatuaan. Kesällä käytössä olleet tiet ovat tietysti kiertäneet järvet, lammet ja muut sellaiset, joten niillä ei ole ollut suurta funktiota nimeämisessä. *Vinterväg*-alkuisten tapauksessa vesistönimet ovat vuorostaan enemmistö (NA; SLS). Tämä on helppo selittää sillä, että talvitiet ovat hakeutuneet jäätyneille soille, järville ja lammille, koska ne ovat tarjonneet tasaiset ja nopeat kulkuväylät. Joka tapauksessa Kirkkonummen *Sommarväg*- ja *Vinterväg*-nimet osoittavat, kuinka merkityksenkäs yhteys Porkkalanniemeen on ollut paikallisille.

Stora Lonoks

Katso Lonokset.

Stora Pikaraisjärvi

Katso Pikaraiset

Storträsk

stuurtresk

Evitskog

2032 06: 52/78 9

NA: *Storträsk*

SLS: *Storträsk*

1692: *Öfwisko Träsket* (MHA B21 18/1-2), 1765: *Stor Träsk (Hela Träsket med Bakträsk)*, (MHA B19 13/3), 1817: *Stor Träsket* (MHA B19 13/9-10), 1900: *Storträsk* (MHA B19 13/19-20), 1912: *Storträsket* (MHA B21 24/1-2), *Evitskog eller Stor Träsket* (PK: 2032 09)

Suuri järvi Kirkkonummen luoteiskulmassa. Leveän salmen takana Storträskistä itään sijaitsee *Bakträsk* (kts. sitä), joka on Storträskiä huomattavasti suurempi. *Storträskiksi* kuviteltava alue on läntiseltä rannaltaan raivattu pelloiksi. Pohjoinen ja eteläinen ranta

ovat metsän peitossa. *Storträskin* koilliskulmasta lähtee oja, joka vie vettä Stora Lonoks-järveen.

Merkitykseltään *Storträsk* on yksinkertainen (suomeksi 'isojärvi'). Kyseessä on yksi yleisimmistä vesistönimistä Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla (SLS). Kirkkonummen *Storträskin* nimenantoperuste liittyy siihen, että järvi yhdessä Bakträskin kanssa on Evitskogin alueen suurin. Lisäksi lähistöltä löytyy monia pieniä järviä ja lampia, joiden suhteen *Storträsk* on suuri. Vaikutusta on myös sillä, että järven pohjoisrannalla sijainnut Evitskogin vanha kyläkeskus on vuosisatojen ajan ollut Kirkkonummen pohjoisosan menestyneimpiä ja suurimpia kyliä (SAYL). Täten Evitskog on ollut se kylä, joka on vaikuttanut nimeämiseen eniten. Esimerkiksi *Bakträsk* on todennäköisesti saanut nimensä Evitskogin suunnasta; sijaitseehan se kyläkeskuksesta katsoen salmen takana. Yhtä lailla esimerkiksi vanhat nimiasut *Öfwisko Träsket* ja *Evitskog Träsket* kertovat siitä, että Evitskogin kylä on ollut alueella keskeinen paikka.

Storträskin ja *Bakträskin* suhteen lisäksi mielenkiintoinen kysymys liittyy vesistön alkuperäisiin nimiin. Evitskogin, Volsin ja Överkurkin paikannimistössä on hyvin voimakas suomalaisperäinen vaikutus. On siis selvää, että alueella on ollut suomalaisasutusta ennen sen ruotsalaistumista. Yhtä lailla on oletettavaa, että *Storträskin* ja *Bakträskin* vesistöillä on ollut suomenkielinen nimi. Lisää kohdassa Bakträsk.

Storträsk

Gunnarskulla

2032 08: 61/66 3

SLS: *Mattasstorträsk*

1692: *Träsk* (MHA B20 1/1), 1777: *Stor Träsk* (MHA B20 1/2-3), 1912: *Storträsk* (MHA B21 24/3-4), 1913: *Stor Träsk* (MHA 1/13-14)

Pienehkö lampi Kirkkonummen eteläosissa. Lammen rannat ovat miltei kauttaaltaan maatumutta vesijättömaata. Vain lammen itäpäästä löytyy korkeita kalliomäkiä. Storträskiin virtaa vettä Träskbyträskin suunnasta ja vesi laskee pois Strömsbäckeniä pitkin kohti maatumaisillaan olevaa Satlfjärdeniä. Storträsk on syntynyt maankohoamisen seurauksena, kun vetäytynyt meri on jättänyt jälkeensä vedenkokouman. Lammen alaa on lisäksi pienennetty ihmisvoimin.

Nimenä *Storträsk* 'isojärvi' on selkeä ja yksi yleisimmistä Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla (SLS). Vieressä sijaitsevan *Lillträskin* kanssa *Storträsk* on muodostanut vertailuun perustuvan nimikaksikon. Suomenruotsalaisilla alueilla yksinkertaiseen vertailuun perustuva nimeäminen näyttäisi olleen yleinen tapa. Esimerkiksi Kirkkonummen Överbyn kylästä löytyy samaan tapaan nimetty kaksikko. Suomenruotsalaisten asuttamilla rannikoilla vedenkokoumat ovat harvinaisia, joten tässä mielessä suora ja yksinkertainen nimenanto on ollut loogista. SLS:n kokoelmasta löytyvä rinnakkaismuoto *Mattasstorträsk* perustuu lammen pohjoispuolella sijaitsevaan Mattaksen tilaan. Nimi on syntynyt, kun Gunnarskullan *Storträsk* on pitänyt erottaa muista Kirkkonummen samannimisistä vedenkokoumista. Maaomistusten perusteella lammen nimeen on lisätty määritteeksi *Mattas-*.

Storträskin tapauksessa nimenantoperuste on jo menettänyt merkityksensä, koska maankohoamisen ja ihmistoiminnan vuoksi lammen pinta-ala on pienentynyt vauhdikkaasti. Vielä 1600- ja 1700-lukujen kartta-aineistoissa lampi on ollut vähintään kaksi kertaa nykyistä laajempi. Todennäköisesti lampea ja sen ympäristöä on myös ihmisvoimin kuivatettu läheisten peltolohkojen kasvattamiseksi. Kuivattamisen vuoksi lammen pinta on nykyään vain 0,8 metriä merenpinnan yläpuolella. *Storträskin* muodostumista on tutkittu tarkemminkin (Miettinen 2011). Pohjasta otettujen näytteiden perusteella lampi on kuroutunut makenveden kokoumaksi noin 1150 jaa. (Miettinen 2011: 70).

Storträsk

Vuohimäki ~ Getberg / Överby

SLS: *Storträsk*

1761: *Getbergs Träsk* (MHA B21A 26/1-3), 1827: *Stor Träsk* (MHA B21A 26/14-15), 1849: *Stor Träsk* (MHA B19 20/1), 1912: *Storträsk* (MHA B21 24/3-4)

Kirkkonummen kirkonkylän lounaispuolella sijaitseva järvi. *Storträskin* rannat ovat pääosin kallioiset ja muilta osin kostean vesijättömaan peitossa. Järven itä- ja länsirantojen tuntumassa on pienet peltokaistaleet. Läntisen peltokaistaleen halki virtaa oja, joka laskee järveen. *Storträskin* eteläpäädyistä lähtee vuorostaan oja kohti etelää ja merta. *Storträsk* on syntynyt maankohoamisen seurauksena, kun maanpinta on noussut merta korkeammalle. Tämä on tapahtunut karkeasti sanottuna ensimmäisen vuosituhannen lopussa (oletuksena, että maa on kohonnut keskimäärin 2 mm vuodessa).

Storträsk on Uudenmaan suomenruotsalaisten alueiden yleisimpiä paikannimiä (SLS). Kirkkonummeltakin löytyy kolme samannimistä vesistöä. Lisäksi yleisenä tendenssinä on, että *Storträskien* lähistöltä löytyy vertailupareja, jotka ovat yleensä muodossa *Lillträsk*. Näin on myös Getbergin *Storträskin* tapauksessa. Järven koillispuolella sijaitsee pieni lampi nimeltä *Lillträsk* (kts. *Lillträsk (Överby)*).

Storträskillä on myös esiintynyt rinnakkaisnimi *Getbergs Träsk* 1700-luvulla. Tämä liittyy todennäköisesti läheisen kylän nimeen, joka vuorostaan on metonyyminen siirrynnäinen läheisen kallion nimestä. *Getberg* eli 'vuohikallio tai -mäki' lienee saanut nimensä vuohista, joita on paimennettu kalliolla.

Storträsk

Katso Niittylampi.

Suolampiträsk †

Katso Hiirlampi.

Suonsilmä

Kauhala

SLS: *Suonsilmä*

Kirkkonummen koillisrajalla sijaitseva suolampi. Nimi *Suonsilmä* kuvaa tarkoitettua loogisesti. Kyseessä on suon keskellä sijaitseva lammikko. Jälkiosana *-silmää* käytetäänkin juuri suolampien, lähteiden ja painanteiden yhteydessä (KKP).

Svartträsket

Katso Mustalampi.

Särkijärvi

särkjärvi

särk(i)järvi

särkijärvi

Haapajärvi

2041 07: 57/83 2

NA: *Särkijärvi*

SLS: *Särkjärvi*

1777: *Särk Iärwi* (MHA B20 1/3-4), 1833: *Särk järvi* (MHA B20 7/13-14), 1912: *Särkijärvi* (MHA B21 24/1-2)

Kirkkonummen pohjoisosissa sijaitseva järvi. Särkijärven eteläinen ranta on oikeastaan kapea kannas, joka erottaa järven Tampajasta. Kannas on myös hyvin jyrkkäpiirteinen, ja tämän takia vesikin syvenee voimakkaasti eteläiseltä rannalta. Pohjoisranta on loivemmin kallistuvaa, ja nykyään siellä sijaitsee tiheähkö asutuskeskittymä. Vetensä Särkijärvi saa läheiseltä suolta ja myös ympäröiviltä mäenrinteiltä valuu vettä järveen.

Semanttiselta merkitykseltään *Särkijärvi* on selkeä. Kyseessä on järvi, jossa esiintyy särkikaloja. Kyseessä on yksi Suomen yleisimmistä järvennimistä (Kiviniemi 1990: 184). *Särkijärven* rehevöityneessä vedessä särjet ovat viihtyneet hyvin (<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kalat/sarki>, luettu 29.7.2014). Paikallisten puheessa nimi on äännetty loppuheittoisena muodossa *Särkjärvi*. Tämä ääntämistapa on jo vanhoissa asiakirjamuodoissa.

Tampaja

Haapajärvi / Kylmä / Lapinkylä ~ Lappböle

2041 07: 56-57/82-83 (7,8)

SLS: *Tampaja*

1711: *Tambajan jarfwi* (MHA B21 4/1), 1731: *Tambåja Träsk* (MHA B21 4/2-3), 1777: *Tambaja Iärwi* (MHA B20 1/3-4), 1779: *Tampaja Träsk* (MHA B21 4/4-5), 1833: *Tambaja* (MHA B20 7/13-14), 1912: *Tampaja träsk* (MHA B21 24/1-2)

Kirkkonummen pohjoisosissa sijaitseva suurehko järvi. Sen itäiselle rannalla kohoavat jyrkät kalliomuodostelmat. Läntinen ranta on loivempi ja järven luoteisranta on peltoaluetta. Tampajan pohjoispuolella on kapean kannaksen takana Särkijärvi. Järven eteläisestä lahdesta lähtee puro kohti etelää, jossa se yhtyy Juusjärvestä tulevaan virtaan

ja päättyy lopulta Lapinkylänjärveen. Puron alussa pudotus on voimakas ja siten myös veden virtaus. Paikalla onkin sijainnut mylly.

Tampaja on nimenä erityinen. Ainoastaan nykyään Venäjälle kuuluvasta Antrean pitäjistä on kerätty nimitieto paikasta nimeltä *Tampajanniemi* (NA). Kirkkonummen *Tampajan* vanhojen asiakirja-asujen perusteella nimi on pysynyt vuosisatojen ajan varsin muuttumattomana. Nimeä on pidettävä niin suomalaisten kuin ruotsalaistenkin käyttämänä, koska perusosat *järvi* ja *träsk* vaihtelevat eri lähteissä. Kuitenkin Haapajärven, Kylmälän ja Lapinkylän alueet ovat kaikki selkeästi suomalaistaustaisia, joten myös *Tampajan* tapauksessa on oletettava, että nimi on suomalaisperäinen.

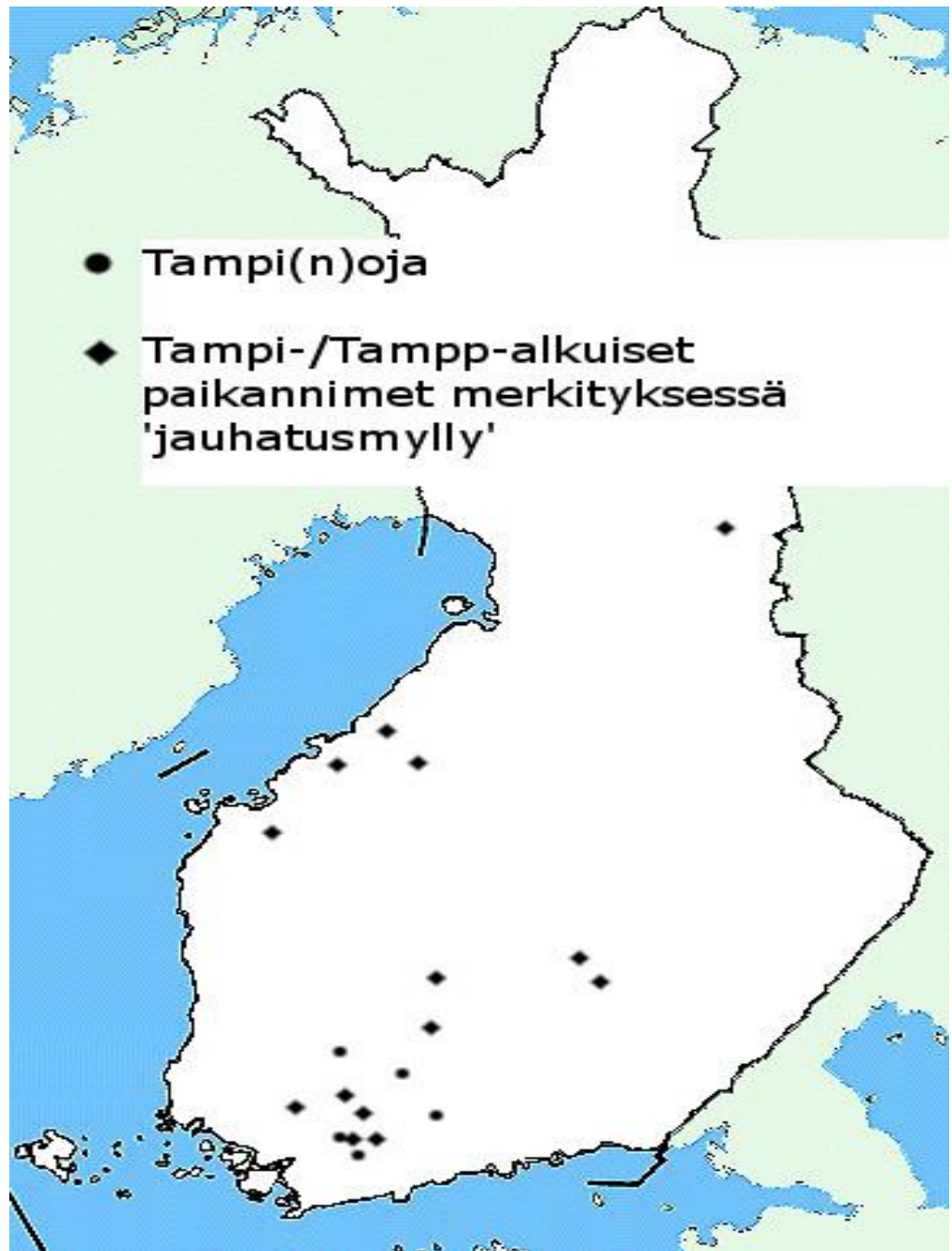
Nimen semanttista merkitystä on vaikea selvittää. Heikki Ojansuu käytti *Tampajaa* esimerkkinä selvittäessään *Tampereen* nimeä (1920: 218). Myöhemmin *Tampere*-nimeä on analysoitu paljonkin, mutta ilman vertaamista *Tampajaan*. Pitkään vallalla oli Viljo Nissilän teoria, jonka mukaan *Tampere* on peräisin muinaisruotsin sanasta *damber*, joka tarkoittaa patoa (1959: 195–205). Laajemmin on tunnettu saman sanan uudempi ruotsalaisversio *damm*, jota on käytetty suomessa muodossa *tammi*. Nissilän *Tampere*-tulkinta on viime aikoina kyseenalaistettu, ja uudemman teorian mukaan *Tampere* olisi saamelaisperäinen nimi, joka on peräisin saamen sanasta *dappal* (pohjoissaame) ’suvanto koskessa, laukama, koskien välinen suvanto’. Kantasaamessa appellatiivi olisi ollut muodossa **tempel*. Tästä muodosta viimeinen konsonantti *l* olisi hämmäläismurteen vaikutuksesta muuttunut *r*:ksi (Rahkonen 2011: 252–253).

Kirkkonummen *Tampajan* tapauksessa edellä mainitut teoriat saamelaistaustasta tai muinaisruotsin *damber*-sanasta eivät vaikuta sopivalta. Saamelaisteorian mukaista ’koskien välistä suvantoa’ on mahdotonta kuvitella sijainneeksi nykyisen *Tampajan* paikalla. Muinaisruotsin sanaan *damber* perustuvalla teorialla on myös ongelmansa. Pauli Rahkonen on käsitellyt osaa niistä nimeä *Tampere* koskevassa artikkelissaan (2011: 252–256). Patoa tarkoittava määräite kuitenkin sopisi järven nimeksi. *Tampajan* eteläisimmästä lahdesta lähtevän ojan (*Tampajabäcken*) varrella on ainakin 1700-luvun lopusta saakka ollut mylly (MHA B21 4/4-5). Todennäköisesti mylly on sijainnut paikalla jo paljon aikaisemmin. Myllyihin yleensä liittyvät myös erilaiset patorakennelmat, joista koko järvi olisi sittemmin saattanut saada nimensä. Lisäksi Nimiarkiston kokoelmissa on maininta Kylmälässä sijaitsevasta *Tammiojasta*, jossa ”on ollut sulku”. Todennäköisesti kyseessä ei ole *Tampajabäckenin* varrella sijaitseva mylly, koska se on sijainnut Lapinkylän alueella. Joka tapauksessa nimilipun tieto osoittaa, että Kirkkonummella on käytetty appellatiivia *tammi* merkityksessä pato.

Huomattavaa on myös, että Nimiarkiston kokoelmista löytyvän *Tampajanniemen* (Antrea) nimilipussa kerrotaan, että paikalla on sijainnut ”tammi eli pato”.

Ääntellisesti on kuitenkin vaikea ajatella, että muodosta *tammi* olisi kehittynyt nimi *Tampaja*. Paremmin äännemuutosten lainalaisuuksiin sopii murteissa käytetty appellatiivi *tamppi* (SSA s.v. *tamppi*). Yhdyssana *tamppimylly* tarkoittaa ’saran vanutuslaitetta’. Tällainen olisi saattanut toimia Tampajabäckenin varrella. Näin jokea, jonka varrella mylly on sijainnut, olisi voitu kutsua esimerkiksi muodolla **Tamppioja*. Tästä olisi päädytty sisäheiton myötä muotoon **Tampoja* ja järvennimeen **Tampojanjärvi*. Toisen tavun vokaali *o* olisi sittemmin mukautunut painolliseen vokaaliin *a*. Ensimmäisessä asiakirjamuodossa vuonna 1711 nimi onkin genetiivissä muodossa *Tambajan jarfwi*.

Appellatiiviin *tamppi* perustuva selitys on siis täysin uskottava äänteellisesti. Lisäksi on varmaa, että *Tampajabäckenin* (**Tampojan*) varrella on sijainnut vesimylly. On kuitenkin ongelmallista osoittaa, että paikalla olisi sijainnut niin sanottu *tamppimylly*. Nämä saran vanuttamiseen tarkoitetut myllyt yleistyivät Suomessa vasta 1700-luvulla ([www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle\(10699\)](http://www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle(10699)), luettu 27.7.2014). Toisaalta esimerkiksi muoto *tamppu* (tavallisesti monikossa *tamput*) on tarkoittanut osissa Lounais-Suomea ja Hämettä ’ruumenia, silppuja, akanoita tms.; niistä jauhettu jauho hätäleipiin’ (SSA s.v. *tamppi*). Toisin sanottuna appellatiivin *tamppi* ja sen eri varianttien merkitys ei ole rajoittunut pelkästään saran vanutukseen, vaan niitä on käytetty yleisimminkin myllytoimintaan liittyen. Tälle tulkinnalle saadaan tukea Nimiarkiston kokoelmista. Monissa nimilipuissa kerrotaan *Tampi-* tai *Tampp-*alkuisen paikannimen perustuvan paikalla sijainneeseen viljojen jauhinyllyyn. Tällaisia tapauksia on myös löydettävissä Kirkkonummen lähiseuduilta eteläisestä Hämeestä ja luoteiselta Uudeltamaalta (kts. Levikkikartta 9). Kaiken kaikkiaan on siis loogista ajatella, että nimi *Tampaja* on ollut alkuaan muodossa **Tamppiojanjärvi*.

Levikkikartta 9. Suomen *Tampi-/Tampp*-alkuiset paikannimet merkityksessä 'jauhatusmylly' ja *Tampi(n)oja* (NA). Esiintymät löytyvät liitteestä 1.

Tollsträsket

Heikkilä ~ Hindersby / Tolsa ~Tolls

2032 08: 59/69 13

SLS: *Tollsträsket*

1692: *Hintersby Träsk* (B20 5/1), 1704: *Båtnäs Träsk* (MHA B21 6/1), 1762: *Hindersbyss Träsk* (MHA B21 16/2-3), 1836: *Hindersby Träsket* (MHA B20 5/4), 1906: *Hindersby Träsket* (MHA B21 16/5), 1910: *Tolls träsk* (MHA B21A 19/3), 1912: *Hindersbyträsk* (MHA B21 24/ 3-4), *Tolls Träsk* (KK:23)

Pieni lampi Kirkkonummen keskustan kaakkoispuolella. Lammen rannat ovat voimakkaasti rehevöityneet ja soistuneet. *Tollsträsket* sijaitsee Sundetin salmen varrella, mutta maankohoamisen vuoksi niin lampi kuin salmikin ovat maatumassa. Lammen vedenpinta on vain noin kaksi metriä merenpinnan yläpuolella, joten maatuminen lienee tapahtunut ensimmäisen vuosituhannen vaihteessa (oletuksena maannousu 2 mm vuodessa).

Historian saatossa *Tollsträsketin* nimessä on ollut variaatiota. Aikaisimmista muodoista *Hindersbyträsk* on viitannut lammen pohjoispuolella sijaitsevaan kylään nimeltä *Hindersby*, jonka alueella lampi suurimmaksi osaksi sijaitsee. 1700-luvun alussa mainittu muoto *Båtnäs Träsk* 'veneniemilampi' on merkki ajasta, jolloin *Tollsträsketiltä* on vielä ollut yhteys merelle. Lähiseudun asukkaat ovat pitäneet veneitään paikalla, joka vuosisatoja sitten on ollut Sundetin salmeen pistävä niemi. Nykyinen peruskartalle päätynyt nimi *Tollsträsket* perustuu vuorostaan lammen koillispuolella sijaitsevaan *Tollsin* (suomeksi *Tolsa*) kylään.

Tränuhals

Kvarnby

2032 09: 54/75 2

SLS: *Tränuhals*

1780: *Tranhals Träsk* (MHA B21A 3/2), 1905: *Tranhalssträsk* (MHA B21A 3/10-11)

Pieni lampi Kirkkonummen länsirajan tuntumassa. Tränuhals sijaitsee hyvin korpimaisessa ympäristössä. Lampea ympäröivät jyrkät kalliot ja tiheä metsä. Länsi- ja etelärannoiltaan lampi on soistunut.

Tränuhalsin kirjaimellinen käänös on 'kurkikaula'. *Trän(u)*-alkuisissa nimissä nimen antoperusteena ovat kurkilinnut. Ne viihtyvät korpimaisilla suolammeilla, joten on loogista, että monet *Trän(u)*-alkuisista paikannimistä liittyvät soihin (FSO-lex

s.v. *Trän(u)-*). Suomenruotsalaisessa nimistössä nimielementtiä *hals* käytetään niin määrite- kuin perusosana. Molemmissa tapauksissa merkitys on useimmiten sama: pitkä ja kapea aukko kahden luonnonmuodostelman välissä. Kirkkonummen *Tränuhals* sopii kuvaukseen hyvin, koska se on muodoiltaan kapea ja sitä reunustavat jyrkätköt kalliorinteet.

Träsk(et)

Uudenmaan suomenruotsalaisessa nimistössä yksiosainen *Träsk(et)* on yleinen nimi (FSO-lex s.v. *Träsk(et)*). Tämä selittyy esimerkiksi sillä, etteivät rannikon ruotsinkieliset asukkaat kokeneet pieniä järviä ja lampia tärkeäksi omaisuudeksi, joten nimeäminen on tapahtunut mahdollisimman yksinkertaisesti. Kirkkonummellakin monet pienet vedenkokoumat on vanhoissa maanmittausasiakirjoissa nimetty ytimekkäästi *Träsk(et)*. Harva näistä on kuitenkaan päätynyt peruskartalle, koska tällöin paikkojen erottaminen toisistaan olisi kohtuuttomasti vaikeutunut.

Träsk †

Katso Träskbyträsket.

Träsk †

Katso Kalvholmsträsket.

Träsk †

Katso Storträsk (Gunnarskulla).

Träsket

Porkkala ~ Porkkala

2031 09: 53/51 1

SLS: *Träsköträsket*

1912: *Träsk* (MHA B21 23/31-32)

Pieni lampi Kirkkonummen eteläosassa sijaitsevassa Träskön-saaressa. Lampi on muodostunut merenpinnan noustessa. Träsketin pohjoispäästä laskee pieni oja mereen. *Träsket* on suomalaisessa nimistössä siinä mielessä harvinainen, koska se on yksiosainen ja perustuu paikanlajia ilmaisevaan appellatiiviin.

Tarkempaa spesifointia tarvittaessa *Träsketiä* on kutsuttu muodolla *Träsköträsket*. Nimi viittaa saareen *Träskön*, jossa lampi sijaitsee. Saarennimi on taas alkuaan peräisin paikalla sijainneesta lammesta eli *Träsketistä*. Merenkävijöille *Träskön* tapaiset saaret ovat olleet arvokkaita, koska niistä on saanut makeaa vettä helposti (Huhtamies 2012). Katso lisää edeltä kohdasta Träsk(et).

Träskbyträsket

Honksby

1782: *Träsk* (MHA B21A 20/2), 1782: *Träsk* (MHA B20 10/1-2)

Kirkkonummen eteläosassa sijaitseva järvi. Muodoltaan *Träskbyträsket* on pitkä ja ohut. Rannat ovat mäki- ja metsäiset. Eteläisen rannan tuntumassa sijaitsee Träskbyn kylän peltoalue. Träskbyträsketistä lähtee oja, joka laskee Longvikenin lahteen. Järvi on syntynyt maankohoamisen seurauksena, kun vetäynyt meri on erottanut Träskbyträsketin Longvikenistä. Nykyään järven pinta sijaitsee 3,5 metriä merenpinnan yläpuolella, joten eriytyminen on tapahtunut ensimmäisen vuosituhannen puolessa välissä (oletuksena, että maa on noussut 2 mm vuodessa).

Nimenä *Träskbyträsket* on selkeä. *Träskby* 'järvikylä' on peräisin läheisen tilan nimestä. Vanhoista asiakirjamerkinnöistä nähdään, että järveä on aikasemmin kutsuttu lyhyesti ja ytimekkäästi muodolla *Träsk*. Lisäksi J.E. Rosberg mainitsee rinnakkaisnimeksi *Karybyträsketin*, joka perustuu lähellä sijaitsevan kylän *Karubyn* nimeen (1930: 36). Nimi *Träskbyträsket* on selkeästi annettu viereisten (todennäköisesti Honksbyn) kylien näkökulmasta, koska järvi ei ole kuulunut Träskbyn omistuksiin. Toisin sanottuna kyseessä on ollut järvi, joka sijaitsee Träskbyn vastaisella rajalla.

Träsköträsket

Katso Träsket.

Vaipo

Överby

SLS: *Vaipo*

1912: *Vaiputräsk* (MHA B21 24/3-4), *Waip Träsk* (PK: 2032 08+05), *Waipoträsk* (SK: VI 27)

Kirkkonummen länsirajan tuntumassa sijaitseva järvi. Vaipo sijaitsee korpimaisessa ympäristössä korkeiden kalliorinteiden ympäröimänä. Järven läheisyydessä ei ole

koskaan sijainnut peltoja eikä pysyvää asutusta. Järvestä lähtee koilliseen puro, joka yhtyy Korsobäckeniin.

Nimi on vaikeasti tulkittava. Täysin paralleleja tapauksia ei löydy suomenkielisestä eikä ruotsinkielisestä arkistosta. SLS:n kokoelmasta löytyy hyvin samankaltainen muoto *Vajpott*, mutta sen alkuasuksi paljastuu *Vajpört* eli **Vaipirtti*. Suomenkieliseltä puolelta mahdollisia vertailukohtia ovat *Vaippo* (saari, Vehmersalmi) ja muutamat *Vaippa*-alkuiset nimet (NA). Lähialueen muun luontonimistön perusteella *Vaipo* on tulkittava suomalaisperäiseksi nimeksi.

Vaippa-alkuisista nimistä suurin osa liittyy suolampiin ja soihin. Appellatiivin *vaippa* merkityksiä ovat olleet esimerkiksi 'villainen peite' (kaakkmurt. paik. häm- ja savolaismurt.), 'lapsen kapalovaate' (laalajalti murteissa) ja 'hartiahuivi, viitta' (paik. murteissa) (SSA s.v. *vaippa*). Nimeämisen yhteydessä määriteosa *Vaippa*- lienee viitannut paikan rehevään ja kosteaan ympäristöön. Edellä esitetyillä merkityksillä appellatiivin *vaippa* yhteys *Vaippa*-alkuisiin nimiin on mahdollinen, mutta silti epätodennäköinen. Joka tapauksessa Kirkkonummen *Vaipo* sopisi olomuotonsa puolesta *Vaippa*-alkuisten nimien joukkoon, koska sekin on rannoiltaan vahvasti soistunut.

Valkojärvi

Katso Vitträsk (Gesterby / Luoma / Masala / Sepänkylä / Vitträsk).

Valkolampi

Katso Vitträsk (Edö / Grundträsk / Munkinmäki).

Veikkolanjärvi

Katso Lamminjärvi.

Vintervägsträsket

Häggesböle

1724: *Vinterwägträsket* (MHA B20 11/1-2), 1772: *Winterwäcs Träsk* (MHA B20 11/3-4)

Porkkalan niemellä sijaitseva pieni järvi. Muodoiltaan Vintervägsträsket on pyöreä. Ympäristö on kallioista, mutta rannat ovat laakeat ja niillä sijaitsee Häggesbölen pieniä peltolohkoja.

Vintervägträsketin nimenosat ovat täysin läpinäkyvät ja ymmärrettävät. Määriteosa *Vintervägs* 'talvitien' on genetiivimuodossa ja viittaa järven vierestä kulkeneeseen talvitiehen. Ennen nykyaikaisten teiden kehittymistä jäätyneet vesistöt ja suot tarjosivat usein parhaimman mahdollisen kulkureitin. Tämän vuoksi peruskartalta ja ruotsinkielisestä paikannimikokoelmasta löytyy paljon enemmän *Vinterväg*-alkuisia paikannimiä kuin *Sommarväg*-alkuisia (KKP, SLS).

Vitträsk

2032 09: 60/77 1

Gesterby / Luoma ~ Bobäck / Masala ~ Masaby / Sepänkylä ~ Smedsby / Vitträsk
viitresk

viitreski : viitreskistä

NA: *Valkojärvi*

SLS: *Hvitträsk*

1700: *Hwitt Träsk* (MHA B20 9/2), 1704: *Hwit Träsk* (MHA B21A 11/8-9), 1781: *Witträsk* (MHA B19 4/5-6), 1833: *Witträsk* (MHA B19 4/11-12), 1908: *Hwitträsk* (MHA B19 4/21), 1912: *Hvitträsk* (MHA B21 24/1-2), 1915: *Vikträsk* (MHA B20 2/15)

Kirkkonummen suurin järvi, joka sijaitsee pitäjän keskiosissa. Järven länsiosassa on isohko saari nimeltä *Vitträskholmen*. Rannoiltaan Vitträsk on jyrkkä ja kallioinen. Vesi on Vitträskissä kirkasta. Järven kaakkoiskulmasta lähtee puro, jonka alkupäässä on myös sijainnut mylly. Vitträskin itäiseltä kallioseinäältä on lisäksi löydetty kalliomaalaus.

Historian saatossa *Vitträskin* kirjoitusasussa on tapahtunut pieniä muutoksia, mutta merkitys on pysynyt samana. Vuoden 1915 asiakirja-asua *Vikträsk* on pidettävä maanmittarin tai kirjurin virheenä. Merkitykseltään *Vitträsk* on täysin ymmärrettävä. Se koostuu määriteosasta *Vit* 'valkoinen' ja perusosasta *träsk* 'järvi'. Kyseessä on hyvin yleinen nimi Uudenmaan suomenruotsalaisella alueella (SLS). Valkoisuutta ilmaisevalla adjektiivilla *vit* on viitattu järven kirkkaaseen veteen, josta se on edelleenkin kuuluisa.

Vitträskin tapauksessa on oletettavaa, ettei kyseessä ole järven alkuperäinen nimi. Alueen järvi- ja lampinimistöstä ruotsalaisperäiset nimet ovat vähemmistössä. Lisäksi *Vitträskin* alueen luontonimistöstä löytyy jonkin verran suomalaisperäistä ainesta. Tästä käyvät esimerkeiksi: *Mustakorpi* ja *Ritmossen* (**Riita* + *mossen*) (KKP). On siis todennäköistä, että *Vitträskillä* on ollut myös suomalainen nimi.

Loogisin vaihtoehto suomalaiseksi muodoksi olisi **Valk(o)järvi*. Nimiarkiston kokoelmista löytyykin muoto *Valkojärvi*, jonka kerrotaan olevan *Vitträskistä* harvoin käytetty suomalaisnimi. Kyseessä on yksi yleisimmistä nimistä suomalaisessa järvennimistössä (Kiviniemi 1990: 188). *Valk(o)*- ja *Vit*-määritteet ovat hyvin produktiivisia nimenmuodostuksessa, koska veden kirkkaus helposti havaittava asia. Yleensä valkoisuutta ilmaisevien paikannimien lähistöllä esiintyy niin sanottuja vastakohtanimiä eli tässä tapauksessa tummuuteen viittavia. Kirkkonummen *Vitträskin* lähistöltä löytyy esimerkiksi heti rannan kupeesta metsäalue *Mustakorpi* ja parin kilometrin päästä löytyy myös *Mustjärvi*. Lisäksi *Vitträskin* pohjoispuolella sijaitseva *Lapinkylänjärven* vesi on huomattavasti tummempaa.

Suomalaisperäinen järvennimi on saatettu kääntää suoraan ruotsiksi. Kirkkonummeltakin löytyy jo muutama tapaus, joissa näin on käynyt: *Wähjärvi* -> *Lillträsk* ja *Ahvenlampi* -> *Abortiena*. Erityistä painoarvoa on myös Kirkkonummelta löytyvällä tapauksella, jossa *Valkjärvestä* on kehittynyt *Vitträsk* (kts. *Vitträsk* (Edö / Grundträsk / Munkinmäki)).

Vitträsk on nimenä ajoitettava viimeistään 1400-luvulle, koska ensimmäinen maininta järven rannalle kehittyneestä *Vitträskin* kylästä on vuodelta 1433 muodossa *Hwitheträske* (Hansen 1924: 346). Järven nimen pitää siis olla tätäkin vanhempi.

Vitträsk

Edö / Grundträsk / Munkinmäki ~ Munkkulla

2032 07: 54/62 2

SLS: *Vitträsk*

1693: *Walkjärfw*i (MHA B19 15/5-6), 1780: *Wita Träsket* (MHA B21 16/9-10)

Isohko lampi Kirkkonummen eteläosissa, Upinniemen varuskunnan pohjoispuolella. Lampea voisi myös kokonsa puolesta kutsua myös järveksi. Selvyiden vuoksi artikkelissa käytetään appellatiivia *lampi*, koska peruskartalle päätynyt suomalaisnimi on muodossa *Valkolampi*. Ulkomuodoltaan *Vitträsk* on pitkä ja ohut. Lammen eteläpäässä sijaitsee pieni saari. Rannat ovat kallioiset ja metsäiset. Lammen rannoilla on sijainnut läheisten kylien niittykaistaleita. *Vitträsk* on syntynyt maan kohoamisen seurauksena, jolloin vetäytynyt meri on jättänyt jälkeensä vedenkokouman. Tämä on tapahtunut jo tuhansia vuosia sitten, koska *Vitträsk* sijaitsee 15 metriä merenpinnan yläpuolella.

Vitträsk on hyvin yleinen nimi Uudenmaan suomenruotsalaisilla alueilla (SLS). Nimi viittaa veden kirkkauteen ja valkoisuuteen. Näin on myös artikkelissa käsiteltävän *Vitträskin* tapauksessa. Todennäköisesti *Vitträsk* on myös vaikuttanut Upinniemen eteläosassa sijaitsevan *Svarträsketin* nimeämiseen, koska monesti *Vitt-* ja *Svarträskit* esiintyvät lähekkäin. Näin on myös suomalaisessa nimistössä (Kivienimi 1990: 152). Upinniemen kaksikon tapauksessa on oletettavaa, että *Svarträsket* on nimenä nuorempi, koska se on vielä 1700- ja 1800- luvuilla esiintynyt muodossa *Hakipääträsk* (kts. Mustalampi).

Upinniemen *Vitträsk* on paikannimistön tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen paikka. 1600-luvun lopussa lampi esiintyy maanmittausasiakirjassa muodossa *Walkjärfwi*. Tästä voidaan päätellä, että lammen nimi on ollut alun perin suomeksi. Yhtä lailla on oletettavaa, että ruotsinkielinen muoto *Vitträsk* on suora käännös suomenkielisestä. Kuitenkin on vaikea sanoa, onko *Vitträsk* kirjurin tekemä käännös vai onko se paikallisessa arkikäytössä vaihtunut suomenkielisestä ruotsalaiseksi. Tietysti ruotsinkieliset ovat voineet nimetä paikan suoraankin suomenkielisiä kuulematta. Upinniemen ympäristöstä löytyy kuitenkin muitakin suomalaisperäiseksi kuviteltavia paikannimiä, kuten *Haukipää*, *Hylkefjärden*, *Järsö*, *Kantvik* (**Kanta*-?), *Rilax* ja *Tavastfjärden* (KKP).

Yllä esitetyn perusteella voidaan olettaa, että ainakin kyseisellä seudulla on keskiajalla ja vähän sen jälkeenkin asunut ihmisiä, jotka ovat osanneet sekä ruotsia että suomea. Ruotsia osanneet paikalliset ovat ymmärtäneet, mitä *Valkjärvi* tarkoittaa ja ovat osanneet kääntää sen ruotsiksi samassa merkityksessä. Suorien nimikäännösten tekeminen kielestä toiseen on kylläkin harvinaista, muttei mahdotonta.

Vitträsk

Överby

2032 05: 53/72 1

SLS: *Lilla Vitträsk*

Kirkkonummen länsirajalla, Meikon eteläpuolella sijaitseva pienehkö järvi. Alue on hyvin korpimaista ja kallioista. *Vitträskin* vesi on kirkasta, koska pohja on kallioista ja järvessä sijaitsee kirkasta vettä pursuavia lähteitä. Nimen merkitys on täten selvä. Järvi on saanut nimensä kirkkaan vetensä mukaan. Lisää suomenruotsalaisalueiden *Vitträsk*-nimistöstä kahdessa edellä olevassa *Vitträsk*-artikkelissa.

Vähäjärvi

Katso Lillträsk (Haapajärvi).

Vähä Pikkarainen

Katso Pikaraiset

Ämmänsilmä

Petäjärvi

SLS: *Ämmänsilmä*

2041 07: 54/84 8

Pieni suolampi Petäjärven pohjoispuolella. Paikkaa ei ole nimetty peruskarttaan. Nimenä *Ämmänsilmä* edustaa prototyypistä esimerkkiä Suomen *-silmä*-loppuisista paikannimistä. Niitä tavataan erityisesti suolampien ja lähteiden yhteydessä (KKP). Nimenä *Ämmänsilmä* on Suomessa harvinainen, mutta erityisesti Etelä-Suomesta niitä löytyy jonkin verran (NA). Kirkkonummea lähimmät esiintymät löytyvät Mäntsälästä ja Nummelta. *Ämmänsilmien* levikin kapealalaisuuden ja esiintymien vähäisyyden perusteella voidaan olettaa, että Suomen *Ämmänsilmät* ovat syntyneet mallin mukaisesti. Toisin sanottuna nimenantajat ovat muualta oppineet, että pieniä suolampia voidaan kutsua kuvailevasti *Ämmänsilmiksi*.

Ängvik träsk

Katso Niittylampi.

4 NIMET JA KIRKKONUMMEN ALUEEN MENNEISYYS

Kirkkonummen järvien ja lampien nimet ovat osa alueen historiaa. Ne ovat kulttuuriperinteen mukanaan tuomia lähteitä menneisyydestä. Mitään mullistavia tulkintoja tutkimusaineistoni avulla ei kuitenkaan pysty tekemään. Johdannossa esitetty historiikki on edelleen täysin uskottava selitysmalli. Alueen järvi- ja lampinimistön perusteella ei esimerkiksi pystytä yksiselitteisesti määrittämään asutuksen syntyäiköitä eikä asuttajien alkuperää. Kuitenkin nimistö antaa tässäkin tapauksessa vihjeitä menneisyydestä.

Rautakauden lopun ja keskiajan alun Kirkkonummesta on olemassa vain muutamia konkreettisia lähteitä. Näiden varassa toimiminen mahdollistaa hyvin erilaisten historiallisten tulkintojen tekemisen. Esimerkiksi Kirkkonummen seudun rautakauden loppua ajoista on aikojen saatossa esitetty monenlaisia teorioita. 1930-luvulla oli vielä yleinen käsitys, että ruotsalaiset saapuivat autiolle alueelle (Europaeus 1930: 224). Tuorein tulkinta Kirkkonummen seudun tilanteesta on kuitenkin se, että suomalaisilla oli asutusta niin sisämaassa kuin rannikonkin tuntumassa ruotsalaisten uudisasukkaiden saapuessa (Kepsu 2005: 39–40).

Tutkimukseni Kirkkonummen järvien ja lampien nimistä osoittaa vahvasti, että alueella on ollut hyvin voimakas suomalaisvaikutus. Tutkimusalueella sijainneista 89 vedenkokoumasta 45 kappaletta on sellaisia, joiden nimi on selkeästi ollut alkuaan suomenkielinen. Lisäksi 12 järven ja lammen tapauksessa on ollut vaikea yksiselitteisesti sanoa nimen alkuperää tai eri kielisten varianttien ikäjärjestyksestä, mutta näistäkin suurin osa lienee alkuaan suomalaisperäisiä. Selkeästi ruotsalaisten nimeämiä järviä ja lampia on 32 kappaletta. On tietysti totta, että suurin osa Kirkkonummen järvistä ja lammista sijaitsee kunnan pohjoisosissa, jossa suomalaisasutus on tunnetusti ollut vahvaa. Suomalaisperäisiä vesistönimiä löytyy kuitenkin myös läheltä Kirkkonummen keskeisimpiä kyläkeskuksia.

Luontonimiä, joihin siis vesistönimetkin kuuluvat, pidetään yleisesti paikannimistön vanhimpina kerrostumana (Ainiala ym. 2008: 122). Vesistöt ovat kautta aikojen muodostaneet selkeitä ja erottuvia kokonaisuuksia, joiden mukaan ihmiset ovat voineet esimerkiksi suunnistaa tai määrittellä alueidensa rajoja. Suomenkielisessä paikannimistössä on lisäksi ollut tendenssinä, että monet asutusnimet ovat peräisin läheisten luonnonpaikkojen nimistä. Toisin sanottuna ensimmäisenä tietyn

luontokohteen ääreen perustettu asutus on saanut nimensä metonymisesti. (Alanen 2004: 135.) On kuitenkin syytä muistaa, että Kirkkonummen seudulla järvien ja lampien rooli ihmisten elämässä on ollut huomattavasti pienempi kuin sisämaassa. Kirkkonummella järvien nautinto-oikeuksia ei pidetty tärkeänä, kun taas esimerkiksi Tammelan pitäjässä kylien oikeudet vesistöihin merkittiin tarkoin erilaisiin veroluetteluihin (Alanen 2004: 111). Tästä huolimatta Kirkkonummenkin vedenkokoumista osa on saanut nimensä paikalle esiintyvien kalojen mukaan: *Ahvenlampi, Lonokset, Loojärvi, Siikajärvi* ja *Särkijärvi*.

4.1 Mistä järvien ja lampien nimeämismallit ovat tulleet Kirkkonummelle?

Tässä kappaleessa hahmotan Kirkkonummen järvien ja lampien nimeämisessä käytettyjen mallien mahdollisia lähtöalueita. Keskityn erityisesti suomenkielisiin nimiin, mutta käyn hieman läpi myös saamelais- ja virolaisvaikutteita. Ruotsinkielisiä nimiä käsittelen tässä osiossa vain joissakin tapauksissa. Tulokset perustuvat maantieteellisten levikkien vertailuun, murresanakirjoihin ja muuhun paikannimistöntutkimukseen. Joillekin nimille en ole pystynyt osoittamaan selkeää alkuperää, joten ne olen jättänyt vertailusta pois. Nimeämismallien kulkusuuntien tutkiminen tuo konkreettista todistusvoimaa asutushistoriallisten päättelyjen tekemiseen. Näin voidaan hahmottaa niiden ihmisten alkuperää, jotka ovat Kirkkonummella vaikuttaneet kiinteän asutuksen syntyessä.

Vuosituhannen vaihteen tienoilla historioitsijat ja kielitieteilijät alkoivat yhä enemmän paneutua saamelaisten rooliin Suomen maaperän menneisyydessä (esim. Aikio 2007). Näiden tutkimusten perusteella on voitu todistaa, että saamelaiskielten levikki on ollut muinoin huomattavan laaja: aina Lapista ja Pohjanlahden rannikoille (Häkkinen 2014: 7). Kirkkonummen lähialueiltakin löytyy paikannimiä, jotka ovat todennäköisesti peräisin saamelaiskielistä (kts. kohta Lapinkyläjärvi). Kirkkonummen järvien ja lampien nimistä ei kuitenkaan ole osoitettavissa yhtään nimielementtiä, joka olisi saamelaislähtöinen. Joitakin hypoteettisia tapauksia (*Korsolampi, Meiko* ja *Tampaja*) on olemassa, mutta kaikille löytyy loogisemmat selitysmallit muualta. *Lapinkylänjärvi* on nimenä sellainen, joka voisi osoittaa lappalaiseksi kuviteltujen ihmisten vaikuttaneen seudulla. Nimestä tarkemmin kohdassa Lapinkylänjärvi.

Virolaisvaikutuksia on paikannimistön tutkimuksessa käsitelty hyvin vähän. Arkeologisten tutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että rautakaudella Suomeen syntynyt kulttuuri on saanut voimakkaita vaikutteita Virosta rautakauden aikana (Tarkiainen 2010: 31). Kirkkonummen alueesta tiedetään, että jo keskiajalla suomalaisilla talonpojilla oli tiiviit purjehdusyhteydet Viron puolelle (Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 47). On hyvin luultavaa, että tätä aiemminkin Uudenmaan ja Viron väliä on purjehdittu säännöllisesti. Paikannimistöstä virolaisvaikutteita on kuitenkin vaikea löytää. Yhtenä syynä lienee se, että Viron ja Suomen paikannimistöt muistuttavat toisiaan. Toisin sanottuna virolaisperäiset nimet olisivat helposti muokkautuneet suomalaisiksi.

Hämäläiset on saamelaisten tavoin toinen ryhmittymä, jonka menneisyyttä on valotettu paikannimistön avulla (esim. Vahtola 1980). Uudenmaan historiassa hämäläisiä on monesti pidetty ryhmittymänä, jonka jäseniä ruotsalaiset uudisasukkaat tapasivat saapuessaan alueelle (Rosberg 1930: 108; Backman – Ihrcke-Åberg 2003: 25). Tämän tulkinnan perusteella olisi oletettavaa, että Kirkkonummen vedenkokoumien nimistä löytyisi ilmauksia, jotka ovat Hämeestä peräisin. Tällaisia on kuitenkin vaikea löytää. Nimenosien maantieteellisiä levikkejä vertailemalla hämäläiseksi kuviteltavia nimiä on neljä kappaletta: *Haapajärvi*, *Humaljärvi*, *Kakarlammet* ja **Lahnus* (NA, KKP). Erityisesti *Kakar*-alkuisten ja *-us*-loppuisten vesistönimien levikki vaikuttaa selkeästi hämäläiseltä (lisää aiheesta Vahtola 1980: 169–171, 180). Molemmissa tulkinnoissa on kuitenkin ongelmansa. *Kakar*-nimien levikki on niin laaja, että niitä on vaikea pitää yhde tietyn ryhmittymän levittämänä nimeämismallina. **Lahnus*-nimen tapauksessa on vaikea osoittaa yhteyttä hämäläiseksi todettuihin *-us*-loppuisiin nimiin (esimerkiksi *Ahvenus*- ja *Matkus*-nimet). Lisäksi Etelä-Suomen *-us*-loppuiset vedenkokoumien nimet näyttävät pikemminkin sijoittuvan enemmän Lounais-Suomeen kuin hämäläisten sydänalueille (KKP).

Kirkkonummen järvien ja lampien nimille löytyy enemmän yhteneväisyyksiä lännestä päin. Lounais-Suomesta peräisin olevia murteellisuksia löytyy kolmesta nimestä: *Haaversopakko*, *Kotolampi*, ja *Simulammi* (arkistomuoto) (SMSA; SSA). Levikkikarttojen perusteella on vaikea löytää yhtäläisyyksiä Lounais-Suomen kanssa, koska alueelta löytyy hyvin vähän vedenkokoumia. *Kurkisto* on nimistä ainoa, jonka levikin voi nähdä lounaissuomalaiseksi. Tähän viittaavat sekä *Kurki*-nimien, että johtimeen *-sto*-päättyvien vedenkokoumanimien levikit (KKP, Levikkikartta 7).

Länsi, luode ja pohjoinen ovat joka tapauksessa ne ilmansuunnat, joista löytyy eniten yhteneväisyyksiä Kirkkonummen järvi- ja lampinimistön kanssa. Levikkikarttojen perusteella samanlaisia nimiä ja nimenosia löytyy ennen kaikkea nykyisen Lohjan kunnan alueelta. Myös Vihdin eteläosilla ja Espoon pohjoisalueilla on paljon yhteistä Kirkkonummen vedenkokoumien nimien kanssa. Kirkkonummen suomalaisperäisistä nimistä 17 kappaleelle löytyy paralleeli rinnakkaismuoto edellä mainituista suunnista (Espoosta, Lohjalta, Siuntioista ja Vihdistä): *Ahvenlampi* (Lohja, Vihti), *Alhonjärvi* (Lohja), *Haapajärvi* (Lohja), *Hauklampi* (Espoo, Lohja, Vihti), *Kaitlampi* (Lohja, Vihti), *Kakar(i)lampi* (Espoo, Lohja, Vihti), *Kaljärvi* (Siuntio), *Kolm(i)pers(e)* (Espoo, Lohja, Vihti), *Kotolampi* (Lohja, Vihti), *Kurkisto* (Espoo, Lohja), **Lahnus* (Espoo (Paikkala 1992: 67), Vihti), *Lamminjärvi* (Lohja), *Mustjärvi / -lampi* (Espoo, Lohja, Siuntio, Vihti), *Myllylampi* (Espoo, Lohja, Vihti), *Saarlampi* (Espoo, Lohja, Vihti), *-sto*-loppuista vedenkokoumanimistää (Lohja, Vihti), *Suolampi* (Siuntio), *Särkijärvi* (Lohja), *Valk(ia)järvi* (Espoo, Lohja, Vihti), *Vähäjärvi* (Lohja). (KKP.)

Peruskartan perusteella suoritettu vertailu osoittaa selkeästi, kuinka paljon Kirkkonummella on yhteistä järvi- ja lampinimistöä pohjois- ja länsinaapureidensa kanssa. Tietysti tulosta hieman vääristää Lohjan kaupunkiin liitetetyt kunnat, jotka saattavat sijaita jo useiden kymmenien kilometrien päässä kapungin länsirajasta. Lisäksi vertailu oli hyvin rajaava siinä mielessä, että eri Uudenmaan kaupungit ja kunnat poikkeavat maantieteellisesti hyvin paljon toisistaan. Esimerkiksi Siuntiossa ja Helsingissä on vain muutamia vedenkokoumia, joten on loogista, että näistä paikoista ei löydy yhteistä järvi- tai lampinimistöä Kirkkonummen kanssa.

Tutkimustani varten tehdyt levikkikartat tukevat käsitystä siitä, että Kirkkonummen järvien ja lampien nimiaineistolle löytyy paljon vastineita Espoon, Lohjan ja Vihdin alueilta. Seuraavassa kartassa (Levikkikartta 10) on esitetty neljän levikkikartoissa käsitellyn nimen keskittymät Etelä-Suomen osalta. Toisin sanottuna kartalle on merkitty ne pisteet, joissa kyseistä nimeä tai sen rinnakkaismuotoja on esiintynyt runsaasti pienellä alueella. Keskittymän merkitsemisen rajana on ollut viisi tai useampi esiintymä noin sadan kilometrin säteellä. Kartasta on selkeästi nähtävissä, miten nimien keskittymät sijoittuvat Kirkkonummesta luoteeseen ja pohjoiseen.

Levikkikartta 10. Keskittymäpisteet *-sto-* ja *-ri-*suffiksin sisältävien vedenkokoumanimien sekä *Lammi-* ja *Lamminjärvien* ja *Kolm(e/i)per-*alkuisten nimien levikeistä.

Keskittymien sijaintia voidaan verrata luvussa 2 esitettyyn Kartta 2:een jossa rautakautisten asuinalueiden sijainnit on merkitty arkeologisten löytöjen perusteella. Nimilevikkien keskittymät yhtenevät asutustilannekartan kanssa erityisesti Lohjanjärven alueella. Levikkikeskittymät työntyvät myös pohjoiseen kohti hämäläisten vanhoja asutuskeskuksia. Kuitenkin suurin osa keskittymien alasta sijaitsee asutustilannerajauksen ulkopuolella. Tämän havainnon perusteella voidaan tehdä asutushistoriallisia päätelmiä:

- 1) Nimikeskittymät sijaitsevat alueilla, jotka on asutettu rautakautisten keskusten jälkeen.
- 2) Nimikeskittymien alueella vaikuttaneet asukkaat ovat todennäköisesti peräisin Lohjanjärven alueelta ja ehkä myös Lopen seudulta sekä Päijät-Hämeen eteläosista. Jälkimmäiseen oletukseen on suhdaututtava varauksella, koska monet Päijät-Hämeen *-ri*-loppuisista järvien ja lampien nimistä lienevät itäistä vaikutusta (SPK: 108). Lohjanjärvi sopii asutus- ja kulttuurivaikutusten lähtöalueeksi hyvin, koska se on Kirkkonummea lähimpänä sijaitseva rautakautinen asuinalue. Ei ole mitään syytä olettaa, että nimenosat olisivat kulkeutuneet Länsi-Uudellemaalle mistään muualtakaan.

Päätelmien perusteella on mahdollista tehdä oletuksia, joiden mukaan Kirkkonummen suomalaisasutus olisi peräisin Lohjan vanhoista kyläkeskuksista. Tietenkään totuus ei ole näin mustavalkoinen. Levikkikarttojen perusteella Kirkkonummella on paljon yhteistä myös pohjoisempana sijaitsevien alueiden kanssa (esimerkiksi Karkkila, Pusula ja Vihti), joilla on selkeämmin asutuksellisia yhteyksiä Hämeeseen (Kepsu 2005: 54–55). Joka tapauksessa Lohjan seudun vaikutusten olemassaolo on kiistämätön. Lisätukea oletuksille saadaan esimerkiksi murretutkimuksesta, jonka mukaan Kirkkonummen suomalaismurre kuuluu osaksi lounaisten välimurteiden Länsi-Uudenmaan haaraa, johon myös Lohjan alue kuuluu (Lehtinen 2007: 258).

Saulo Kepsu sivuaa lyhyesti Kirkkonummen asutushistoriaa Helsingin ja Vantaan kylänimistöä käsittelevässä teoksessaan. Hänen mukaansa Kirkkonummen asutuskuva muistuttaa länsinaapuri Siuntion kehitystä. Suomalaisasutusta on ollut olemassa 1000-luvun taitteen jälkeen sisämaan järvien rannoilla, mutta merenrannoilla on myös ollut voimakasta suomalaisvaikutusta. Kepsun mielestä Siuntion suomalaisasutus on peräisin Lohjan seudulta. Tämän näkemyksen pohjalta voidaan olettaa, että Kirkkonummellakin kehitys olisi ollut samansuuntaista. Toisaalta Kirkkonummen länsinaapurin Espoon tapauksessa Kepsu on sitä mieltä, että alkuasutus on hämäläistä. (Kepsu: 2005: 38–40.) Raja (varsinais)suomalaisten ja hämäläisten reviirien välillä näyttääkin kulkeneen juuri jossakin nykyisen pääkaupunkiseudun alueella (Björkman ym. 2008: 38–39). On siis loogista ajatella, että Kirkkonummen paikannimistössä on vaikutteita niin Lounais-Suomesta kuin Hämeestäkin.

Kepsu myös käy teoksessaan läpi niitä mahdollisia asuinpaikkoja, joissa suomalaisperäistä asutusta on ollut ruotsalaissiirtolaisten saapuessa alueella. Nämä paikat keskittyvät Kirkkonummen pohjoispuoliskolle, Sundetin varteen ja hajainaisesti merenrannallekin. Vanhimmiksi suomalaiskyliksi Kepsu luettelee *Evitskogin*, *Haapajärven*, *Kauhalan*, *Volsin* ja *Överbyn*. Karttaan 3 on pääpiirteittäin merkitty Kirkkonummen suomalais- ja ruotsalaisperäiset järvien ja lampien nimet. Kartasta löytyy myös Kepsun mainitsema viisi vanhinta suomalaiskylää. Päällimmäisenä havaintona on se, että vanhimpien kylien ympäristössä myös järvillä ja lammeilla on suomalaisperäiset nimet. Kirkkonummen etelä- ja kaakkoisosissa ruotsalaisperäinen nimistö vedenkokoumien parissa on vahvempaa. Todennäköisesti nämä ovat olleet niitä alueita, joihin ruotsalaissiirtolaiset ovat ensimmäiseksi asettuneet. Samansuuntaisia päätelmiä on myös tehnyt Kepsu. (Kepsu 2005: 39–40.)

Kartta 3. Tähdellä merkittynä Kirkkonummen vanhimmat suomalaiskylät (Kepsu 2005: 38–39), ympyrällä merkittynä ovat suomalaisperäiset ja neliöllä ruotsalaisperäiset järvien ja lampien nimet.

Monet seikat puhuvat sen puolesta, että Kirkkonummelle on saapunut suomalaisasutusta lännestä ja tarkemmin Lohjanjärven suunnasta. Asutusta ja kulttuurivaikutusta lienee saapunut myös eteläisen Hämeen kautta. Näiden olettamusten puolesta puhuvat aiempi tutkimus (Kepsu 2005: 38–40) ja tässä työssä suorittamani nimien ja nimeämismallien levinneisyysvertailut. On kuitenkin mahdotonta väittää, etteikö kulttuurivaikutusta olisi tullut myös muualta. Monet Kirkkonummen suurimmat ja merkittävimmät järvet ovat nimiltään sellaisia, että niille on vaikea löytää rinnakkaistapauksia lähiseuduilta. Tästä voidaan päätellä, että paikalla vallinnut

ihmiskulttuuri on vuosisatojen saatossa muuttunut. Tietysti myös ruotsinkielisten vaikutus on ollut suurta. Osa nimistä on suomalaisten ja ruotsalaisten yhteiskäytössä muokkautunut tunnistamattomiksi. On esimerkiksi vaikea sanoa, mistä ovat lähtöisin Kirkkonummen länsilaidalta löytyvät järvennimet *Korsolampi*, *Meiko* ja *Vaipo*.

4.2 Nimien iästä

Kirkkonummen vedenkokoumien nimeämisaikoja on vaikea määritellä. Tendenssinä on tietysti se, että tärkeimmät ja merkittävimmät paikat on nimetty ensin (Ainiala ym. 2008: 122). Tutkimusalueen viisi suurinta järveä ovat *Vitträsk*, *Humaljärvi*, *Storträsk* – *Bakträsk*, *Juusjärvi* ja *Meiko*. Näistä kaikki paitsi *Meiko* ovat järviä, joiden rannoilla on asuttu viimeistään 1500-luvun alussa (SAYL). *Humaljärvi* ja *Juusjärvi* ovat nimiä, jotka ovat varmasti suomalaisperäisiä. *Meiko* voidaan myös tulkita suomalaiseksi. *Storträsk* – *Bakträsk* on epävarmempi tapaus, mutta sillekin on löydettävissä suomalainen nimi. Toisin sanottuna ainoastaan *Vitträsk* on paikoista ja nimistä sellainen, joka on selkeästi ruotsinkielinen. 1700-luvun maanmittausasiakirjojen perusteella suurimpien järvien rannoilla sijainneet kylät olivat ruotsinkielisiä. Ainoastaan *Bakträskin* ja *Meikon* ympäristössä sijaitsevista kylistä löytyy niin paljon suomalaista kulttuurinimistöä, että niissä lienee vielä tuolloin asunut suomenkielisiä.

Viidestä suurimmasta järvestä löytyy vain vähän keskiaikaisia asiakirjamerkintöjä. *Vitträskin* kylästä löytyy vuodelta 1433 maininta muodossa *Hwitheträske* (Hausen 1924: 346). Lisäksi järvikokonaisuudesta *Storträsk* – *Bakträsk* löytyy merkintä vuodelta 1451 muodossa *Ewaetreskaeboll* (FMU IV: 22). Todennäköisesti kaikkien viiden suurimman järven nimet voidaan ajoittaa syntyneeksi viimeistään 1200-luvulla. Asutusnimistöä päätellen ruotsinkielinen asutus on laajentunut suurimpien järvien rannoille heti muuttoaallon alkuvaiheissa. Tällöin suomalaisperäisten nimien on täytynyt olla olemassa siinä vaiheessa, kun ruotsalaisia on paikalle muuttanut. Nykytutkimuksen mukaan Länsi-Uudenmaan ruotsalaissiirtolaisuus on alkanut 1200-luvulla, joten silloin lienevät ruotsalaiset myös omaksuneet suomalaisperäiset nimet (Björkman ym. 2008: 63).

On siis hyvin todennäköistä, että Kirkkonummen merkittävimmät suomalaisperäisen nimen omaavat järvet sijoittuvat aikaan, jolloin ruotsalainen uudisasutus alkoi saapua Kirkkonummelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki

alueen suomalaisperäiset nimet olisivat ruotsalaisia vanhempia. On esimerkiksi todennäköistä, että monet Pohjois-Kirkkonummen järvistä ja lammista ovat nimettyjä vasta 1200-luvun jälkeen. Huomattavaa on myös se, että monille Kirkkonummen pienille järville ja lammeille löytyy vastineita Espoon, Lohjan ja Vihdin seuduilta (kts. luku 4.1). Näitä alueita yhdistää se, että ne pääosin sijaitsevat syrjässä rautakauden ja keskiajan isoimmista asutuskeskuksista. Toisin sanottuna niiden alueilta löytyvä paikannimistö on todennäköisesti nuorempaa, 1200–1500-luvuilla syntyneitä.

Kirkkonummella maaperän nouseminen on oiva apuväline nimien ikäämiseen. Merestä kuroutumisen ajankohdan selvittämisestä on hyötyä erityisesti rannikon lähistöllä sijaitsevien järvien ja lampien tapauksissa. Kirkkonummen asutushistorian kannalta ovat mielenkiintoisia erityisesti ne järvet lammet, jotka voidaan ajoittaa syntyneiksi rautakauden lopun ja keskiajan kuluessa. Näiden paikkojen nimet osoittavat varsin selvästi, mitä kieltä kyseisellä alueella asuneet ihmiset ovat nimeämisaikankohdan aikaan puhuneet. Ajoituksiin on kuitenkin aina suhdaututtava pienellä varauksella. Esimerkiksi Gunnarskullan *Storträskin* pinta on tällä hetkellä 0,8 metriä merenpinnan yläpuolella. Laskennallisesti lampi olisi syntynyt viime vuosisadalla. Kuitenkin se on jo nimettyä vuoden 1692 kartassa. *Storträskin* alaan on siis jotenkin vaikutettu, ja tässä tapauksessa todennäköisin vaihtoehto on ihmisvoimin kaivetut kuivatusojat.

Rautakauden lopulla ja keskiajalla (noin 700 jaa. – 1500) syntyneiksi voidaan laskea ainakin seuraavat vedenkokoumat: *Djupström*, *Gillobackträsket*, *Hampträsk*, *Jerwi*, *Kakarlam*, *Kalvholmsträsk*, *Lillkanskogträsket*, *Lillträsk* (Gunnarskulla), *Långträsk*, *Storträsk* (Gunnaskulla), *Tollträsket*, *Träsket* (Porkkala), *Träskbyträsket* ja *Vintervägsträsket*. Huomattavaa on, että suurin osa edellä mainituista vedenkokoumien nimistä on ruotsinkielisiä. Toisaalta joukkoon mahtuu myös kaksi suomenkielistä nimeä, jotka molemmat sijaitsevat muutoin hyvin vahvan ruotsinkielisen paikannimistön keskuudessa. Yhtä lailla on mielenkiintoista, kuinka ”yksinkertaisesti” edellä mainitut vedenkokoumat on nimetty. Joukossa on pelkän perusosan sisältävät *Jerwi* ja *Träsket*. Lisäksi lampia *Hampträsk*, *Kalvholmsträsk*, *Lillkanskogträsket*, *Storträsk* ja *Träskbyträsket* on nimitetty pelkällä perusosalla *Träsk(et)*.

5 JÄRVIEN JA LAMPIEN NIMIEN LUOKITTELUA

5.1 Kuinka monta nimeä Kirkkonummen järvillä ja lammilla on?

Pro gradu -työssäni olen käsitellyt Kirkkonummella sijainneiden järvien ja lampien nimiä. Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa on esitelty 89 kirkkonummelaista järveä tai lampea. Miltei jokaisen vedenkokouman nimessä oli tapahtunut variaatiota, mikä on tietysti vain luonnollista. Ainoastaan kaikkien pienempien lampien tapauksessa saattoi olla niin, että tutkimuksessa käytetyistä aineistoista löytyi vain yksi rinnakkaismuoto nimelle.

Kirkkonummen järvi- ja lampinimistö on monipuolinen myös rinnakkaisnimien suhteen: 89 järvelle ja lammelle löytyi kaikkiaan 130 eri nimeä (KA; NA; SLS; KKP). Tässä tapauksessa olen laskenut rinnakkaisnimiksi sellaiset tapaukset, joissa variantit nimeävät paikkaa erilaisin perustein. Toisin sanottuna rinnakkaisnimiä ovat esimerkiksi samalle lammelle nimiksi annetut *Hakipääträsk* ja *Svarträsk*, koska ne ovat syntyneet erilaisin nimenantoperustein. Lisäksi tähän kategoriaan olen laskenut kuuluviksi nimet, joissa on jokin määräite: *Iso-Pikarainen* ja *Pikku-Pikarainen*. Rinnakkaisnimiä ovat tutkimuksessani myös erikieliset variantit: esimerkiksi *Lappböleträsk* ja *Lapinkylänjärvi*.

Numeroilla havainnollistettuna voidaan esittää, että yhdellä Kirkkonummen järvellä ja lammella on keskimäärin 1,5 nimeä. Lukua on mielenkiintoista verrata Espoon järvien ja lampien nimistöön. Sirkka Paikkalan suorittamissa tutkimuksissa kaikkiaan 119 järvellä tai lammella on 205 erilaista rinnakkaisnimeä (1992: 84–85). Tällöin yhdellä vedenkokoumalla on keskimäärin 1,7 nimeä. On kuitenkin huomattavaa, että rinnakkaismuotojen laskeminen ei ole koskaan yksiselitteistä. En ole esimerkiksi itse laskenut rinnakkaisnimiksi sellaisia tapauksia, joissa jokin osa alkuperäisestä nimestä on hävinnyt (*Finnbyträsk* -> *Finnträsk*). Nämä ovat hyvin kyseenalaisia tapauksia, koska käytännössä nimen semanttinen merkitys muuttuu, mutta nimeämisperuste ei. Tällaisia eroavaisuuksia rinnakkaisnimien hahmotuksessa saattaa olla monia muitakin. Toisin sanottuna selkeää rajaa rinnakkaisnimien ja -muotojen välille on vaikeaa luoda. Tutkijan omilla subjektiivisillä käsityksillä on siis merkitystä.

Joka tapauksessa suorittamani laskutoimitukset antavat ainakin pääpiirteissään kuvan Kirkkonummen ja Espoon vedenkokoumien nimistöistä. Tulokset ovat lähellä

toisiaan. Molemmissa kunnissa on eletty aina keskiajalta 1900-alkuun asti hyvin toisiaan muistuttavissa oloissa. Täten myös nimeämisperusteet ovat olleet samanlaisia. Ei olekaan sattumaa, että Kirkkonummelta ja Espoosta löytyy järvien ja lampien nimistä paljon yhteneväisyyksiä (kts. luku 4.1). Espoon maisema poikkeaa Kirkkonummesta pohjoisessa, jossa Nuuksion ylänkö sijaitsee. Täällä myös sijaitsee Espoon vedenkokoumien keskittymä. Nuuksion korpimaisemassa vedenkokoumien nimet ovat vuosisatojen kuluessa vaihdelleet enemmän kuin, mitä ne ova tehneet alueilla, joissa asutus on ollut vakiintunutta. Osaltaan tämä selittää myös sen, miksi Espoossa rinnakkaisnimiä on enemmän vedenkokoumaa kohti.

5.2 Yleisimmät nimenantoperusteet

Seuraavassa esittelen Kirkkonummen järvien ja lampien nimeämisperusteita. Käytän luokittelun pohjana Eero Kiviniemen luomaa syntaktis-semanttista mallia, jossa yleisimmät nimenantoperusteet on ryhmitelty ja nimetty (Ainiala ym. 2008: 98–110).

On kuitenkin huomioitava, että nimenantoperusteiden ryhmittelyssä ei voida koskaan päästä absoluuttiseen totuuteen. Jotkut nimistä saattavat olla esimerkiksi merkitykseltään sellaisia, että niiden tarkkaa nimenantoperustetta on mahdotonta tietää. Seuraavassa listassa olen merkinnyt epävarmojen tapausten perään kysymysmerkin ”?”. Mukana ovat kaikki tutkimukseni piirissä olleet rinnakkaisnimet, mutta kukin nimi vain kerran (esim. *Igelträsk* on listassa vain kerran). Pois olen jättänyt pelkän perusosan sisältävät nimet (*Jerwi*, *Lammi*, *Träsket*). Suoria käännöksiä tai uudempia kaavanimiä en ole myöskään esittänyt.

11. Täsmällinen sijainti (esim. Ahvenlahden/kari, Ranta/pelto):

Ajdasmäkilampi, Bergträsk, Byträsk, Bråaträsket, Bånästräsk, Evitskogträsk, Finnträsk, Gillobackträsket, Hakipääträsk, Hemträsket, Hintersbyträsk, Kalvholmsträsk, Korso?, Kotolampi, Kvisträsk, Lappböleträsk, Lillkanskogträsket, Linlotträsk, Mattasstortträsk, Sommarvägsträsket, Tampaja, Tollträsket, Träskbyträsk, Träsköträsket, Veikkolanjärvi, Vintervägsträsket

12. Suhteellinen sijainti (Ala/suo, Etelä/pelto):

Bakträsk

20. Paikan (luonnollinen) ominaisuus:

21. Topografinen ulottuvuus tai hahmo (Laaja/lahti, Vähä/mäki, Koukku/järvi)

Alhonjärvi, Djupström, Gölet, Hiirlampi, Immerlampi, Isojärvi, Iso Pikkarainen, Juusjärvi?, Kaitalampi, Kaljärvi, Kolmperä, Kommelpott, Krokträsk, Lamminjärvi, Lilla Igelträsk, Lilla Lonoks, Lilla Vitträsk, Lill Iilijärvi, Lillträsk (7x), Långträsk, Meiko?, Pikaraiset, Pikkujärvi, Saarlampi, Stora Lonoks, Storträsk (4x), Suonsilmä, Tränuhals, Vähä Pikkarainen, Ämmänsilmä

22. Maaperän, veden, materiaalin laatu tai ominaisuus (Musta/järvi, Teva/järvi, Hieta/lahti)

Haaversopakko?, Lumitto potten?, Mustjärvi, Paskalampi, Suolampiträsk, Svarträsk, Vaipo?, Vitträsk (3x)

23. Muunlainen ominaisuus (Vanha/kylä)

30. Paikalla oleva, esiintyvä

31. Yksilöllinen tarkoite (Riihi/mäki):

Kvarnträsk, Molnträsk, Myllylampi, Myllynpää, Qvarnträsket

32. Kollektiivinen tarkoite (Haapaniemi, Ilves/kallio):

Ahvenlampi, Falklampi, Haapajärvi, Haaversopakko?, Hauklampi, Heparin?, Humaljärvi, Igelträsk (2x), Iilijärvet, Kaislampi, Kakarlampi, (3x) Kurkisto, Lonokset, Loojärvi, Petäjärvi, Ruokojärvi, Siikajärvi, Särkijärvi

40. Paikan suhde ihmiseen

41. Omistus, nautinta, asuminen (Anttila, Antin/pelto):

Klemetti, Munkträsk, Murjus potten, Perälänjärvi, Putkasträsket, Simolampi

42. Käyttö, tekeminen, alkuperä (Onki/kallio, Tanssi/kallio, Laidun/mäki):

Hampträsk

43. Tapahtuma (Surma/luoto, Riita/maa):

Listasta nähdään, että Kirkkonummella kaksi yleisintä nimeämisperustetta ovat olleet paikan sijainti sekä paikan topografinen ulottuvuus tai hahmo. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat siis kaikki nimet, joilla ilmaistaan paikan täsmällistä sijaintia. Monet Kirkkonummen järvien ja lampien nimet perustuvat läheisen kylän tai asumuksen nimeen. Tällöin nimet on ikään kuin annettu sijainnin perusteella, mutta monesti syynä on saattanut olla omistus, nautinta tai asuminen. Joka tapauksessa paikan sijaintia ilmaisevan ryhmän suuruus kertoo siitä, miten monet pienet vedenkokoumat on koettu Kirkkonummella. Sijainnin ilmaisemisessa tai suunnistamisessa ne ovat selkeästi sekundaarisia suhteessa asutuksiin.

Topografinen ulottuvuus tai hahmo ovat koko Suomen mittakaavassa huomattavasti yleisempi ryhmä kuin paikan sijainti. Eero Kiviniemen luoman paikannimien yleisyyslistan perusteella Suomen järvinimistön 20 yleisimmän nimen joukosta noin puolet kuuluu topografisen ulottuvuden tai hahmon mukaan nimettyjen ryhmään (1990: 184). Tätä voisikin pitää yleisimpinä suomalaisena nimeantoperusteiden ryhmänä. Kirkkonummella paikan topografinen ulottuvuus tai hahmo eivät ole näin suosittuja nimeämisperusteita. Yhtenä syynä tähän voisi olla se, että alueella on paljon pieniä ja vähäpätöisiä lampia, joiden nimeämisessä on ollut produktiivisempaa käyttää muita tapoja. Sama näkyy myös Kiviniemen laskelmissa: -

lampi-loppuisten nimien 20 yleisemmän joukossa ei ole kuin kolme tapausta, jotka voitaisiin laskea paikan topografian tai hahmon mukaan nimetyiksi (1992: 187–188).

Mielenkiintoista on myös verrata Kirkkonummen järvien ja lampien nimeämisperusteita Espoon vastaaviin, joihin on perehtynyt Sirkka Paikkala. Jälleen on syytä huomauttaa, että nimeämisperusteiden luokittelu ei ole koskaan täysin absoluuttista ja kahdella eri tutkijalla on varmasti toisistaan poikkeavia näkemyksiä joidenkin nimien suhteen. Paikkalan kategorisointi ei myöskään täysin käy yksi yhteen Kiviniemen (ja yllä käytetyn) luoman mallin kanssa.

Espoon järvien ja lampien yleisimpään nimenatoperusteluokkaan kuuluvat nimet, jotka luonnehtivat paikkaa ominaisuuden perusteella. Karkeasti sanottuna tähän kategoriaan voisi laskea Kiviniemen mallista numerot 20–23. Paikkalan noin 190 nimen aineistosta yli puolet (108) kuuluu kategoriaan, joka luonnehtii paikkaa ominaisuuden perusteella. Kirkkonummella samoin perustein nimetyiksi voidaan kuvitella 49 nimeä (111 nimen aineistosta). Seuraavaksi suurin ryhmä Paikkalan laskelmissa ovat sellaiset nimet, jotka ovat peräisin jokin ympäristöä luonnehtivan ominaisuuden perusteella. Kiviniemen kategorisoinnissa tämä vastaisi numeroita 30–32. Tällaisia on Espoossa 38 kappaletta ja Kirkkonummella 28. Kolmas ryhmä Paikkalalla on (täsmällisen) sijainnin perusteella nimetyt, joka vastaa Kiviniemellä numeroita 11 ja 12. Espoossa sijainnin perusteella nimettyjä järviä ja lampia on 21 ja Kirkkonummella 27 kappaletta. Neljänteen ja viimeiseen ryhmään kuuluvat nimet, jotka kuvaavat nimeäjän tai hänen yhteisönsä suhdetta paikkaan. Toisin sanottuna kyseessä ovat paikat, joiden nimet liittyvät ihmisen toimintaan. Kiviniemellä tähän kategoriaan voidaan laskea kuuluviksi numerot 40–43. Neljänteen kategoriaan kuuluvia nimiä löytyy Espoosta 6 ja Kirkkonummelta 7 kappaletta. (Paikkala 1992: 90–91).

Espoon ja Kirkkonummen nimeämistavat muistuttavat paljon toisiaan. Ihmisen toiminnan tai paikan ympäristön käytön perusteella nimettyjä on molemmissa tapauksissa vähiten. Selkeästikään kyseessä ei ole yleinen nimeämistapa vedenkokoumien yhteydessä. Tämä on havaittavissa myös Kiviniemen laatimien yleisyyslistojen perusteella (1990: 184–185, 187–188). Espoossa ja Kirkkonummella ympäristön ominaisuuksien tai paikan (täsmällisen) sijainnin perusteella nimettyjä vedenkokoumia on suurinpiirtein yhtä paljon. Kirkkonummella tosin hieman korostuu sijainnin merkitys nimeämisessä. Kummassakin kunnassa yleisin nimeämisperuste on paikkaa luonnehtiva ominaisuus. Prosenttien valossa on kuitenkin huomattavaa, että

Kirkkonummella yleisin kategoria vastaa 48 ja Espoossa taas 57 prosenttia kaikista nimistä.

5.3 Nimien katoaminen ja muuttuminen

Tässä osiossa esittelen, miten vanhoissa asiakirjoissa mainitut järvien ja lampien eri rinnakkaisnimet ovat säilyneet. Vanhoilla asiakirjoilla tarkoitan tässä tapauksessa vuosien 1400–1850 välillä tehtyjä arkistointeja. Nimen tulkitsemiseksi säilyneeksi, jos se löytyy joko sellaisenaan tai pääosin ortografiansa säilyttäneenä peruskartalta (KKP) tai nimiarkistoista (NA; SLS). Muuttuneiksi olen vuorostaan tulkinut nimet, joiden määrite- tai perusosissa kieli tai merkitys on vaihtunut. Muutoksista kerrotaan enemmän analyysiosiossa. Kadonneita nimiä ovat ne, joille ei löydy vastineita peruskartalta tai nimiarkistoista. Seuraavalla sivulla olevaan listaan olen pyrkinyt normalisoimaan suomen- ja ruotsinkieliset nimimuodot. Aina tämä ei ole ollut mahdollista tai relevanttia, jolloin olen merkinnyt nimen siinä muodossa, jossa se asiakirjassakin on esiintynyt. Lyhenteistä ”k” tarkoittaa kadonnutta, ”m” muuttunutta ja ”s” säilynyttä.

Kaiken kaikkiaan vanhoista asiakirjoista löytyi 76 erilaista nimeä. Näistä nykyisiltä sukupolvilta kadonneita on 12 kappaletta. Muotonsa ja rakenteensa säilyttäneitä nimiä on 57. Muuttuneiksi olen tulkinut 7 nimeä. Tulos osoittaa, että järvi- ja lampinimistöistä suurin osa on säilynyt. Vesistönimistö onkin luonnollisesti paikannimistön tyypeistä se, jossa nimet säilyvät parhaiten (Ainiala 1997: 161–164).

Taulukko 1. Kadonneet (k), muuttuneet (m) ja säilyneet (s) nimet.

Aborttiena	k		Hiirlampi	s
Ahvenlampi	s		Hintersbyträsk	s
Ajdasmäkilammi	k		Humaljärvi	s
Alhonjärvi	s		Igekträsk (Luoma)	s
Bakträsk	s		Igelträsk (Leivosböle)	s
Bråtaträsket	s		Igelträsk (Lapinkylä)	m
Byträsk	k		Immerlammi	m
Båtnästräsk	k		Jerwi	k
Djupström	m		Juusjärvi	s
Evitskogträsk	k		Kaislampi	s
Falklampi	s		Kakarlampi (Myllykylä)	s
Finnträsk	m		Kakarlampi (Kauhala)	s
Getbergsträsk	k		Kaljärvi	s
Gillobackträsket	m		Kalvholmsträsk	s
Haapajärvi	s		Klemetti	s
Hakipääträsk	k		Kolmpers	s
Hampträsk	k		Kommelpott	s
Hauklampi	s		Korsolampi	s
Hemträsket	s		Kotolampi	s
Hepari	s		Krokträsk	k

Kurkisto	s		Saarlampi	s
Kvarnträsk	s		Siikajärvi	s
Kvisträsk	k		Simolampi	s
Lamme	s		Sommarvägsträsket	s
Lammi (Kylmäla)	s		Stora Lonoks	s
Lamminjärvi	s		Storträsk (Evitskog)	s
Lappöleträsket	s		Storträsk (Gunnarskulla)	s
Lillkanskogträsket	s		Storträsk (Vuohimäki/Överby)	s
Lilla Lonoks	s		Särkijärvi	s
Lillträsk (Överby)	s		Tampaja	s
Lillträsk (Haapajärvi)	s		Tränuhals	s
Lohijärvi	m		Träsk (Honksby)	s
Meiko	s		Valkjärvi (Edö/Grundträsk/...)	k
Mölnträsk	s		Vintervägsträsket	s
Munkträsk	s		Vitträsk (Gesterby / Luoma /...)	s
Mustträsk	m		Vitträsk (Edö/Grundträsk/...)	s
Myllynpääsiltajärvi	m		Vähäjärvi	s
Perälträsk	m		Ängvikträsk	s
Petäjärvi	s			

Pikaraisjärvi	s			
---------------	---	--	--	--

6 LOPUKSI

Pro gradu -työssäni olen tutkinut Kirkkonummen järvien ja lampien nimiä. Keskeisimpänä tavoitteena on ollut selvittää, millaisin perustein nimet on aikoinaan annettu. Tutkimukseni metodit ovat olleet moninaiset. Nimien alkuperän selvittämiseen olen käyttänyt monien eri tieteenalojen tietoja. Olen lisäksi pyrkinyt tutkimaan Kirkkonummen järvien ja lampien nimiä suhteessa lähialueiden ja koko Suomenkin nimisysteemeihin. Pohjimmaisena ajatuksena on ollut selvittää, millaisista historiallisista kulttuurivaikutuksista alueen järvien ja lampien kertovat.

Kirkkonummen vedenkokoumien nimet ovat olleet haastava tutkimuskohde. Historian saatossa tapahtunut alueen ruotsinkielistyminen on vaikuttanut paljon nimiin ja nimeämiseen. Myös Kirkkonummen maisematyyppien eroavaisuudet näkyvät luontonimistössä selkeästi. Yksittäisistä nimistä löytyi muutama niin hankala tapaus, joiden alkuperästä en tutkimukseni puitteissa pystynyt esittämään yhtäkään vakuuttavaa teoriaa. Ruotsin kielen vaikutus näkyi monessa nimessä ja vaikeutti tutkimustyötä. Toisaalta Kirkkonummen järvien ja lampien nimet osoittautuivat kuuluvaksi osaksi lähialueiden paikannimisysteemiä. Monen epäselvän nimen alta paljastui alkuperäinen määrite, joka on yksinkertaisesti ja havainnollisesti kuvannut paikkaa. Suurimmalle osalle Kirkkonummen järvien ja lampien nimille oli löydettävissä vastineita lähiseuduilta, ja erityisesti Espoon, Lohjan ja Vihdin seuduilta. Tarkemmassa vertailussa ollut Espoon järvien ja lampien nimistö muistutti rakenteiltaan hyvin vahvasti Kirkkonummen vastaavaa.

Suomenkielisten kulttuurivaikutusten suhteen Kirkkonummen alue näyttää suuntautuneen erityisesti länteen ja pohjoiseen. Järvi- ja lampinimistöjen samankaltaisuuden lisäksi myös arkeologinen ja asutushistoriallinen tutkimus viittavat samansuuntaisiin vaikutuksiin (Kepsu 2005: 39–40). Heimonimityksiä käyttäen voidaan sanoa, että Kirkkonummen alueella on ollut tiiviit yhteydet (varsinais)suomalaisten sekä

hämäläisten kanssa. Kirkkonummen järvien ja lampien nimien perusteella ei löytynyt viitteitä saamelais- tai virolaisperäisestä vaikutuksesta. Ruotsinkieliset nimet eivät olleet tutkimuksessani keskiössä, mutta selkeästi niistäkin on nähtävissä, että ne edustavat samaa jatkumoa, jota läntiseltä Uudeltamaalta on tavattavissa.

Merenrannalla sijainnut Kirkkonummi on ollut ihmistoiminnan piirissä niin pitkään kuin Itämerellä on liikuttu. Siitepölytutkimusten perusteella tiedämme, että alueella on aloitettu säännöllinen viljely jo viikinkiajalla (kts. luku 2.2). Kuitenkaan mikään tieteenala ei ole pystynyt selvittämään, mistä, miten ja miksi ihmiset saapuivat Kirkkonummen seudulle asumaan pysyvästi. Tutkimukseni vahvisti käsityksiä siitä, että Kirkkonummen suomenkielisillä on ollut yhteyksiä lähialueilleen. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että Kirkkonummi on ollut yhtenä etappina, kun Lohjanjärven rautakautisista keskuksista asutus on levinnyt itäänpäin. Yhtä lailla on todennäköistä, että pohjoisesta on taas työntynyt vaikutusta hämäläisten rautakautisista keskuksista.

Kuitenkin suurin osa Kirkkonummen suomenkielisen nimen omaavista vedenkokoumista sijaitsee kunnan pohjoisosissa. Tietysti näillä alueilla sijaitsee myös suurin osa ylipäättänsä kunnan vedenkokoumista. Merta lähellä sijaitsevat alueet ovat lisäksi olleet jo vuosisatojen ajan ruotsalaistuneita, joten moni alkuaan suomenkielinen nimi kadonnut jäljettömiin tai muuttanut muotoaan voimakkaasti. Toisin sanottuna tutkimuksessani suorittamat vertailut perustuvat ennen kaikkea Kirkkonummen pohjoisemmista osista löytyviin järvien ja lampien nimiin. Ei ole kuitenkaan mitään syytä olettaa, etteikö yhtä lailla läntisen Uudenmaan rannikoilta löytyisi yhtenäistä paikannimistöä.

Tutkimukseni yhteydessä on esiin noussut monia viitteitä siitä, että Länsi-Uudenmaan rannikon paikannimistö olisi kiehtova ja antoisa kohde alueen historian selvittämisessä. Monilla keskeisillä rannikon paikoilla on ollut alkuaan suomenkielisiä nimiä, joita ruotsalaissiirtolaiset ovat ottaneet käyttöönsä. Mielenkiintoista on myös se, että läntisen Uudenmaan rannikoilla vaikuttaa olevan paljon samankaltaista paikannimistöä kuin Turun saaristossa (Pitkänen 1985). Rannikot eivät ehkä olleetkaan niin autioita asutuksesta, kuten ennen on kuviteltu. Myös alueen asutusnimet kaipaisivat tarkempaa tutkimusta. Näin voitaisiin paremmin osoittaa, mistä suunnista ihmiset ovat muuttaneet Kirkkonummelle ja sen lähialueille.

Ylipäättänsä Länsi-Uudenmaan historiallinen tutkimus kaipaisi laajaa ja monitieteistä tutkimusta. Nimistöntutkimus itsessään on todistusvoimaltaan heikko, mutta yhdistettynä esimerkiksi arkeologiaan tuloksista saadaan huomattavasti enemmän

konkreettista tietoa. Tutkimusaluetakaan ei pitäisi rajoittaa vain Suomeen. Läntisen Uudenmaan rannikot ovat olleet kautta vuosisatojen Itämerellä liikkuneiden matkan varrella, joten monenlaista kulttuurivaikutusta on varmasti päässyt syntymään. Erityisesti Länsi-Uudenmaan yhteydet etelään nykyisen Viron alueelle ovat mielenkiintoiset tutkittaviksi nimistöntutkimuksen metodein. Kielitieteessä on viime aikoina noussut pinnalle ajatus siitä, että nykymuotoisen suomen kielen esivaiheet ovat alkaneet saapua Lounais-Suomeen Virosta 500 eaa. ja yhteydet ovat säilyneet tiiviinä noin vuosituhannen ajan (esim. Häkkinen 2014: 6–9). Viron ja Suomen välinen etäisyys on kapeimmillaan Porkkalanniemen kohdalla, joten läheiset suhteet Pohjois-Viron ja Lounais-Suomen välillä ovat näkyneet myös Kirkkonummen seudulla. Näitä yhteyksiä ei kuitenkaan ole liiemmin tutkittu nimistöntutkimuksen metodein. Uskon, että kyseessä olisi suomalaisten menneisyyden kannalta olennainen tutkimushanke, johon pitäisi tarttua.

LÄHTEET JA LYHENTEET

AIKIO, ANTE 2007: The Study of Saami Substrate Toponyms in Finland. Teoksessa Irma Hyvärinen, Petri Kallio ja Jarmo Korhonen (toim.) *Etymologie, Entlehnungen und Entwicklungen. Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70.*

Geburtstag, s. 5–34. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki, LXIII. Helsinki: Uusfilologinen yhdistys ry.

AINIALA, TERHI 1997: *Muuttuva paikannimistö*. SKST 667. Helsinki: SKS.

AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: SKS.

ALANEN, TIMO 1990: By- och hemmansnamnsskikten i Södra Tavastland. Teoksessa *Norna rapporter 43*. Universitet i Oslo. Oslo: Universitetsbibliotekets Hustrykkeri.

ALANEN TIMO 2004: *Someron ja Tammelans vanhin asutusnimistö : nimistön vakiintumisen aika*. Diss. Somero: Amanita.

ALENIUS 2011: From Forest to a Farmland. Palaeoenvironmental Reconstruction of the Colonization of Western Uusimaa. In: *Maritime Landscape in Change. Archaeological, Historical, Palaeoecological and Geological Studies on Western Uusimaa*. – *Iskos 19*. s. 87–116.

BACKMAN, SIGBRITT - IHRCKE-ÅBERG, INGALILL 2003: *Det gamla Kyrkslätt*. Kyrkslätt : Kyrkslättis hembygdsförening.

BJÖRKMAN, STEN – GESTRIN, TRYGGVE – ROSENDAHL, ULRIKA – HAGGRÉN, GEORG 2008: *Kylä: keskiaikaa Itämeren rannalla*. [Byn: medeltid vid Östersjöns stränder.] Suomentanut Sten Björkman. Espoo: Espoon kaupunginmuseo.

CEDERCREUTZ, CARL 1930: Vegetationen och floran. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu: till 600-årsfesten 1930* s. 91-100. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

EUROPAEUS, AARNE 1930: Forntiden. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu: till 600-årsfesten 1930* s. 230–245. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

FLEEGER, UNO 1930: Den historiska utvecklingen. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu: till 600-årsfesten 1930* s. 404–460. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

FMU = *Finlands medeltidsurkunder*, 1910–1935. 1–10. Samlade och i tryck utgifna af Finlands statsarkiv genom Reinhold Hausen. Helsingfors: Statsarkivet. 1924.

FSO-lex = *Namnledslexikon*. Red. av Kurt Zilliacus, sammanställt av Michaela Örnmark. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken, 1999.

<http://kaino.kotus.fi/svenska/ledlex/>

HAUSEN, GRETA 1924: *Nylands ortnamn: deras former och förekomst till år 1600*. utgivna av Greta Hausen. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

HEIKKILÄ, MIKKO 2014: *Bidrag till Fennoskandiens språkliga förhistoria i tid och rum*. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

HULDÉN, LARS 2001: *Finlandssvenska bebyggelsenamn: namn på landskap, kommuner, byar i Finland av svenskt ursprung eller med särskild svensk form*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

JANSSON, BIRGER 1930: Byarnas och gårdarnas namn. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu: till 600-årsfesten 1930* s. 246–276. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

KA = Kansallisarkisto.

KEPSU, SAULO 1987: Talonnimien tutkimisesta. Teoksessa Eero Kiviniemi ja Ritva-Liisa Pitkänen (toim.) *Kieli 2* s. 35–73. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

KEPSU, SAULO 2005: *Uuteen maahan : Helsingin ja Vantaan vanha asutus ja nimistö*. SKST. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KEPSU, SAULO 2008: Espoon vanha asutusnimistö. Teoksessa Kaija Mallat, Sami Suviranta, Reima T. A. Luoto (toim.) *Kylä-Espoo : Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema* s. 9–156. Espoo: Espoon kaupunki.

KIVIKOSKI, ELLA 1955: Hämeen rautakausi. Teoksessa *Hämeen historia. 1, Esihistoria ja keskiaika* s. 37–199. Hämeenlinna: Karisto.

KIVINIEMI, EERO 1975: *Paikannimien rakennetyypeistä*. Helsinki: SKS.

KIVINIEMI, EERO 1984: Nimistö Suomen esihistoriallisen tutkimuksen aineistona. Teoksessa *Suomen väestön esihistorialliset juuret* s. 327–346. Helsinki: Suomen tiedeseura.

KIVINIEMI, EERO 1990: *Perustietoa paikannimistä*. SKST 516. Helsinki: SKS.

KK = ALANEN, TIMO – KEPSU, SAULO 1989: *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. SKST 505. Helsinki: SKS.

KKP = Kansalaisen karttapaikka.

<http://kansalaisen.karttapaikka.fi/kartanhaku/paikannimihaku.html>. Luettu ajanjaksolla 1.1.2013–31.7.2014.

KO = Käräjäoikeus

KUUSISTO, ELINA – RINKINEN, KRISTIINA 2012: *Missä maat on mainiommat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 114. Helsinki: Hansaprint.

LEHTINEN, TAPANI 2007: *Kielen vuosituhannet: suomen kielenkehitys kantaauralista varhaisuomeen*. Tietolipas 215. Helsinki: SKS.

MHA = Maanmittaushallituksen maanmittausarkisto. KA.

MIETTINEN, ARTO 2011: *Shore Displacement in Western Uusimaa 500 BC – AD 1500*. – *Iskos 19*. s. 61–86.

NA = Nimiarkisto. Kotimaisten kielten keskus.

NIITEMAA, VILHO 1955: Hämeen keskiaika. Teoksessa *Hämeen historia. 1, Esihistoria ja keskiaika* s. 199–645. Hämeenlinna: Karisto.

NISSILÄ, VILJO 1959: Tampere -nimestä. – *Virittäjä* 6. s. 190–205.

NUMMELIN, ARVID 1930: Korta Hemmanshistoriker. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu : till 600-årsfesten 1930* s. 547–672. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

OJANSUU, HEIKKI 1920: *Suomalaista paikannimitutkimusta 1: Tähänastisen tutkimuksen arvostelua*. Turku : Otava.

OÖFSF = *Ordbok över Finlands svenska folkmål*. 2013. Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 33. Helsingfors: Institutet för de inhemska språken. Nätpublikation. Nätordboken uppdateras fortlöpande. Uppdatering 6.6.2013 [hänvisning 2.9.2014].
<http://kaino.kotus.fi/fo/>

PAIKKALA, SIRKKA 1992: Satajärvinen Espoo. Teoksessa Sirkka Paikkala (toim.) *Järvi-Espoo : vesistönimet, luontoa, historiaa ja tulevaisuutta* s. 26–94. Espoo: Espoon kaupunkisuunnitteluvirasto, nimistöyksikkö.

PITKÄNEN, RITVA LIISA 1979: Turunmaan saariston suomalainen lainanimistö. Helsinki.

PITKÄNEN, RITVA LIISA 1985: *Turunmaan saariston suomalainen lainanimistö*. SKST 418. Diss. Rauma: SKS.

PK = Pitäjänkartasto. KA. <https://astia.narc.fi/astiaUi/>

RAHKONEN, PAULI 2011: Tampere – saamelainen koskiappellatiivi. – *Virittäjä* 115 s. 252–256.

RAHKONEN, PAULI 2013a: *South-Eastern contact area of Finnic languages in the light of onomastics*. Diss. Helsinki: University of Helsinki.

RAHKONEN, PAULI 2013b: Suomen etymologisesti läpinäkymätöntä vesistönimistöä. – *Virittäjä* 117 s. 5–41.

ROSBERG, JOHAN EVERT 1930: Naturen i Kyrkslätt. Teoksessa Algot Jansson (toim.) *Kyrkslätt förr och nu : till 600-årsfesten 1930* s. 11–69. Helsingfors: Kyrkslätt hembygdsförening.

SAARIKIVI, JANNE 2010: Nimistöntutkimus (SSU225): Johdatusta paikannimistön tutkimukseen. Luentokurssi syksyllä 2010. Luentomuistiinpanot tekijän hallussa

SAYL = Suomen asutuksen yleisluettelo. KA.

SK = Senaatin kartasto. KA. <https://astia.narc.fi/astiaUi/>

SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.

SLS = Svenska litteratursällskapet i Finland. SLS:n nimikokoelmat (Uusimaa). Säilytteillä Kotimaisten kielten keskuksen Nimiarkistossa.

SMSA = Suomen murteiden sana-arkisto. Kotimaisten kielten keskus. Helsinki.

SPNK = *Suomalainen paikannimikirja 2007*: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

SSA = Suomen sanojen alkuperä:

Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja 1, A–K. Päätoimittaja Erkki Itkonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: SKS: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1992.

Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja 2, L–P. Päätoimittaja Ulla-Maija Kulonen. Helsinki: SKS: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1995.

Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja 3, R–Ö. Päätoimittaja Ulla-Maija Kulonen. Helsinki: SKS: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1992.

STENHAMMAR, EEVA-LIISA 1987: Padasjoen järvien nimet. Pro gradu- tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

TALVITIE, PETRI 2013: *Kyläosuudesta yksityiseen maanomistukseen: Isojako Länsi-Uudellamaalla 1700-luvulla.* - Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

TARKIAINEN, KARI 2010: *Ruotsin Itämaa : esihistoriasta Kustaa Vaasaan.* [Sveriges Österland. Från forntiden till Gustav Vasa.] Tekijän suomentama. Helsingfors : Svenska litteratursällskapet i Finland.

TVAURI, ANDRES 2006: Investigation of the Middle Iron Age. Teoksessa Aivar Kriiska ym. (toim.) *Eesti ajaloo atlas* s. 105–126. Aivar Kriiska, Andres Tvauri, Anti Selart, Birgit Kibal, Andres Andersen, Ago Pajur koost. Tallinn: Avita.

USN = *Uusi suomalainen nimikirja*, 1988. Kustaa Vilkuna, Marketta Huitu, Pirjo Mikkonen, Sirkka Paikkala. Helsinki: Otava.

VAHTOLA, JOUKO 1980: *Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty: nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus.* Diss. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.

KARTAT, KUVAT JA LEVIKKIKARTAT:

KELARANTA, PÄIVI 1988: Humalajärvien ja -lampien levikki. Kotuksen Nimiarkiston kokoelmat.

KUUSISTO, ELINA – RINKINEN, KRISTIINA 2012: *Missä maat on mainiommat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt.* Uudenmaan liiton julkaisuja E 114. Helsinki: Hansaprint.

LAHELMA, ANTTI 2009: Suomen arkeologian perusteet (KAR130) – luentokurssi syksyllä 2009. Luentomateriaalit tekijän hallussa.

MALLAT, KAIJA 1996: Haapajärvien levikkikartta. Kotuksen Nimiarkiston kokoelmat.

VAHTOLA, JOUKO 1980: *Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty: nimistötieteellinen ja historiallinen tutkimus*. Diss. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys.

INTERNET-SIVUSTOT:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Humala>, luettu 23.6.2014.

HUHTAMIES, MIKKO 2012: Stora Träskö ja Kyrkogårdslandet Porkkalassa. <http://blogs.helsinki.fi/sveaborg-project/2012/08/09/stora-trasko-ja-kyrkogardslandet-porkkalassa/#more-2302>, luettu 11.7.2014.

HÄKKINEN, JAAKKO 2014: Kielet Suomessa kautta aikain. http://www.elisanet.fi/alkupera/Kielet_Suomessa_kautta_aikain.pdf. Luettu 11.8.2014.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Kaakkuri>, luettu 27.7.2014.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_kalliomaalaukset, luettu 27.7.2014.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Korso>, luettu 16.1.2014.

<http://www.luontoportti.com/suomi/fi/kalat/sarki>, luettu 29.7.2014.

[http://www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle\(10699\)](http://www.museo24.fi/?action=INavigation::viewArticle(10699)), luettu 27.7.2014. Toim. Jämsän kaupungin kulttuuritoimi. Päivitetty 2014.

SUULLISET TIEDONANNOT:

KEPSU, SAULO 2013a: Bakträskin alkuperäisestä nimestä. 10.8.2013, Helsinki.

KEPSU, SAULO 2013b: Korsolammen alkuperäisestä nimestä. 10.8.2013, Helsinki.

LIITTEET

Levikkikartta 1. *Evä-, Evi-, Evo-, Eva, Ävänt(ä/ö)-vesistönimet (NA)*¹:

Everi (Savonlinna), *Evijärvi* (Evijärvi, Luopioinen, Sievi), *Evilahti* (Hankasalmi), *Evinsalo* (Luopioinen), *Eväjärvi* (Längelmäki), *Eväjärvi* (Sulkava), *Eväksenjärvi* (Nuijamaa), *Evälampi* (Kitee, kartassa *Ievanlampi*)

Evojoki (Lammi), *Evolahti* (Parikkala), *Evottu* (Juva), *Evajärvi* (Lammi / Padasjoki)

Evätsuo (Valkeala)

Eväänsaari (Rautalampi, alk. *Eväsaari*)

Äväntjärvi (rinnakkaisnimi *Ävänti*; Orivesi), *Äväntjoki* (Kärkölä / Orimattila), *Äväntäsalmi* (Längelmäki), *Äväntöjoki* (Hollola), *Äväntölampi* (Ilomantsi)

Levikkikartta 3. Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakuntien alueelta *-ri*-suffiksin sisältävät järvien ja lampien nimet (KKP)^{2,3}:

Kanta-Häme: *Matkari* (Hämeenlinna), *Paskuri* (Hämeenlinna), *Puneri* (Hämeenlinna), *Viiveri* (Loppi)

Päijät-Häme: *Ala-* ja *Ylä- Musteri* (Heinola), *Hyökeri* (Padasjoki), *Iso* ja *Vähä Mäkäri* (Heinola, Sysmä), *Jyrängön Musteri* (Heinola), *Kaukuri* (Hartola), *Koveri* (Asikkala), *Nassari* (Nastola)

Varsinais-Suomi: *Hamarijärvi* (Salo), *Kaituri* (Salo), *Kaituri* (Salo), *Tiskari* (Naantali)

Uusimaa: *Ali-* ja *Yli-Tupuri* (Karkkila), *Hepari* (Kirkkonumi), *Iso-* ja *Pikku-Saikari* (Mäntsälä), *Iso-* ja *Vähä-Haiskari* (Hyvinkää), *Iso-* ja *Pikku-Kairi* (Vihti), *Kaituri* (Lohja), *Kimpari* (Siuntio), *Nupurinjärvi* (Espoo), *Sykäri* (Hyvinkää), *Tesväri* (Lohja)

Uudenmaan *-ri*-nimiä arkistoista: *Huhmari* (Vihti) (NA), *Kalmari* (Espoo) (Kepsu 2008: 135)

Levikkikartta 4. *Humal*-alkuisten järven- ja lammennimien levikki (Alkuperäinen kartta Kellaranta 1988) Lisäykset (NA):

Humaljärvet (Padasjoki), *Humaljärvi* (Kirkkonummi, Lappee)

Humallampi (Eno, Valkeala)

Levikkikartta 6. Kolmper-alkuisten paikannimien levikki (NA)⁴:

Kolm(i)pers(e) (Suomusjärvi, Karjalohja, Karkkila, Pusula, Sammatti, Suomusjärvi, Nummi)

Kolm(i)perä (Suomusjärvi, Espoo, Pyhäjärvi), *Kolmperänen* (Kiikala), *Kolmperinlammi* (**Kolmperä*) (Vihti)

Levikkikartta 7. Suffiksin *-sto* tai *-sta* sisältävät järvien ja lampien nimet. Aineisto rajoittuu Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakuntiin (KKP)^{5,6}:

Kanta-Häme: *Ahvenisto* (Hämeenlinna), *Ahvenistonjärvi* (Hämeenlinna), *Ahvenistonlampi* (Hämeenlinna), *Turisto* (Loppi)

Päijät-Häme: *Lapakisto* (Nastola)

Uusimaa: *Ahvenisto* (Vihti), *Arapisto* (Karkkila), *Ahvisto* (Lohja), *Lahnusta* (Vihti), *Sorvast* (Lohja)

Varsinais-Suomi: *Ahvenisto* (Somero), *Ahdistonjärvi* (Salo), *Ahvenistonjärvi* (Salo), *Sorvast* (Salo), *Sorvast* (Salo)

Levikkikartta 8. Suomen *Lammi*- ja *Lamminjärvet* (NA)⁷:

Lamminjärvet (Alavus, Noormarkku)

Lamminjärvi (Alajärvi, Anttola, Eura, Eurajoki, Haapajärvi, Hämeenkyrö, Isokyrö, Juupajoki, Jämsä, Kankaanpää, Karkku, Korpilahti, Kuorevesi, Kuortane, Kyyjärvi, Laitila, Lammi, Lapinjärvi, Lempäälä, Mouhijärvi, Myrskylä, Mäntsälä, Nurmo, Peräseinäjoki, Pukkila, Pyhäranta, Rauma, Ruovesi, Tornio, Vahviala, Vesilahti)

Lammijärvi (Alatornio, Eura, Mietoinen, Karkku, Kiikala, Kiikka, Kiukainen, Koivisto (nyk. Venäjää), Lappi, Muurla, Mäntsälä, Nurmo, Somero, Uskela, Yläne)

Levikkikartta 9. Suomen *Tampi(n)ojat* ja *Tampi-/Tampp*-alkuiset paikannimet merkityksessä 'jauhatusmylly' (NA)⁸:

Tampi(n)oja (Hauho, Hollola, Hämeenkyrö, Kiikala, Suomusjärvi)

Tampi-/Tampp-alkuiset paikannimet merkityksessä 'jauhatusmylly':

Tampinkoski (Kylmäkoski, Urjala)

Tampinoja (Suomusjärvi)

Tampinpelto (Pusula)

Tamppi (Kiikala)

Tamppikoski (Kalajoki, Kuusamo, Kälviä, Laihia, Toivakka, Viitasaari)

Tamppipuro (Iisalmi, Lapinlahti,)

1,4,7, 8 = Korkeintaan yksi merkintä pitäjää kohti. Toisin sanoen niiden pitäjien alueelta, josta esiintymiä on enemmän, on kuitenkin vain yksi merkintä kartalla.

2, 5 = Primaarit suffiksiin *-ri* tai *-sto/a* sisältävät järvien ja lampien nimet. Toisin sanottuna sellaiset vedenkokoumat, joiden määriteosaan on selkeästi liitetty suffiksi *-ri* tai *-sto/a* nimenmuodostuksen yhteydessä.

3, 6 = Yhden kunnan alueelta esiintymiä on merkitty niin monta kuin aineistoon on kertynyt. Kuntajako noudattaa 1.7.2014 vallinnutta tilannetta.

HAKEMISTO

- Abbortiena **15**, 16, 108
Ahvenlampi **15**, 108, 112, 114, 123
Ajdasmäkilammi **16**, 122
Alhonjärvi **16**, 114, 123
Bakträsk **17–20**, 95, 96, 119, 123
Bergträsk **21**, 122
Bråaträsket **21**, 122
Byträsk **21**, 33, 122
Båtnästräsk **22**, 122
Djupström **22**, 120, 123
Evitskogträsk **22**, 122
Falklampi **23**, 123
Finnträsk **24**, 121, 122
Getbergsträsk **25**, 98
Gillobackaträsket **25**, 122
Gölet **25–26**, 123
Haapajärvi **26–28**, 113, 114, 123
Haaversopakko **29–30**, 113, 123
Hakipääträsk **30**, 86, 109, 121, 122
Hamträsk **31**, 120, 124
Hauklampi **31–32**, 114, 123
Hemträsket **33**, 122
Hepari **33–36**, 123
Hiirlampi **37**, 123
Hintersbyträsk **37**, 122
Humaljärvi **38–40**, 119, 123
Igelträsk (Luoma) **41**, 123
Igelträsk (Leivosböle) **41–42**, 123
Ilijärvet **42**, 41, 123
Immerlampi **42–44**, 123
Isojärvi (Haapajärvi) **44**, 123
Isojärvi (Kauhala/ Oitbacka) **44**, 123
Iso Pikkarainen **44**, 91, 123
Jerwi **44**, 120, 122
Juusjärvi **45–47**, 119, 123
Kaislampi **47–48**, 123
Kaitalampi **48**, 47, 123
Kakarlampi (Kauhala) **48–50**, 123
Kakarlampi (Myllykylä) **51**, 48–50, 123

Kakarlam (Edis/Loviselund/Smedsede) **51**, 48–50, 123
 Kaljärvi **52–53**, 114, 123
 Kalvholmsträsk **53**, 120, 123
 Klemetti **54**, 124
 Kolmperä **55–56**, 123
 Kommelpott **57**, 123
 Korsolampi **58–59**, 113, 119
 Kotolampi **60**, 113, 114, 123
 Krokräsk **60**, 80, 123
 Kurkisto **61–63**, 114, 123
 Kvarnträsk **64**, 123
 Kvisträsk **64**, 123
 Lamme **65**, 64–65,
 Lammi (Evitskog) **65**, 64–65
 Lammi (Kylmälä) **66**, 64–65
 Lamminjärvi **66–67**, 113, 114, 122
 Lapinkylänjärvi **68–70**, 112, 120
 Lappböleträsket **70**, 122
 Lilla Igelträsk **70**, 122
 Lilla Lonoks **70**, 122
 Lilla Vitträsk **70**, 122
 Lill Ilijärvi **70**, 122
 Lillkanskogträsket **71**, 119, 122
 Lill Pikaraisjärvi **71**, 122
 Lillträsk (Niittylahti) **72**, 71, 122
 Lillträsk (Överby) **72**, 71, 122
 Lillträsk (Gunnarskulla) **72**, 71, 122
 Lillträsk (Bergstad) **72–73**, 71, 122
 Lillträsk (Grundträsk/ Mattby) **73**, 71,
 122
 Lillträsk (Haapajärvi) **73–74**, 71, 122
 Linloträsk **74**, 122
 Lonokset **75–77**, 111, 122
 Loojärvi **77–78**, 111, 122
 Lumitto potten **79**, 122
 Låjärvi **80**
 Långträsk **80**, 119, 122
 Mattasstorträsk **80**, 96, 123
 Meiko **80–82**, 109, 113, 119, 123
 Molnträsk **83**, 123
 Munkträsk **84**, 124
 Murjus Potten **85**, 124
 Mustjärvi **85**, 114, 123
 Mustalampi **86**
 Myllyjärvi **86**
 Myllylampi **87**, 114, 123
 Myllynpää **87**, 123
 Niittylampi **87–88**
 Paskalampi **88–89**, 123
 Perälänjärvi **89**, 124
 Petäjärvi **90**, 123
 Pikaraiset **91**, 110, 123
 Pikkujärvi **91**, 74, 123
 Pilvijärvi **91**
 Putkasträsket **92**, 124
 Qvarnträsket **92**, 123
 Ruokojärvi **92**, 123
 Saarlampi **93**, 114, 123
 Siikajärvi **93**, 112, 123
 Simolampi **94**, 124
 Sommarvägsträsket **94–95**, 123
 Stora Lonoks **95**, 75, 123
 Stora Pikaraisjärvi **95**
 Storträsk (Evitskog) **95–96**, 17, 123
 Storträsk (Gunnarskulla) **96–97**, 123
 Storträsk (Vuohimäki/ Överby) **97–98**,
 123

Storträsk (Ängvik) **98**, 87, 123
Suolampiträsk **98**, 123
Suonsilmä **98**, 123
Svartträsket **98**, 86, 109
Särkijärvi **99**, 112, 114, 123
Tampaja **99–102**, 113, 123
Tollträsket **103**, 120, 123
Tränuhals **103–104**, 123
Träsk (Honksby) **104**
Träsk (Torsvik) **104**
Träsk (Gunnarskulla) **104**
Träsket (Porkkala) **104–105**
Träskbyträsk **105**, 120, 123
Träsköträsket **105**, 104
Vaipo **105–106**, 119, 123
Valkojärvi **106**
Valkolampi **106**, 108
Veikkolanjärvi **106**
Vintervägsträsket **106–107**, 120
Vitträsk (Gesterby/Luoma/Masala/
Sepänkylä/Vitträsk) **107–108**, 119,
123
Vitträsk
(Edö/Grundträsk/Munkinmäki)
108–109, 123
Vitträsk (Överby) **109**, 123
Vähäjärvi **110**, 73, 114
Vähä Pikkarainen **110**, 91
Ämmänsilmä **110**, 123
Ängvik träsk **110**, 72

